

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ТРЕТА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

24. заседание

Петъкъ, 19 декемврий 1941 г.

(Открито въ 16 ч. 40 м.)

Председателствували председателятъ Христо Калфовъ и подпредседателятъ Димитъръ Пешевъ.

Секретари: Атанасъ Цвѣтковъ и Стефанъ Багриловъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Стр.

Съобщения:

Съобщение отъ председателствувания, че Негово Величество Царьтъ е благоволил да приеме на 20 декемврий, 17 ч. 30 м., депутацията за връчване отговора на тронното слово	401
Отпуски	401
Предложения	401
Законопроекти	402

По днешния редъ:

Законопроектъ за бюджета на държавата за 1942 бюджетна година. (Първо четене — предложение за разискванията)	402
Говорили: Д-ръ П. Балкански	402
Д-ръ А. Поповъ	408
Л. Поповъ	412
Д-ръ Н. Сакаровъ	419
Дневенъ редъ за следващото заседание	424

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Присъжествува въ нужния брой народни представители. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отсъствуватъ народнитъ представители: Александъръ Каранетровъ, Александъръ Симовъ, Гаврилъ Гроздановъ, Георги Миковъ, Димитъръ Митковъ, Дончо Узуновъ, д-ръ Иванъ Йотовъ, Найдентъ Райновъ, Никола Василевъ, Никола Мушановъ, Николай Султановъ, Петко Стайновъ, д-ръ Петъръ Шишковъ, Петъръ Думановъ, Тодоръ Кожухаровъ и Тотю Маровъ)

Г-да народни представители! Негово Величество Царьтъ е благоволил да съобщи, че утре, въ 5 и половина часътъ следъ пладне, ще приеме депутацията, опредѣлена въ чл. 38 отъ правилника за вътрешния редъ, за връчване отговора на тронното слово.

Съгласно чл. 38 отъ правилника, въ депутацията, която ще връчи отговора на тронното слово, участватъ: бюрото на Народното събрание, заедно съ квесторитъ, комисията по отговора на тронното слово и представителитъ на областитъ, тъй както сж избрани вече.

Умоляватъ се г-да народнитъ представители утре въ 5 ч. следъ обѣдъ да се събератъ въ Народното събрание, отъ кждето вкупомъ ще се отправимъ всички.

Има да ви направя следнитъ съобщения. Разрешени сж отпуски на г-да народнитъ представители:

Георги Рашковъ — 1 день;
Александъръ Гатевъ — 1 день;
Д-ръ Иванъ Вазовъ — 1 день;
Минчо Ковачевъ — 1 день;
Никола Мушановъ — 1 день;
Арх. Петъръ Дограмаджиевъ — 1 день, и
Светославъ Павловъ 1 день.

Постъпили сж:

Отъ министъръ-председателя — предложение за одобрение на следнитъ постановления на Министерския съветъ: I отъ 8 априль и XXXV отъ 2 юлий 1941 г., протоколи № № 69 и 113; III отъ 13 май и II отъ 19 септемврий 1941 г., протоколи № № 90 и 156; XXIX отъ 7 май 1941 г., протоколъ № 88; III отъ 10 августъ 1941 г., протоколъ № 136; IV отъ 19 августъ 1941 г., протоколъ № 136; I отъ 19 августъ 1941 г., протоколъ № 136; V отъ 19 августъ 1941 г., протоколъ № 136; XXXVI отъ 27 августъ 1941 г., протоколъ № 141, и XXXI отъ 24 септемврий 1941 г., протоколъ № 158; I постановление, отъ 1 септемврий 1941 г., протоколъ № 145; CIII отъ 19 септемврий 1941 г., протоколъ № 156; II отъ 24 септемврий 1941 г., протоколъ № 158; XCIII отъ 2 октомврий 1941 г., протоколъ № 163, и IV отъ 22 ноемврий 1941 г., протоколъ № 190; I отъ 3 ноемврий

1941 г., протоколъ № 180; II отъ 3 ноемврий 1941 г., протоколъ № 180, и III отъ 22 ноемврий 1941 г., протоколъ № 190.

Отъ Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията — предложение за одобрение XXIV постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 10 ноемврий 1941 г., протоколъ № 184, относно изселването отъ България на група лица отъ германски произходъ.

Отъ сжщото министерство — предложение за одобрение подписаната на 10 септемврий 1941 г. въ Братислава спогодба за търговския обмѣнъ и отнасящитъ се до него плащания между царство България и Словашката република.

Отъ сжщото министерство — предложение за одобрение подписаната въ София на 11 октомврий 1941 г. втори допълнителенъ протоколъ къмъ договора за търговия и корабоплаване между България и Италия отъ 30 юлий 1934 г.

Отъ сжщото министерство — предложение за одобрение подписаната въ София на 15 октомврий 1941 г. пета допълнителна спогодба къмъ българо-германския договоръ за търговия и мореплаване отъ 24 юний 1932 г.

Отъ сжщото министерство — предложение за одобрение подписанитъ въ София на 5 априль 1941 г. конвенция относно уреждането на взаимнитъ желѣзопѣтни съобщения между царство България и кралство Румѣния презъ Харманъ-Негру-Вода и заключителенъ протоколъ къмъ сжщата конвенция.

Отъ сжщото министерство — предложение за одобрение подписаната въ София на 23 май 1941 г. четвърта допълнителна спогодба къмъ българо-германския договоръ за търговия и мореплаване отъ 24 юний 1932 г.

Отъ Министерството на финанситъ — предложение за освобождаване въздухоплавателнитъ дружества въ България да изнасятъ въ чужбина и издѣлия металически (варели и пр.), внесени безъ мито и пр., по специалнитъ договори, сключени съ държавата.

Отъ сжщото министерство — предложение за разрешаване да се изнесатъ безъ заплащане на митни и други берии, такси и гербъ за нуждитъ на персонала на Българската царска легация въ Букурещъ разни съестни продукти.

Отъ сжщото министерство — предложение за освобождаване отъ мито и други данѣци и такси на около 18.000 кгр. конопено семе, които акционерно дружество „Комисионария“ — София, ще предаде обратно на правоимашитъ и цивилното интенданство въ Фиуме, Италия.

Отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве — законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за финансово облекчение и заздравяване на общинитѣ.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за поземления данѣкъ.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за ликвидирание на концессионнитѣ аптеки на лицата отъ еврейски произходъ.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за поправка на чл 4, алинея втора, отъ закона за принудително отчуждаване на разни предприятия отъ обществена полза въ новоосвободенитѣ земи.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за измѣнение и допълнение на членове 48 и 108 отъ наредбата-законъ за селскитѣ общини и членове 44 и 50 отъ наредбата-законъ за градскитѣ общини.

Отъ Министерството на народното просвѣщение — законопроектъ за разрешаване на Държавното висше училище за финансови и административни науки въ София да сключи заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 8.000.000 л., подъ гаранция на държавата.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за допълнение на закона за депозиране на печатни и литографни произведения въ народнитѣ библиотеки.

Отъ Министерството на правосѣдието — законопроектъ за допълнение на закона за гражданското сѣдо-производство.

Отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда — законопроектъ за отстъпване отъ държавата на общината с. Кърналово, Петричко, минералнитѣ извори, находящи се въ землището на с. Ширбаново, Кърналовска община, Петричко, мѣстността „Кожухъ“.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за отстъпване отъ държавата на общината с. Варвара, Пазарджишко, държавната сграда, находяща се въ землището на с. Варвара, Пазарджишко.

Отъ сѣщото министерство — законопроектъ за отстъпване отъ държавата на общината с. Давидково, Ардинско, държавната минерална баня и изворъ, находящи се въ землището на с. Лѣджа, Давидовска община, Ардинско.

Отъ Министерството на земеделieto и държавнитѣ имоти — законопроектъ за отстъпване даромъ на Съюза на българскитѣ писатели държавния имотъ въ гр. София, ул. „Генералъ Паренсовъ“ № 8, за построяване домъ на българскитѣ писатели.

Отъ Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — законопроектъ за измѣнение на закона за отпечатване юбилейни пощенски марки, по случай XX юбилеенъ конгресъ на Общия съюзъ на пострадалитѣ отъ войнитѣ.

Раздадени сѣ на г-да народнитѣ представители и ще бждатъ поставени на дневенъ редъ.

Минаваме къмъ дневния редъ:

Първо четене на законопроектъ за бюджета на държавата за 1942 бюджетна година — продължение на разискванията.

Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Петко Балкански.

Д-ръ Петко Балкански: (Посрещнатъ съ ржкоплѣскания. Отъ трибуната)

Уважаеми г-да народни представители! Досега съмъ ималъ случай да се изказвамъ по бюджета на държавата отъ 4 години насамъ. Обаче днесъ за пръвъ пътъ се кажихъ на тая трибуна съ самочувството, че ще говоря не по бюджета на малка, на ограбена България, а по бюджета на обединена България (Ржкоплѣскания), съ почти всички свои земи — Добруджа, Македония, Тракия и Моравско. (Ржкоплѣскания)

Сирко Станчевъ: Bravo!

Д-ръ Петко Балкански: Паралелно, обаче, съ гордостта, азъ изпитвамъ една по-голяма загриженостъ, която вѣрвамъ, че всички отъ васъ изпитватъ.

Първо, задавамъ си въпроса: какво направи българскиятъ народъ, за да заслужи този обратъ на сѣдбата?

Г-да! Никой нѣма да отрече героизма и жертвитѣ на българския народъ въ миналитѣ войни. И днеска още срѣщаме живитѣ паметници на тия геройства — инвалидитѣ отъ войнитѣ. Поклонъ предъ тѣхнитѣ дѣла! Коститѣ на български войници останаха въ поробенитѣ

земи, като залогъ на нацията, че тия земи пакъ ще ни бждатъ възвѣрнати. На гробоветѣ на героитѣ израстнаха цвѣтя, съ които българскиятъ народъ отъ тия поробени краища посрѣщаше победоноснитѣ, храбритѣ братски войски на третия Райхъ, вдъхновявани отъ революционнитѣ идеи на тѣхния великъ водачъ Адолфъ Хитлеръ. („Браво!“ Ржкоплѣскания)

И презъ тѣжния периодъ на време, когато нашитѣ братя гиѣха въ поробенитѣ земи, героинята Мара Бунева показа на цѣль свѣтъ, че скромната, работлива българка е храбра и смѣла и може да мре за свободата на своята родина.

Г-да народни представители! Международното дѣло между победители и победени народи започна да се разглежда отпреди две години наново. И оправдаха се думитѣ на именития държавникъ Бенито Мусолини, че апелацията, че касацията между народитѣ, това е мечтът, това е войната, това е кръвта.

Г-да! Сега идва вториятъ въпросъ — какво ни предстои да направимъ въ широкитѣ граници на обединена България, за да заздравимъ и да запазимъ придобивкитѣ?

Слагамъ този въпросъ съ голѣма загриженостъ, защото не се касае до единъ единственъ въпросъ, а до единъ комплексъ отъ проблеми, които трѣбва правилно и ясно да бждатъ сложени и правилно да бждатъ разрешени.

Преди да се спра конкретно върху тия проблеми и въпроси, азъ ще си позволя да отворя една скоба и да направя единъ кратъкъ прегледъ на предпоставкитѣ въ чужбина и у насъ.

Г-да народни представители! Кризата въ съвременната европейска цивилизация се задълбочи много следъ европейската война. Оствалдъ Шпенглеръ въ своя трудъ „Залѣзъ на старата Европа“ ни дава следната ясна картина на упадѣка: „Благата на културата не стигаха до широкитѣ низини, а и да стигаха, то бѣ въ такъвъ малкъ размѣръ, че не можеха да влияятъ благотворно върху душата на голитѣ, на боситѣ и на гладнитѣ. Културната апатия въ низинитѣ и културната преситеностъ въ върховетѣ допринесе много за обезличаване на много културни ценности и за обезличаване на човѣшкия образъ.“

Г-да народни представители! Тая цивилизация ставаше опасенъ врагъ на човѣшкия напредѣкъ и на народитѣ. Въ борба срещу стремежа на капиталистическата цивилизация да обсеби всички материални и културни блага за елита на плутократическитѣ държави застана и израстване националсоциализмътъ на Адолфъ Хитлеръ.

Учението на националсоциализма издигна новата теза: въ основата на бждещето развитие на нова Европа ще легне принципътъ за изравняване на хората предъ законитѣ на природата. И днесъ въ войната изгарятъ последнитѣ скрижали на плутократическата цивилизация, защото знайно е отъ всички, че кръвъ изпраща старото и сълзи посрѣщатъ новото.

Ето, това е залѣзътъ на плутократическата цивилизация, която се огъна предъ тежестта на своитѣ грѣхове и на своитѣ престѣпления.

Г-да народни представители! Следъ войната се наложи промѣна въ политическитѣ системи на управление, която промѣна отъ своя страна даде своя отпечатѣкъ върху стопанисването. По тоя начинъ се създадоха нови стопански, икономически системи главно въ ония страни, които бѣха онеправдани и потиснати. По новитѣ пътища се целѣше да се мобилизиратъ всички морални и материални сили на нациитѣ, за да потърсятъ и тия народи своето право. Новитѣ политически системи наложиха и нови стопански такива. Въ демократическитѣ държави продължава старото либерално или ограничено-дирижирано стопанство. При плутократическата система се запази дирижиранитѣ капитализмъ. Фашизмътъ създаде кооперативната стопанска система, а въ третия Райхъ на авторитарната система съответствува авторитарната съ конструктивната стопанска система, която замѣсти старата система на спекулативната стопанска политика. Въ Германия се създаде новъ методъ: идеята за народна общностъ, която мобилизира и последнитѣ сили на нацията — идея за народна общностъ, обаче, въ всички направления на държавния животъ. Споредъ тоя методъ народътъ има нужда само отъ организация. Тукъ знатото не играе решаваща роля.

Г-да! Уби ли се стимулътъ на частната инициатива? Цѣлостното народно стопанство е подчинено на интереситѣ на народа и държавата. Обаче личната инициатива не се изключва, а се насърчава, защото тя е необходимъ и цененъ двигателъ въ конструктивната стопанска политика. Въ третия Райхъ изкуството е да се пригоди личната инициатива къмъ интереситѣ на народната общ-

ност, разбира се, като решителна предпоставка е необходимостта от ред и дисциплина във всички прояви. Това е промъненото лице на Европа.

Г-да народни представители! Петтѣ континента на свѣта днесъ сѣ въ война. Войната иска духъ, иска организация, иска прехрана, иска здравъ тилъ. А за да се организира всичко това, необходимо е да има здрави финанси.

Считамъ за необходимо да направя единъ краткъ прегледъ на финансирането на войната въ нѣкои държави, които представяватъ по-голямъ интересъ за насъ, и отъ гамъ ще черпимъ ние поука. Не трѣбва да забравяме, че днесъ ние въ България развиваме нашето стопанство и нашитѣ финанси подъ знака на войната.

Г-да народни представители! Финансирането на войната става по три начина: първо, чрезъ отдѣляне на частъ отъ националния доходъ по пѣтя на данъцитѣ; второ, чрезъ отдѣляне на частъ отъ националния доходъ, следъ покриване на консумативнитѣ нужди, съ облигации на вътрешния държавенъ заемъ и, трето, финансиране извънъ рамкитѣ на националния доходъ, било посредствомъ инфлация или посредствомъ външни заеми. Днесъ е общъ стремежътъ за финансиране безъ инфлация, която прѣчи на спестовността и отнѣма възможността на държавата да използва тази спестовностъ.

За да се събератъ срѣдства, необходими сѣ свободни, неизползувани пари. Ето защо воюващитѣ държави наложиха ограничения въ консумацията, които ограничения по косвенъ пѣтъ действуватъ за насърчение на спестовността и противъ покачването на ценитѣ. Всичко това, което казахъ, разбира се, предполага едно регламентирано или дирижирано стопанство, където доходитѣ се насочватъ отъ държавата по пѣтя на вътрешнитѣ заеми.

Г-да народни представители! Финансовата тежестъ по финансирането на войната добива своя реаленъ изразъ само следъ едно сравнение съ нивото на националния доходъ. Въ Германия националниятъ доходъ, споредъ статистическитѣ данни, е кръгло 100 милиарда марки годишно. Разходитѣ, които се покриватъ отъ данъчнитѣ приходи и отъ вътрешнитѣ заеми, възлизатъ на кръгло 50 милиарда марки годишно. Значи, 50% отъ националния доходъ отива за финансиране на войната. Задавамъ си въпроса, какъ Германия привлича 50 милиарда марки годишно, безъ да прибѣгва до нови голѣми данъци? Интересна е историята на финансирането на войната въ Германия посредствомъ вътрешнитѣ заеми. Въ началото на войната се сключваха краткосрочни заеми. Следъ това държавата престана да се явява на капиталовия пазаръ и сключваше заеми срещу данъчни бонове. Тия данъчни бонове, обаче, трѣбва да забележа, даваха голѣми предимства и преимущества на тѣхнитѣ притежатели. Следъ това се пристѣпи къмъ усилено емитиране на касови записи дългосрочни, срѣдносрочни и краткосрочни, нѣкои предварително обезлихвени, а други носещи лихва 4%. Банковното обращение въ това време въ третия Райхъ не се увеличи много. Отъ 11 милиарда марки презъ 1939 г. то се увеличи на 14 милиарда марки къмъ края на 1940 г. А това ще каже, че инфлация въ третия Райхъ нѣма.

Въ Италия националниятъ доходъ годишно се оценява на 120 милиарда лирети, а държавнитѣ разходи презъ 1941 бюджетна година — на 61 милиарда лирети. Значи, и въ Италия бюджетнитѣ разходи за финансирането на войната възлизатъ на 50% отъ националния доходъ.

Г-да! Давидимъ какъ става финансирането въ Япония — тая държава съ единъ храбъръ народъ, която днесъ съ активното си участие въ войната още отъ самото начало печели голѣми победи. Тукъ увеличението на доходитѣ върви по-бавно и затова следъ задоволяване на консумативнитѣ нужди оставатъ по-малки излишци отъ срѣдства, които да послужатъ за финансиране на войната. Държавнитѣ разходи преди войната сѣ възлизали на 2.320.000.000 иени. Технически въ Япония военниятъ бюджетъ е отдѣленъ отъ редовния, като извънреденъ. Разходитѣ, обаче, на двата бюджета, на редовния и на военния, възлизатъ презъ 1941 г. на 10.360.000.000 иени. Значи, Япония увеличи бюджета си петъ пѣти отъ преди военния. И тукъ военнитѣ разходи възлизатъ на 50% отъ националния доходъ.

Въ всички тия държави военнитѣ разходи възлизатъ на половината отъ националния доходъ.

Г-да! Какъ става това финансиране въ третия Райхъ на Адолфъ Хитлеръ безъ злато и безъ авоари? Тукъ данъцитѣ не изсмукватъ стопанството, защото паралелно съ тѣхъ се увеличи и националниятъ доходъ. Следната таблица ще ни даде съотношението между данъчнитѣ

постѣпления и увеличаващия се националенъ доходъ. Така, презъ 1933/1934 г. данъцитѣ въ третия Райхъ сѣ били 6'6, а националниятъ доходъ е билъ 46'6. Въ 1941 г. данъцитѣ се увеличаватъ на 23'6, а националниятъ доходъ отъ 46 се увеличава на 86.

Г-да народни представители! Нѣкога Наполеонъ бѣ казалъ: „Три нѣща сѣ ми необходими да победя свѣта — пари, пари и пакъ пари.“ И въпрѣки, че имаше пари, той не победи. Днесъ третиятъ Райхъ на Адолфъ Хитлеръ и силитѣ на Осѣта безъ злато печелятъ победи. Днесъ финансирането на войната става по пѣтя на увеличаващия се националенъ доходъ. Видѣхме, че следъ покриване на консумативнитѣ нужди на населението и на нуждитѣ на производството, остатъкътъ отъ националния доходъ се насочва къмъ две посоки: къмъ данъци и къмъ облигации отъ вътрешни заеми. Последното перо надвишава данъцитѣ и то главно служи за покриване на военнитѣ разходи.

Разковнието на финансирането на войната въ третия Райхъ, както казахме вече, се крие въ вътрешнитѣ заеми, а то предполага, както каза и тукъ въ България именитиятъ финансистъ графъ Шверинъ фонъ Крозигъ, дисциплина, довѣрие и съзнателна работна рѣжа. То предполага още увеличени доходи и заковани цени.

Въ Германия стандартътъ на живота е опрѣнъ на тоталната купонна система, на ограничение на консумацията, така че и да се разполага съ свободни срѣдства, да не могатъ тия свободни срѣдства да бѣдатъ употребени за покупки. По тоя начинъ се явява единъ голѣмъ излишекъ отъ свободни парични срѣдства, които, както споменахъ вече, държавата направлява къмъ облигациитѣ на вътрешнитѣ заеми. Тукъ, въ Германия, купонътъ е социална банкнота.

Общото въ всички тия страни е стремлението да се изсмукватъ наново пустнатитѣ пари въ обращение. Тукъ срѣдствата сѣ нови стопански инструменти и нови стопански модуси. Старитѣ методи на финансиране на войната въ третия Райхъ приличатъ на изтъркани, изпочупени орѣжия въ воененъ музей. Това е новото въ военнитѣ бюджети.

Следъ този краткъ прегледъ на предпоставкитѣ въ чужбина, връщамъ се къмъ разглеждане на бюджетнитѣ проблеми у насъ.

Г-да народни представители! И у насъ тази година бюджетътъ се представя при изключителни условия. Първо, отъ една страна, положението, което заемаме и което азъ ще си позволя да нареча положение на безкрѣвна война и отбранително стопанство, налага голѣми държавни разходи, които надхвърлятъ предвиджаната. Тѣзи разходи презъ настоящата година азъ смѣтамъ, че ще растатъ, а нѣма да се намаляватъ. Макаръ че много отъ разходитѣ при гласуването имъ миналата година бѣха таксувани като извънредни, азъ смѣтамъ, че и тази година сѣшитѣ разходи ще се подновятъ, а може би дори и въ увеличени размѣри. Второ, отъ друга страна, щастливото разрешение на нашия националенъ проблемъ, т. е. приобщаването и възвръщането на нашитѣ земи къмъ майка България на първо време налага нови разходи, които дотѣ не могатъ да се покриватъ отъ приходитѣ, които фискътъ може би на първо време да очаква отъ тия земи. Ето защо цифрата 14.330.000.000 л., която бюджетпроектътъ достига, не трѣбва да ни учудва.

Г-да народни представители! Бюджетното изкуство се състои въ нагаждане на фиска къмъ податнитѣ сили на населението. Бюджетътъ изразява цѣлата политическа програма на режимъ, на система и на правителство и затова единъ вертикаленъ и единъ хоризонталенъ разрѣзъ на структурата и съдържанието на бюджета ще ни дадатъ една ясна картина за цѣлия развой на държавния животъ въ всички негови отрасли. Ето защо критиката върху бюджета става и критика върху политиката на самото правителство.

Най-лесно е да се даватъ препорѣки за разходния бюджетъ на държавата, но по-ценно е да се погрижимъ за засилване на приходитѣ. А тѣ, приходитѣ, се базиратъ главно на данъцитѣ, на заемитѣ и косвено на националния доходъ. Ето защо отъ голѣмо значение е данъчната система, съ която си служи една държава.

Г-да! Класическиятъ споръ бѣ: прѣки или косвени данъци? Знаемъ, че регресията на косвенитѣ данъци означава, че колкото сѣ по-бедна хората, толкова по-голямъ данъкъ плащатъ. Докато въ прѣкитѣ данъци имаме една прогресия, то въ косвенитѣ данъци имаме една социална изадничавостъ. Конкретно погледнато, ние можемъ да различимъ две групи отъ данъчни системи: първо, система на преобладаващи прѣки данъци и, второ, система

на преобладаващи косвени данъци. Професорът Комщюк ни дава извадки от един официален рапорт на комитетата, навремето си натоварен да проучи въпроса за тежестта на косвените данъци. Аз няма да отнемам вашето време да ви цитирам таблицата, само ще кажа, че от тая таблица се вижда, че тежестта на косвените данъци е толкова по-голяма, колкото по-малки са доходите на лицата. Така, при доход от 50.000 парични единици се пада по 0.2% косвен данък, а при доход само от 100 парични единици се пада косвен данък 11.9%.

Г-да народни представители! Ние трябва да поздравим г-н финансовия министър, че докато предвижда да събере през 1942 бюджетна година кръгло 4.275.000.000 л. от косвени данъци или 227.000.000 л. въ повече от 1941 бюджетна година, то от пръв данъци той предвижда да събере 2.625.000.000 л., или 820.000.000 л. въ повече от 1941 бюджетна година. Застъпвайки политиката на пръв данъци, трябва да подчертая, че често пъти е за предпочитане един добър косвен данък, отколкото един лош пръв данък.

Г-да народни представители! При пръв или косвени данъци винаги трябва да имаме предвид оптималният, максимални граници на облагане, защото съвършенството на една финансова политика зависи на първо място от това, доколко тя покрива фискалните нужди, без да разстрои стопанските сили на страната. От социално-политическо гледище данъчната система трябва да бъде ориентирана към две цели: първо, да облекчи масовата консумация, т. е. освобождаване от данъци артикулит от първа необходимост за бедните и, второ, да облекчи дребните производители, които също така акумулират капитали. Това има особено значение за нас в България, където фискът има за обект малко на брой и ограничени по размер обекти. Ето защо, когато се прекрачи мърката на възможностите, идват последиците, които могат да бъдат фатални, както за фиска, така и за стопанството, също така и за социалния мир.

Г-да народни представители! Проблемата за данъците е тясно свързана с цените. Данъците имат тенденция да увеличават цените на стоките, защото стопанските дейтели ги включват в коствемите разходи. Това, което казах, разбира се, се изключва днес само при напълно дирижираното стопанство.

Г-да народни представители! Известно ви е голямото значение и влиянието на бюджета върху развоя на държавния живот. Нека подчертая, че бюджетът може да бъде стимул, но той може да бъде и спирачка на целия живот на държавната машина. Зависи от начина на построяването на държавния бюджет.

До каква степен нкой теоретичи ценят значението на бюджета в това отношение, личи от мисълта на проф. Мюлер. Той твърди, че реалната политическа власт принадлежи на този орган, който притежава бюджетна компетенция, състояща се в предвиждане на разходи и определяне на приходи.

Г-да народни представители! Понятието за бюджет е понятие за равновесие. Въ финансов съществува само една единствена правилна политика — това е политиката на бюджетното равновесие. Без съответни приходи равновесие няма. Понятието за равновесие на бюджета е синоним на здрави финанси и на добро общо положение. Искам да обърна вашето внимание на това, че принципът за равновесие в бюджета не се състои само в изкуството за намиране средства, но и в изкуството да се правят икономии. Това важи особено за нас. Икономия в бюджета — това е предисловие за намаляване данъчния товар, а с това и създаване на по-големи възможности, от където ще могат да се черпят средства по други пътища.

Говорейки за икономии, аз ще подчертая косвено, че ако искаме да имаме здрави финанси у нас, трябва да се пазим много от увлечение. Така нкой от разходите за скъпи строежи смятам, че могат да се отложат за по-добри времена. На стр. 13 от изложението на г-на министра на финансите по бюджетопроекта за 1942 бюджетна година, в таблица втора, виждам, че са искани кредити 18.663.000.000 л. Г-н министърът на финансите съ черзения молив е съкратил 4.273.000.000 л. и така е стигнал до цифрата 14.390.000.000 л. Мене ми се иска да вървам, че всички направени съкращения, като тзи по администрацията, полицията, по Министерството на войната, по трудовите войски, по Министерството на земеделието и др., ще могат напълно да издържат до края. Принциплът за възможните икономии е здрав принцип, и в това отношение ние трябва да подкрепим г-на финансовия министър и да го насърдим.

Г-да народни представители! Идвам пак до средствата. Колкото и проблемът за намиране ресурси да е мъчен, той трябва да се разреши. Класическият път за намиране на средства са главно два: заеми и данъци. За данъците говорихме. Прибавването до заеми е оправдано само след едно енергично напрежение на фискалните усилия. Ето защо аз мисля, че ако настоящето поковние плаща с кръвта си, бъдещите поколения трябва и може да плащат с доходите си. Нашето финансово напрежение днес е равносилно на воюване. Редовните бюджети досега не са били въ състояние да издържат подобно напрежение. От една официална таблица се вижда, че летящите дългове въ съкровищни бонове и др. през 1938 г. са били 2.750.000.000 л. Към началото на 1941 г. са нарастнали на 7.850.000.000 л. Значи, увеличението е кръгло 5.100.000.000 л. за две и половина години. Това е сериозно финансово напрежение и едновременно — предупреждение.

Какво представляват заемите? Върното е, че постигнатията от заемите не са приходи, а са само средства на разположение. Все пак без вътрешни заеми българската държава не може да покрие големите и отговорните стопански задачи, които днес времето й налага. Ако сегашните поколения въ България заплащат безкървната война и отбранителното стопанство с лишения, то аз поддържам, че бъдещите поколения трябва да плащат с своите доходи. Разбира се, това бъдеще не трябва да бъде много обременено, за да могат бъдещите поколения да се справят с неговите изисквания.

Г-да народни представители! Старият принцип е: редовните разходи трябва да се покриват с данъци, а извънредните разходи — с заеми. Това е, казахме, класическият принцип. При това схващане трябва да подчертая, че извънредни разходи се разбират тзи, които не се повтарят. Новото въ настоящата бюджетна структура — ако въобще може да става въпрос за ново — е това, че повечето от извънредните разходи се подновяват, и то като се увеличават. Ще дам няколко примери. На първо място, извънредните разходи отиват за въоръжение. Известно е, че при въоръжението техниката се усъвършенства и затова, без да увеличаваме количеството на оръжието, налага се ежегодно да подновяваме старото, демодираното оръжие с ново, по-съвършено. На второ място, извънредните разходи отиват за пътища и съобщения; селските пътища се замъняват с шосета, а градските пътища — с паваж. Това е един процес на безкрайно подновяване. За завършването на пътищата и съобщенията са нужни не една и две години, а цял период от години. Значи, извънредните разходи очевидно стават редовни и постоянни. Ето защо проблемът за намиране средства не може да бъде така опростен: редовните разходи се покриват с данъци, а извънредните — с заеми. Компликацията иде от другаде. При нашата примитивна стопанска структура не може да очакваме много нито от данъци, нито от заеми, защото, както възможностите на държавата са ограничени, така са ограничени и възможностите на самия данъкоплатец. Разходите занаяпред, както споменахме, ще се увеличават, а няма да се намаляват.

Независимо от текущите разходи, въ предстоящите бюджети има да се справим с ангажменти, поети с минали бюджети, по които изплащането на анюитетите започва от 1942 бюджетна година нататък. А цифрата на тзи анюитети при нашите ограничени бюджетни възможности е грамадна. Въ всеки случай тзи анюитети не представляват нщо ново, защото не представляват нщо неочаквано. Така, например, за 1942 бюджетна година тз възлизат на 1.890.000.000 л.

Г-да народни представители! При дебатите по бюджета миналата и по-миналата година аз се спирах доста обстойно върху този въпрос и молих г-на финансовия министър да предвиди един погасителен фонд, като резюмирах идеята си така: за извънредните нужди да се обложат, извънредните печалби. Г-н министър Божилов, познавайки и съзнавайки важността на въпроса, още тогава декларира, че той самият работи въ тая насока и че е намбрил и конкретно разрешение на въпроса. Въ резултат се язи законът за военновременните печалби. Сложи се едно начало, за което ние трябва да поздравим г-на финансовия министър. Обаче този закон още почне да дава своите резултати след месец юний 1942 г. Макар че законът обхваща само една категория данъкоплатци — търговците и индустриалците с основен капитал над 300.000 л. — аз имам всички основания да вървам, че той ще даде очакваните резултати, стига да се проведе правилно от органите на фиска. Обаче при днешната особена конюнктура се реализират

големи печалби и отъ лица, които не сж нито търговци, нито индустриалци, и трупатъ пари „по кжситъ вълни“, както казва народътъ. (Оживление и ржкоплъскания)

Гаврилъ Ленковъ: Какви сж тѣзи „кжси вълни“?

Нѣкой отъ народнитѣ представители: Защо правителството не ги улови, г-нѣ Балкански?

Д-ръ Петко Балкански: Вѣрвамъ, че г-нѣ министърътъ на финанситѣ е наредилъ провѣрка на всички отъ тая категория, за да се констатира, какъзи данѣци сж платили. Данѣкътъ у насъ, въ България, когато се отнася за всички, не тежи никому. При една анкета сигурно ние всички тукъ, както и г-нѣ министърътъ на финанситѣ, ще останемъ учудени. Ето защо законътъ за военновременнитѣ печалби трѣбва да се допълни и въ тая насока.

Г-да народни представители! Презъ изтеклата финансова година се прибѣгна до вътрешенъ заемъ, отъ който се получи досега, както каза снощи г-нѣ финансовиятъ министъръ, една сума надъ 3.600.000.000 л. Независимо отъ него, едно чувствително перо на нашия бюджетъ донесе и еднократниятъ облогъ на лицата отъ еврейски произходъ — около 550.000.000 л. постѣпило и има да постѣпва още около 1.500.000.000 л.

Г-да народни представители! Нѣма защо да си правимъ илюзия. Цифритѣ сж предъ насъ и трѣбва да се знае отъ всички, че отъ данѣкоплатеца, както тази година, така и следзакъ, ще се искатъ големи жертви. Разполагаемитѣ срѣдства на данѣкоплатеца мжчно ще стигатъ, защото държавата ще иска все повече и повече, а и самиятъ данѣкоплатецъ ще харчи повече, поради поскъпването на живота. Ако искаме да живѣемъ по-дълго отъ располагаемитѣ срѣдства, трѣбва да се почне една политика на ограничение — консумацията. Тази политика едновременно е едно отъ срѣдствата за борба срещу покачването на ценитѣ, както казахме това за третия Райхъ.

Ограничението на консумацията може да е една правилна политика за народи, за държави, които сж богати и въ които стандартътъ на живота е по-високъ. У насъ тоза е една мжчна задача, защото три четвърти отъ населението у насъ се е самоограничило, откакъ се е родило, поради липса на срѣдства.

Давамъ ви следното извлѣчение, за да имате една ясна представа за положението на нашия народъ. На стр. 16 отъ печатното изложение по бюджета на г-на министъра на финанситѣ намираме сведения за дохода на свободнитѣ професии: 31.499 души занаятчи и дребни търговци, които сж обложени съ патентъ, т. е. иматъ годишенъ доходъ подъ 80.000 л., сж съ срѣденъ годишенъ доходъ 13.985 л. Друга една категория отъ 52.895 души сж съ срѣденъ годишенъ доходъ 36.059 л. Всичко 84.000 души, съ срѣденъ годишенъ доходъ кржгло 25.000 л. Това е то реалната картина на нашия животъ. Г-нѣ министърътъ на финанситѣ не ни дава картината за предполагаемитѣ доходи на земеделскитѣ стопани, защото ние всички я познаваме добре.

Г-да народни представители! Ето защо ние трѣбва да търсимъ разковничето другаде: въ засилване на стопанскитѣ приходи. Ако располагаемитѣ срѣдства у насъ днесъ сж ограничени, то стопанскитѣ възможности сж неограничени, особено днесъ при широкитѣ граници на България. Признаваме голѣмитѣ усилия, които се правятъ и отъ г-да министритѣ въ това отношение, но чувствувамъ и разбирамъ много добре, че за това е необходимъ и по-дълъгъ периодъ отъ време. Голѣмитѣ граници днесъ предполагатъ и по-голѣми грижи, и по-голѣми усилия. Налага се у насъ една преоценка на много отъ досегашнитѣ методи.

Дирижирано стопанство. Азъ смѣтамъ, че по начало всички сме за него, обаче резултатитѣ ще дойдатъ не отъ принципа, а отъ изпълнението. По-голѣмото производство у насъ ще даде нови приходи както за данѣкоплатеца, така и за държавата. Ако държавата при новитѣ бюджети се обѣтга само на данѣци, безъ да търси заеми, съмнявамъ, че данѣкоплатецътъ ще почне самъ да прави заеми, за да си плаща данѣцитѣ.

Казахъ, че разкохитѣ ще растатъ. Въпросътъ за свързване на възврънатитѣ ни български земи съ желѣзници и добри шосета не може да се отлага. Въпросътъ за правилното използване на благоприятния климатъ и почва на нашитѣ южни земи е актуеленъ. И за това, което ще дадемъ днесъ за тѣзи земи, ние ще бждемъ стократно възнаградени въ бждеше.

Г-да народни представители! Ако на представения бюджетопроектъ за 1942 г. възложимъ задачитѣ, които му възлага г-нѣ министърътъ на финанситѣ, предвиденитѣ източници — данѣци и отчасти заеми — ще сж достатъчни

да покрятъ разкохитѣ. Азъ отивамъ по-далечъ и имамъ куража да кажа: ако се реши нѣкога да дадемъ единъ новъ решителенъ тласкъ въ новата уголѣмена държава, ще се наложи да потърсимъ единъ новъ финансовъ източникъ. Приходитѣ въ нашата страна сж ограничени. Ето защо, ако се напрази нѣкога тази крачка напредъ, ще трѣбва въ една умѣрена и разумна форма да се обложи частъ отъ капитала, т. е. имуществото, като се създаде единъ специаленъ фондъ. Този облогъ, повтарямъ, ако се наложи нѣкога, азъ не бихъ го нареклъ данѣкъ, а по-скоро приносъ за изграждане на новата обединена държава.

Давамъ си смѣтка, че тази проблема е трудна, особено когато би се пристѣпило къмъ разработването на техниката по приложението ѝ, защото ние трѣбва да ценимъ и настрѣждаваме спесителя, а единъ лошо прозеденъ данѣкъ отъ такова естество може да донесе силенъ ударъ на здравия български инстинктъ — спесивостята.

Г-да народни представители! Нека не забравяме, че днесъ въ новитѣ граници ние притежаваме много почвени и други природни богатства, както и благоприятни климатически условия, които трѣбва правилно и разумно да използваме съ огледъ на общото благосъстояние. Ние сме предимно земеделска страна. Днешната конюнктура е много благоприятна за земеделското стопанство, и то не само за интензивнитѣ култури, а и за зърненитѣ храни. Тоза положение ще продължи, докато трае войната, а и редъ години следъ сключването на мира. Тѣзи благоприятни условия трѣбва да се използватъ до максималнитѣ възможности. По този начинъ въ единъ кжсъ периодъ отъ време ние ще можемъ не само да осигуримъ най-необходимото, за да се самозадоволимъ и да изживѣемъ войната докогато трае, но ще можемъ да спомогнемъ съ нашитѣ земеделски продукти на нашитѣ зоюващи приятелски държави. После и да настѣпи единъ повратъ въ международното стопанство, нашето стопанство ще бжде достатъчно заздравено, за да може да изживѣе нѣкои евентуално непредвидени по-неблагоприятни конюнктури.

Г-да народни представители! Следъ присѣдиняването на по-голѣмата частъ отъ българскитѣ земи предъ насъ се изправятъ по-голѣми стопански задачи, както отъ гледището на тѣзи земи, така сжщо и отъ гледището на цѣлокупна България. Днесъ българската държава има нова геополитична физиономия и съвсемъ друга стопанска и финансова структура. Стопанската структура на България, разпрострътна на площъ 165.800 квадратни километра, съ повече отъ 9 милиона население, става извънредно разнообразна и пригодна за едно широко и зсестранно разгъване на всички продуктивни сили, за едно прогресивно задоволяване на населението и за по-бързо и по-лесно увеличаване на националния доходъ. Създава се прогресия въ възможноститѣ. Тукъ имаме дълга и възможността да докажемъ нашата воля и изкуство за стопанско организиране.

Да направимъ единъ прегледъ и да видимъ, какъвъ е стопанскиятъ обликъ на Бѣломорска Тракия. Тукъ имаме тютюнъ, памукъ, маслини, оризъ, сусамъ. Налага се да засилимъ индустриалнитѣ растения вмѣсто зърненитѣ храни и да използваме по този начинъ максималнитѣ имъ възможности. Знаемъ, че Добруджа разреши въпроса за житото. Тукъ сж развити сжщо риболовство, бубарство, пчеларство, а по южнитѣ склонове на Родопи и по Бѣломорскитѣ равнини сж развити скотовъдството и овцевъдството.

Какъвъ е стопанскиятъ обликъ на Македония? Тукъ имаме планински теренъ и затова зърненото производство е слабо застъпено. Имаме сжщо и индустриални култури и развито овощарство. Сърбия по известни съображения не е направила абсолютно нищо въ миналото за повдигане на земеделското производство въ тия земи. Скопско, Битолско и Овчеполско полета, които сж на 600 метра височина, следъ прокарване на мелиорации, като пресушаване на блага, отводняване и напояване, ще дадатъ широка възможностъ за производството на зърнени храни и масово разширение на индустриалнитѣ култури.

Единъ народенъ представителъ: Следъ войната.

Д-ръ Петко Балкански: Тукъ вирѣе сжщо памукъ, конопъ, сусамъ, анасонъ, ленъ, макъ. Освенъ това доста добре сж развити бубарството, овощарството и скотовъдството. Знаемъ сжщо, че не липсватъ и руди. Изразходванитѣ тукъ срѣдства за мелиорации ще се одесеторятъ въ приходи.

Единъ народенъ представителъ: Нѣма да бързаме.

Д-ръ Петко Балкански: Значи, тѣзи земи могат да станат източникъ на голѣми богатства за цѣлокупния български народъ, следъ като ги организираме и имъ дадемъ подходящо мѣсто въ общия фронтъ на тоталната новосъздадена стопанска структура на България. Налата се хармонично, цѣлостно организирано стопанство. Проблемата за тютюна, памука, вълната, маслодайните растения, свързана съ проблемата за самозадоволяването, е една актуелна проблема. При една рационална организация въ тази насока ние можемъ не само да се самозадоволимъ, но и да облекчимъ нашитѣ съюзници, както вече споменахъ.

Г-да народни представители! Като единъ малъкъ примѣръ, какво ни предстои да правимъ още, ще посоча на факта, че въ най-добритѣ житни краища на страната, Ямболско и Старозагорско, и до днесъ преобладава дървения рало. Отъ статистическитѣ данни, които вземахъ отъ изложението по годишния земеделско-стопански планъ, се вижда, че въ България днесъ си служимъ съ 545.216 дървени рала срещу 279.368 плугове.

Александъръ Радоловъ: Не можешъ да изпъдишъ ралото. Мислишъ ли, че тази работа може да стане съ едно решение? Ралото е полезно въ много отношения.

Д-ръ Петко Балкански: Ето защо, г-да народни представители, ако се наложи въобще нѣкога еднократенъ данѣкъ върху имуществата, това би било оправдано, ако приходътъ се използва съвременно и напразно чрезъ единъ фондъ, ако бихъ могълъ да го нарека фондъ за националенъ подеиъ, не за други цели, а само за горнитѣ мѣроприятия — за изграждане на стопанската мощъ на нацията. И всѣки, който би взелъ участие въ този приходъ за обединената нация, ще има съзнанието и гордостта, че като дава шепла, нацията ще жъне крина.

Г-да народни представители! Въ времена като днешнитѣ въ много държази народитѣ живѣятъ подъ знака на страхъ отъ инфлация. Инфлацията е най-честото военно-политическо явление, но случва се и въ мирно време, и въ невоюващи страни. Инфлацията, била прѣка или козена, съ каквато си послужихме и ние въ миналата война, има еднакво лоши и гибелни послѣдствия. Инфлацията прилича на единъ водопадъ отъ нахлуващи емитирани парични знаци въ стопанския животъ на страната. Скрытиятъ данѣченъ характеръ на инфлацията нѣкои считатъ за едно положително качество, защото държавата безъ разности, чрезъ инфлация, си създава приходи. Това сѣ две фискални преимущества, които, обаче, копаятъ гроба на цѣли съсловия.

Г-да! Инфлацията създава привидно стопански блага. Създава се впечатление на оживена и позишена конюнктура, поощряватъ се по-голѣми и разнообразни инвестиции въ стопански мѣроприятия. Поевтинѣнитѣ пари импулсиратъ износа. Познати ни сѣ, обаче, отрицателнитѣ качества на инфлацията. Тя създава паника и тревога въ населението. Тя е данѣкъ само върху спестяването и върху фиксиранитѣ възнаграждения и заплати, а този данѣкъ е единъ отъ най-несправедливитѣ. При инфлация, г-да народни представители, всѣки има повече пари въ джеба си. Има ли, обаче, единъ цифръ обща повече обущарѣтъ? Разбира се, че нѣма. Тогаза? Тогава нова вълна отъ банкноти предизвиква ново покачване на ценитѣ, безъ да облекчи положението на нѣкого. И това се повтаря, и пакъ се повтаря, и пакъ се повтаря. Това е така наречениятъ омагьосанъ кръгъ на инфлацията. Да не забравяме, че инфлацията би заплашила много повече спестяванията, отколкото единъ разуменъ по размѣръ данѣкъ върху самитѣ спестявания.

Г-да народни представители! У насъ, въ България, голѣмото увеличение на обема на паричното обращение започна отъ м. юлий 1940 г. и достигна до 13 милиарда лева банкноти и 2 милиарда лева размѣнни сѣчени пари. Увеличението обема на паричното обращение у насъ се наложи поради възвръщането на нашитѣ земи. Пустнатитѣ въ обращение банкноти днесъ не циркулиратъ напълно. Има частична тезоризация, както каза министърътъ на финанситѣ г-нъ Добри Божиловъ. По статистически данни заключаваме, че нѣколко милиарда лева въ видъ на лични сръдства се криятъ въ нѣкои групи и слоеве отъ населението. Ако тия парични сръдства се вложатъ въ стопанството, ще изиграятъ голѣма и активна роля, както за стопанството, тъй и за държавата.

Азъ констатирамъ у насъ инфлация не на банкноти, а инфлация на печалби, за които държавата постави сито ва пресѣзване чрезъ закона за военновременнитѣ печалби.

Задавамъ си въпроса: защо се увеличи обемътъ на паричното обращение у насъ? Разбира се, г-да народни представители, това стана не за нуждитѣ на държавното

сѣкровище, а за нуждитѣ на увеличеното българско население, което се прибра подъ покрива на България. Не трѣбва да забравяме, че днесъ българскитѣ левѣ шестува на пазаритѣ въ Македония, Тракия, Добруджа и Моравско.

Г-да! За да запазимъ страната и въ бъдеще отъ призрака на инфлацията, едно отъ сръдствата е по-здразото заковане на ценитѣ и организиране на капиталовия пазаръ, както вече споменахъ. У насъ капиталовиятъ пазаръ е още въ зародишно състояние, първо, поради слабия доходъ на населението, което не позволява отдѣлянето на много свободни сръдства, и, второ, поради непопулярността на държавнитѣ заеми въ миналото. Днесъ, обаче, вътрешниятъ държавенъ заемъ подчерта довърието на населението къмъ държавата. Инфлация ще има, ако банкното обращение нѣма достатъчно покритие. Нѣкои тенденциозно, а други лекомислено поддържатъ, че авоарътъ по баланса на Българската народна банка отъ 9 милиарда лева, който има да се взема отъ Германия, не билъ реаленъ, защото сме имали и задължения въ Германия. Смятамъ за необходимо да ви приведа една малка статистика на цифритѣ на нашата външна търговия. Нашата външна търговия показва, че нашиятъ износъ отъ 1937 г. до днесъ не превишава по стойностъ нашия вносъ. Презъ периода 1937-1940 г. има едно превишаване отъ 1½ милиарда лева на нашия износъ по стойностъ. Презъ 1941 г., обаче, сѣ почти същата тази цифра нашиятъ вносъ превишава нашия износъ. Значи, авоарътъ, който е образуванъ въ чужбина, не е образуванъ отъ свръхизноса, а отъ извършени доставки на кредитъ.

Г-да народни представители! Вѣрно е, следователно, че по държавнитѣ доставки съ разрешенитѣ кредити за изплащане отъ 1942 г. нататъкъ ние дължимъ на Германия, обаче още по-вѣрно е, че тѣзи задължения сѣ съ падежи, които ще настѣпватъ частично отъ 1942 бюджетна година нататъкъ.

Г-да! Въ този редъ на мисли азъ идвамъ по необходимостъ до въпроса за снабдяването и продоволствието, който днесъ интересува всѣко стопанство, било селско, било градско. При дебатитѣ по отговора на тронното слово се говори по този голѣмъ проблемъ на днешното време, който интересува всички. Днесъ не само продоволствието, консумацията, се дирижира отъ горе; дирижира се сѣщо и производството въ всичкитѣ му направления. Всѣки чувствува, че има още да се прави въ тоза направление у насъ. За да имаме по-положителенъ резултатъ, азъ намирамъ, че тази служба, която днесъ е прѣсната по разни дирекции и министерства, трѣбва да бѣде групирана на едно мѣсто и вмѣсто да създаваме новъ центъръ, който да координира всички тѣзи служби, нека да създадемъ единъ новъ центъръ, който да обедини тѣзи служби.

Г-да! Говорихме за закованитѣ цени и тѣхното грамадно значение. Знаемъ, обаче, че стабилността на ценитѣ зависи отъ стабилността на паритѣ и отъ стабилността на кредита. Ето защо трѣбва да засилимъ действията и мѣрцитѣ въ следнитѣ направления, въ които вече се работи, а именно:

Първо, по пѣтя на стопанскитѣ мѣроприятия за опредѣлене ценитѣ. Правилно разпредѣление на наличнитѣ стоки, събирани отъ Храонноса и отъ индустриалнитѣ предприятия. Разпредѣление на благата чрезъ организиране на купонна система, която да бѣде тотална.

Второ, чрезъ финансови мѣроприятия, за да се поддържа стабилитетътъ на паритѣ и на кредита, а това ще каже да се организира по-добре паричниятъ, капиталовиятъ и кредитниятъ пазаръ, да нѣма свободни, излишни пари на пазара, чрезъ които да се върши спекулация.

Трето, трѣбва да засилимъ мѣрцитѣ за премахване външнитѣ влияния на ценитѣ. Това ще стане чрезъ уравновесяване на ценитѣ, чрезъ търговски договори, по пѣтя на централно закупуване, чрезъ централенъ институтъ, който да запазва съотношенията на досегашнитѣ цени на вноснитѣ и износнитѣ стоки.

Днесъ при ограниченитѣ контингенти на вноса и износа, г-да народни представители, търговцитѣ се конкуриратъ, защото търсятъ стока, безъ да се интересуватъ за цената, и изкуствено повдигатъ ценитѣ на вноснитѣ стоки. Тоя принципъ бѣ приложенъ, ако не напълно идеално, то задоволително, като единъ новъ начинъ въ търговията, съ спогодбата отъ 7 октомврий т. г. съ италианското правителство.

Г-да! Цената на износнитѣ стоки отъ България отъ 1939 г. се е удвоила, а цената на вноснитѣ стоки се е очетворила. Ето защо, сега този, който внася, трѣбва да изнася, а това може да става посръдствомъ този централенъ институтъ. Разликата въ вътрешнитѣ и външнитѣ цени ще се изравнява чрезъ засилване на изравнителния фондъ.

Г-да народни представители! Като увеличаваме националния доход по пътищата, за които говорихме, значи, като увеличим количеството и качеството на нашите износни произведения, ще можем да дадем по-добри цени на селянина производител и по косвен път ще го насърчим да се стреми с по-голямо усърдие да работи за увеличение на националния доход.

Г-да народни представители! Знаем, че образуването на капитала е едно от най-важните прояви на народното стопанство. По-рано се мислеше и твърдеше, че само едрите стопанства образуват главно и изключително потока на народостопанското капиталообразуване. По пътя на една добре обоснована статистика професор Вагеман ни доказва голямата роля, която играят дребните стопанства за натрупване на националния капитал в Германия, а също така и голямото значение, което те имат за кредита.

Интересно е, че докато капиталите от едрите приходи отиват в едри индустриални и търговски предприятия, то капиталите от дребните доходи, посредством спестовните каси и популярните банки, се вливат в дребните търговски и индустриални предприятия и в занаятчийските такива.

Ще ви дам една статистика на влоговете у нас. На 31 януарий 1939 г. ние имаме влогове в Българската земеделска и кооперативна банка, в Спестовната каса, в кооперативните и популярните банки всичко 15.600.000.000 л. На 31 януарий 1940 г. тази цифра стига 18.300.000.000 л., а на 30 август 1941 г. — 19.800.000.000 л. Знаем, че колкото величината на спестяването е по-голяма, толкова кредитът е по-евтин и по-лесно достъпен. Ето защо ние трябва да се стремим да насърчаваме спестовността у нас. А вижда се от официалната статистика, че влоговете се увеличават, а това гозори много за доверието на населението към стабилния български лев. И така, от 15.600.000.000 л. влогове през 1939 г. днес имаме 19.800.000.000 л. Интересно е, обаче, да видим, откъде се вземат тези влогове. Според една статистика на Главната дирекция на статистиката, влоговете в Спестовната каса са 4.704.514.000 л., на 747.204 вложители. В Българската земеделска и кооперативна банка броят на вложителите е 152.954, в кооперативните — 679.000, а в популярните банки — 325.000. Това е един ясен примър за ролята на дребните стопанства за натрупване на национален капитал. Според статистиката, броят на вложителите в големите частни банки е минимален в сравнение с броя на вложителите в горните институти. Ясно е, къде натежават повече везните.

Стефан Радионов: Има вложители, които се позтавят в банките.

Д-ръ Петко Балкански: Това е според статистическите данни.

Г-да народни представители! Виждаме колко сложни са финансовите и стопанските конюнктури и колко трудна, мъчна е днес задачата на един финансов министър. Военните нужди по количество и стойност поставят държавните финанси пред съсем нови изисквания. Аз поддържам, че нито политика, нито военно дѣло и военно изкуство могат да имат успех и значение, ако финансите на една държава не са в ред. Колко и какви качества, най-разнообразни, трябва да притежава един финансов министър, за да ни даде една здрава финансова политика, за да ни построи един здрав бюджет на държавата. А извън това, знаем всички, че всички искат от финансов министър. Аз мога да подчертая, заедно с вас, че нашият финансов министър, г-н Добри Божилов, изпълнява достойно тази мъчна, трудна задача у нас.

Г-да народни представители! Видяхме, че проблемът на българското стопанство, това е проблемът за увеличаване на националния доход, а след това — за правилното му социално разпредѣление. Националният доход е единствената база на цялия стопански и социален живот на един народ, той е изворът, от където се черпят средствата за всички нужди на държавата. У нас предстои да се капира този извор, за да се увеличи дебитът му.

Г-да народни представители! Ние сме земеделска страна. Локомотивът на държавната машина у нас, това е земеделието. Ето защо, за да повдигнем националния доход, налагат се редица мѣроприятия в областта на земеделието и отраслите му, в които да се чувствава една тотална система. Както знаете, в Министерството на земеделието се готви един 5-годишен дългостен план

за повдигането на българското земеделие. Г-да народни представители! Не забравяйте, че това е едно историческо събитие у нас, че това е едно епохално дѣло, което поставя здравите основи за стопанската, политическата и държавната мощ на нацията.

Българското село е пренаселено, земята е раздробена. Пред нас се поставя въпросът: създаване на жизнеспособно индивидуално земеделско стопанство, или кооперативно обработване на земята, в която област ние вече имаме доста положителни резултати. Признавам, че борбата за повдигане на дребното, на нежизнеспособното земеделско стопанство е много трудна. Налага се машинизиране на селското стопанство, което е предвидено в 5-годишния земеделско-стопански план, и отъзи отъзас, които са се интересували и са прегледали този план, са видели голямото му значение. За да се повдигне продуктивността на земеделието, налагат се напоителни мѣроприятия. Баражът на р. Росица, който днес се урежда, трябва да ни послужи за примѣр.

Г-да народни представители! Големият проблем, който има да разрешаваме днес, не е само да поддържаме живота на държавата, да я администрираме. Предстои ни по-голяма задача. И затова ще ни бъде необходимо режимът на жертвите и лишенията на откънатата личност, в кръга на възможното. Защо лишенията, които си налага един народ днес, при днешните времена, са по-трайно и по-ценно богатство, отколкото златните резерви. Това е личбата на динамичната държава днес, са оглед на колективните нужди на нацията. Да не забравяме, че за да победим враговете си, трябва, първо, себе си да победим.

Г-да народни представители! Позволете ми в тоя ред да мисля да обърна вашето внимание на това, че нашите усилия към увеличаване материалната сила на нацията не са само цел, а срѣдство. Чрез нея ние ще запазим, ще възродим и увеличим живата сила на нацията. Така ние ще предотвратим едно зло, което е отъ естество да смути всѣки един отъ нас. Въпросът е за намаление прираста на населението. Статистиката за естественото нарастване на населението в царството ни дава следните цифри. За периода 1091—1905 г. имаме 18.2‰ раждания, през балканската война, отъ 1911—1915 г., спадат на 16.3‰, а през периода 1916—1920 г. езропейската война, спадат на 3.5‰.

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни) Г-н Балкански! Говорите час и четвърт.

Д-ръ Петко Балкански: Сега привършвам. — Естественият прираст отъ 1920—1926 г. достига до 24‰.

Г-да народни представители! Отъ 1934 г. насам прирастът на населението е бил 16‰, а в 1940 г. естественият прираст намалява с 50‰. Намалението на естествения прираст се дължи изключително на намалената раждаемост. Естественият прираст би бил още по-малък, обаче той се повдига отъ намалената смъртност, която отъ 25‰ е спаднала на 13.4‰, което изключително се дължи на големите грижи, които държавата полага в областта на здравеопазването. Този въпрос, г-да народни представители, не бива да се отине, защото е съдоносен. Ние сме един сравнително млад народ, и един такъв скок надолу е опасен. Трябва да вземем мѣрки и то бързи. Проблемът за прираста на населението нѣма да се разреши с единични мѣрки, нужни са редица мѣрки. Трябва, отъ една страна, материално насърчение на многодетството. В това отношение, принципът да се дават добавъчни възнаграждения на чиновниците за всѣко дете, е добро начало. То трябва да се разшири и за нечиновниците.

Г-да народни представители! Само материалното насърчение не е достатъчно. Трябва един морален стимул, чрез който да се възстанови отново традицията на българката отъ възраждането. Тук е мѣстото да подчертая грижата и усилията, които полагат в това отношение и правителството и Парламентът, обаче трябва да се разбере, че по всички стопански и финансови мѣроприятия, предприемани отъ страна на правителството и Парламента, се налага сътрудничеството и енергичното съдействие на населението.

Считам за необходимо да цитирам и ценна мисъл на граф Шверин фон Крозиг, изказана отъ него в сказката му, а именно, че селска България не може да решава финансовите проблеми си с всичките срѣдства, с които си е послужил третият Райх. Аз напълно споделям тази негова мисъл. Вѣрно е, че ние в България си служим с срѣдства, които отгозарят на нашите

условия. Азъ намирамъ, че е необходимо създаването на една стопанска камара отъ специалисти-практици отъ различните браншове на производството и пласмента. Смятамъ, че се налага бързо и ефикасно действие за оеднавяване ценитъ на фабричните произведения.

Пятищата, които ние следваме въ нашата финансова и стопанска политика, азъ се надявамъ, че ще осигурятъ едно добро бъдеще на нацията.

Г-да народни представители! Отъ няколко дни насамъ, почти цялото земно кълбо живее подъ знака на войната. Ние въ България живеемъ въ епоха на безкръвна война. Да засилимъ военния фронтъ. Обаче задъ него сж: икономическиятъ, финансовиятъ, монетниятъ, социалниятъ и националниятъ фронтове. Това е стилътъ на днешната епоха въ съвременната държава. Този стилъ трбба да легне и въ бюджетитъ на нашата държава отъ 1942 бюджетна година нататкъ. Предстои ни, сжщо така, да засилимъ и духовниятъ капиталъ на нацията. Голъмиятъ резервоаръ отъ жизненъ капиталъ, това сж: съзнанието, волята, гражданскиятъ дългъ и саможертвата въ името на настоящето и бъдещето на нацията.

Г-да народни представители! Българскиятъ народъ се прибра подъ покрива на голъма България и подъ скиптъра на Царь Борисъ III, благодарение политиката на българското правителство, така мъдро вдъхновявана отъ нашия Върховенъ Вождь.

На българската младежъ завещаваме голъма България. Тя има мисията да създаде отъ нея Велика България — велика по мощъ, по духъ и по култура, за да може съ достоинство да заеме предопределеното ѝ въ историята първо мѣсто на Балканитъ.

Свършвайки, азъ си задавамъ следните два въпроса, чиито отговори сж сждобносни:

Първо, осигурява ли се чрезъ бюджета задачата и дългътъ на нашата храбра армия днесъ, и

Второ, създава ли се чрезъ бюджета и чрезъ държавните финанси една силна, една мощна държава, която да бъде годна не само да създаде блага за населението, а и да брани нашата уголмена България?

Г-да, отговарямъ: държавата чрезъ бюджета и финансовата политика на правителството дава пълна гаранция на българския народъ въ неговитъ исторически и етнически граници, защото трбба да се знае отъ всички, че ако ние не търсимъ войната, ние не се боимъ отъ нея, както каза и военниятъ министъръ г-нъ генералъ Даскаловъ. (Ръкоплѣскания)

Петъръ Савовъ: По-хубаво безъ нея.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Атанасъ Поповъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Следъ общитъ дебати по отговора на тронното слово, разискванията по бюджетопроекта на държавата за 1942 г. ни даватъ новъ поводъ да хвърлимъ единъ бгълъ погледъ върху политиката на българското правителство, върху стопанския животъ на българския народъ и отново да преценимъ всички ония мѣроприятия на управлението на държавата, които днесъ се взематъ или които е предстоящо да се осъществятъ съ новия бюджетъ. Азъ нѣма много да се спирамъ върху бюджетопроекта на държавата за 1942 г. Ще се помъча само съ нѣколко думи да изтъкна ония основни въпроси, които смятамъ за нужно да отбележа и да изкажа своето разбиране по тяхъ. Повече ще се спра върху общата политика на българското правителство и върху управлението на държавата въ днешните твърде сериозни и твърде важни моменти.

Г-нъ министърътъ на финанситъ бѣше любезенъ да ни даде едно печатно изложение, приложено къмъ бюджетопроекта на държавата за 1942 г., въ което изложение той дава твърде ясна представа за финансовото положение на държавата на всѣки, който го прегледа и вникне въ цифритъ, дадени въ него. Съ това изложение г-нъ министърътъ на финанситъ не само дава достатъчна мотивировка на съставянето на бюджета на държавата за 1942 г., но изтъква и всички предпоставки, които обусловятъ съставянето на този бюджетъ. На второ мѣсто, той дава въ изложението си таблици за развитието на нашия финансовъ животъ отъ десетина години насамъ. Който вникне въ последната таблица, дадена отъ г-на министра на финанситъ, за приключване на държавните бюджети отъ освобождението на България досега, ще схване, че отъ освобождението на България до днесъ имаме отъ 63-тъ бюджети само 23 приключени съ излишекъ, а 42 приключени съ дефицитъ. Въ този фактъ

нѣма абсолютно нищо чудно, тъй като България, една млада, една организираща се държава, отъ своето освобождение до сега се е стремѣла да задоволи своитъ нужди, стопански и културни, и да издигне културното и стопанско ниво на своя народъ. Данните за последните 6 години въ сжщата тази таблица ни показватъ, че презъ тези 6 години бюджетътъ на българската държава се приключва съ излишекъ. Излишекътъ по бюджета за 1941 г. е 45 милиона лева до 1 октомврий, а споредъ думитъ на г-на министра на финанситъ, казани вчера тукъ отъ него въ речта му, съ която той откри дебатитъ по бюджета, до края на годината ще възлѣзе, както той очаква, на 800 милиона лева, което ще бъде твърде голъма придобивка за провежданата отъ него финансова политика.

Г-да народни представители! Въ днешните времена се поставя единъ основенъ въпросъ, който азъ искамъ да засегна — въпросътъ за постоянното и неразривно взаимодействие между финансовата и стопанската политика на една държава. Това взаимодействие между стопанската и финансова политика е много голъмо тогава, когато организацията на една държава почива на либералистичната система, когато ценитъ се определятъ отъ търсенето и предлагането, когато това търсене и това предлагане сж най-мощниятъ факторъ за определянето на ценитъ. Това взаимодействие, обаче, почва постепенно да намалява, колкото по-голъма става намѣсата на държавата въ стопанския животъ, и изчезва съвсемъ, когато държавата почне да ръководи цялия стопански животъ и когато ценитъ нѣматъ никаква връзка съ монетното обращение. Сжществува днесъ въ нашитъ срѣди схващането, че повишението на ценитъ, поскупването на живота се обусловя отъ ув личеното монетно обращение въ нашата страна. Това схващане, обаче, не може да бъде поддържано, защото, ако днесъ нѣмаме едно пълно, имаме едно все по-голъмо и по-голъмо намѣсване на държавата въ нашия стопански животъ. Днесъ държавата е, която определя ценитъ, държавата е и която може да стабилизира ценитъ; държавното ръководство е, което може да спре и да закове ценитъ; въ никой случай определянето на ценитъ днесъ не се направлява фактически отъ банкното обращение или отъ финансовата политика на държавата. Така че днесъ ние имаме въ нашата държава едно все по-голъмо и по-голъмо намаляване на това постоянно взаимодействие между финансовата и стопанската политика. И днесъ твърде положително може да се твърди, че сж абсолютно вѣрни думитъ на г-на министъръ-председателя, че нестабилнитъ цени въ нашата държава абсолютно не означаватъ нестабилна монета. И ако въ нашето общество сжществува известенъ страхъ, че отиваме постепенно къмъ инфлация, този страхъ е съвсемъ неоснователенъ, защото поскупването на живота, повишаването ценитъ на произведенията съвсемъ не стои въ оная тѣсна връзка, съ банкното обращение, въ която се намира то при либералистичната система. Ето защо азъ смятамъ, че стабилността на ценитъ, която е обектъ на стопанската политика у насъ, не стои въ тѣсна връзка съ нашата финансова политика. Тѣ сж две различни нѣща въ нашата държава и тѣ трбба да бъдатъ днесъ разгледани и преценявани отдѣлно. Въ връзка съ поскупването на живота у насъ днесъ ще кажа, че ние не можахме въ тежитъ времена, въ които живеемъ, да създадемъ здрави, по възможностъ поддържани постоянни цени, за да не достигнемъ онова високо и въ много отношения неестествено поскупване на живота, каквото фактически днесъ имаме.

Стабилността на ценитъ, уважаеми г-да народни представители, зависи отъ нашата стопанска политика. Нашата държава днесъ определя ценитъ. Ние гласувахме законъ за ценитъ и регулиране на снабдяването, който дава възможностъ на Министерството на търговията действително да се намѣси въ стопанския животъ на нашата страна, да регулира нашия стопански животъ и особено активно да се намѣси въ стабилизирането и въ определянето на ценитъ. Въ това отношение опититъ, които се правиха досега, доказаха, че ние действително не сме въ състояние — досега поне не сме били — да дадемъ определени цени, или да спремъ постоянно растящото покачване на ценитъ, което ние имаме въ нашия стопански животъ.

Уважаеми г-да народни представители! Ясно е, че днесъ въ нашия стопански животъ има спекула и тя се шири по всички краища на нашата хубава земя. Тази спекула която се разпространява отъ всички заинтересувани срѣди, ние не можахме досега да я хванемъ, по силата на законитъ, които гласувахме, не можахме да пресѣчемъ нейния ходъ, не можахме да направимъ онова, което бѣше

необходимо, за да може българският народ действително да заживее при едно по-уравновесено и по-спокойно стопанско положение.

За спекулата, обаче, не бива да се вини само управлението, само държавната власт, само органите на Министерството на търговията, защото там, където има спекула, необходими са два елемента: оня, който ще спекулира, и оня, който ще бъде обект на спекулата. Ние имаме едно потресащо явление в нашия обществен и стопански живот: че дори ония, които постоянно се откъсват от спекулата, които постоянно изтъкват, че са обект на страшна спекулация в тях тежки времена, въ които живеем, дори те не изнасят и по силата на закона, да потърси съответните отговорности и да наложи тежките санкции, които предвиждат нашите закони. Аз винаги и навсякъде съм изтъквал, че за да има спекула и да се шири тя у нас, действително, отговорно е до голяма степен управлението, защото не можа да стегне, да организира и дисциплинира нашия стопански живот, по въ много отношения са виновни и всички ония, които прикриват спекулата и дават възможност на спекулантите да вършат своята пакостна дейност.

Г-да народни представители! Аз съм имал случаи да наблюдавам напоследък хора, които действително са били обект на спекула, когато, обаче, ги призовават да дадат своите показания пред властта, те избягват това под различни предлози: да не се скарат с търговеца, да не влизат в конфликт с бакалина. Те искат прекратяването на спекулацията да дойде само от властта, без, обаче, да вземат участие, без да съдействуват на властта, да се прекрати тя. Обаче, без съдействието, без участието на народа в борбата срещу спекулата, моето дълбоко убеждение е, че никой не е в състояние да се бори с спекулата в нашия стопански живот. Спекулата, която се разширява, не може държавата сама, само с своите органи да я унищожи и да прекрати нейния ход; не може държавата да постави във всеки магазин, във всеки дюкян, във всяка бакалница орган на държавата, който да следи спекуланта, който да следи продаването и купуването, който да участва, когато се извършват стопански взаимоотношения сред населението.

Срещу спекулата трябва да поведем една всеобща борба. Не само държавните органи трябва да водят тази борба; тя трябва да се води от целия български народ. Българският народ трябва да се провикне от високото съзнание, че той трябва да води с всички средства борба срещу спекулата. Само така ще можем действително да доведем стопанския живот в нашата държава до едно положение нормално, спокойно, при което да възтържествува справедливостта в стопанските правоотношения.

Г-да народни представители! Ще се спра на въпроса за разходите на нашата държава, които действително се увеличават все повече и повече. Докато през 1939 г. имаме държавен бюджет кръгъл от 8.300.000.000 л., тази година приключихме бюджета близо с 13 милиарда лв., а сега имаме бюджет от 14.300.000.000 л.Вие виждате, че нуждите на държавата растат и че заедно с това бюджетните разходи се увеличават.

Аз съмтам, че по отношение на държавните разходи ние можем да се похвалим с едно по-добро положение, отколкото другите страни. Вземете и проследете разходите, които се правят от другите държави; вземете увеличението на бюджетите на воюващите страни и на коя да е неутрална страна. Вие ще видите, че техните бюджети са увеличени 3-4-5 пъти, докато бюджетът на българската държава е едва двойно увеличен. Ние виждаме, че се правят всички възможни усилия от страна на нашия финансов министър, разходите, колкото е възможно, да се съкратят, да се спестяват държавните средства, да се задоволяват само най-неотложните нужди на държавата и на нашия стопански живот.

Ние само въ една посока можем да бъдем извънредно щедри — по отношение българската армия. Колкото средства са необходими за нея, ние трябва да ги дадем, и българският народ има високото съзнание, че парите, дадени за армията, не са напразно изразходвани. И държавата и народът ни трябва да положат върховни усилия, за да могат действително да бъдат задоволени нуждите на нашата армия. При тази военна обстановка, при тези военни условия, въ които живеем, най-важното за всяка държава и за всеки народ е армията. Всички средства, които се хвърлят за поддържането на армията, за задоволяване на нейните нужди

за обзавеждането ѝ, са средства най-добре използвани. Ето защо ние трябва да бъдем щедри въ даване средства за армията и да дадем пълна подкрепа на правителството въ тази насока.

Но, г-да народни представители, въ същото време ние трябва да утвърдим и да поддържаме една политика на засилено строителство въ нашата страна. Ние придобихме Македония, Добруджа, Тракия, и Моравско. Всички тези земи са оставени въ плачевно положение, благодарение на това, че ония, които бяха ги поробили и десетилетия наред са използвали техните богатства, не са полагали абсолютно никакви грижи за благоустройството на техните селища и за пътищата, които свързват тези селища. Въ тези земи ние трябва да хвърлим извънредно много средства, за да се подобри пътната мрежа и за да се свържат с България, с старото отечество. Само така ще могат тези земи да се приобщат и свържат още по-плотно и по-плътнo с нашата страна и действително да имат един добър живот. Заради това аз съмтам, че средствата, които държавата ще даде за строеж на пътища и за благоустройството въ тях земи, не бива въ никои случай да бъдат жалени и въ никои случаи не бива да се смътат, че това са средства, които могат да бъдат икономисани.

След това аз искам да се спра и на приходите на нашата държава. Г-да народни представители! Г-н министърът на финансите въ своето експозе каза, че ние ще се стремим и ще се мъчим да покриваме всички нужди на нашата държава с приходи, получени 50% от данъци и 50% от заеми. Тази политика аз я съмтам за правилна; тази политика действително е резултатна, тази политика единствено може да стабилизира финансовото положение на нашата държава въ бъдеще.

Но по отношение данъчната система аз искам още един път — защото много пъти съм го казвал и въ миналото — да отбележа и да обърна вниманието на г-на министъра на финансите, че се налага едно по-голямо опростяване, за да може действително да се приведат въ известност данъчните задължения на българския гражданин.

Г-да народни представители! Аз посрещам с голямо задоволство декларацията на г-на министъра на финансите, че правителството няма никакви намбрения и не е въ подготовка на никакви законопроекти за увеличение данъците на населението въ нашата страна. И трябва да признаем, че от няколко години наред данъците си остават същите, въпреки че приходите се увеличават извънредно много.

Аз искам да се спра и на дадената преди две години фискална амнистия, за която г-н министърът на финансите каза, въ своето изложение, че макар да е дала резултат, пак има над 700.000 фискални дълга, по които населението дължи близо 2 милиарда лева. Г-да народни представители! При това положение ние, пък и г-н министърът на финансите, трябва да обърнем внимание и на финансовите органи, и на горските органи, и на всички останали държавни органи, които съставят актове и налагат глоби, да промънят пътя, по който са вървели досега при съставянето на актове.

Г-да народни представители! Нашият селянин е принуден да прави известни нарушения, например, да пусне своите кози да пасат въ гората, да направят известна пакост, но глобите, с които се наказва за тях нарушения, са действително извънредно тежки. По нкой път той е абсолютно въ невъзможност да изплати наложената глоба. Затуй аз съмтам, че ако се върви по този път, по който се е вървело досега въ съставянето на актове и налагането на глоби, неминуемо ще се дойде до необходимостта от една нова фискална амнистия, защото населението не може да изплати глобите.

Две думи искам да кажа по чиновническия въпрос. Г-да народни представители! Чиновническият въпрос у нас е повдиган въ всеко време от съществуването на нашата държава. Вие си спомняте, че през времето от 1925 до 1930 г. заседава Тричковата комисия, която се стремеше да уреди някакъв чиновническия въпрос, да направи някакво съкращение въ чиновническия персонал, изобщо да разреши този толкова важен въпрос. Но този въпрос тогава не се разреши. Аз искам да изтъкна, че точно днес е моментът, когато чиновническият въпрос може да бъде разрешен. След придобиването на новите земи към българското отечество, излишекът от персонала въ много от държавните учреждения може да се изпрати там. Можем да не позволим увеличение на чиновниците, като разредим тези чиновнически кадри, които се намират въ старите учреждения на нашата държава. Можем да направим

съ чиновници, част от които може да се прати въ новите земи, за да не увеличаваме чиновническия персонал. Г-да народни представители! Въ това отношение аз съмтам, че се прави нещо, но трябва да се засили и да се насърчи тая дейност на правителството, за да не дойдем и въ новите земи до пресищане съ чиновнически персонал, какъвто имаме фактически въ старите предели на нашата държава. Аз зная много учреждения, където има огромна маса от чиновници, през ръцетъ на които минават само по една-две преписки на ден, където често пати, като отида тамъ, чиновниците ми казват: „Ела седни да поприказваме, защото нямаме никаква работа“, и където действително няма нужда от голъми чиновнически персонал, но по различни причини е създаденъ.

Отъ друга страна, обаче, аз искамъ да изтъкна, че чиновничеството при тия заплати, които днесъ получава, изнемогва. Вие знаете, че най-напредъ се даде увеличаване от 3% до 15% на заплатитъ — съ огледъ размѣра на получаваната заплата. Втори път се даде 15% увеличение на всички чиновнически заплати. Това горе-долу задоволи чиновничеството, то бѣше успокоено и заживѣ съ мисълта, че държавата полага грижи за него и че при това поскѣпване на живота, което имаме днесъ, държавата иска да даде съответното увеличение на заплатитъ на държавното чиновничество. Но съ увеличението на наемитъ въ цѣла България съ 15% това ново увеличение на заплатитъ отъ 15%, което се даде въ края на тая година, се отне.

Г-да народни представители! Аз не мога да разбера кое продиктува увеличението на наемитъ, кое пакъ правителството да предприеме тая мѣрка, която действително хвърли въ бедствено положение българското чиновничество, което въ грамадната си част, въ голѣмото си мнозинство няма свои апартаменти, няма свои жилища и живѣе подъ наемъ. Като давате 15% увеличение на наемитъ — а нѣкои наеми се увеличаватъ съ 50% — чиновникъ съ 2.000 л., съ 3.000 л. или съ 5.000 л. заплата трябва да дава повече отъ 2/3 отъ своята заплата само за пламе на жилището, въ което живѣе, и да остане една мизерна част отъ неговата заплата, за да издържа себе си и съеето семейство. Ето защо трябва да се замислимъ и да направимъ нещо, което ще облекчи положението на държавните служители, за да могатъ и тѣ да свържатъ двата края и да преживѣятъ въ тия тежки времена, въ които се намираме днесъ.

Г-да народни представители! Аз ще се спра на единъ бюджетенъ кредитъ, който ми направи силно впечатление. Въ бюджетопроекта на Върховното правителство е предвидена сумата 38 милиона лева за национална пропаганда, като е казано, че изразходването на тая сума ще става съ постановление на Министерския съветъ. Не сѣ ни дадени абсолютни никакви сведения по какъвъ начинъ ще бѣде изразходвана тая, споредъ мене, огромна цифра.

Г-да народни представители! У насъ се създаде преди 9 месеца Дирекция на националната пропаганда. Аз не искамъ да се спра подробно върху нейната дейност, но ще кажа, че азъ одобрявамъ, подкрепямъ тая инициатива. Аз съмтам, че въ днешните времена е необходимо да има една национална пропаганда, която да се противопостави на всички други пропаганди у насъ и която да издигне самосъзнанието на българина, да му внуши ония разбирания, които сѣ най-необходими, най-получни за българския народъ. Но, г-да народни представители, тая национална пропаганда трябва да се върши по такъвъ начинъ, щото нейното въздействие, нейните внушения да не се усещатъ, да бѣждатъ невидими и да не се забелязва нищо отъ нейната дейност.

Азъ искамъ да отбележа, че ако има нещо, което трябва да се направи днесъ, това е да се излѣзе предъ българския народъ съ ясни и открити разбирания, съ ясна и откритая пропаганда, съ ясна и откритая борба срещу всички ония, които искатъ да смутятъ спокойствието и мира на българския народъ, които искатъ да го поставятъ подъ нѣкое чуждо влияние. Националната пропаганда трябва да даде свѣтогледъ на българина, да му внуши разбирания, които ще го привържатъ къмъ българската държава и къмъ нейните институти. Г-да народни представители! Това трябва да се върши открито и ясно предъ българския народъ. Няма защо да се страхуваме да излѣземъ открито съ идеологията на една наша национална пропаганда, съ разбиранията, които има днешното управление и които ние всички разнасяме въ нашата страна. Аз съмтам, че тая сума не е малка, ако е нужно, нека бѣде и повече, обаче азъ искамъ отъ българската национална пропаганда открито и ясно да излѣзе предъ българския

народъ и главно въ нея да се подбере кадъръ, който действително може да извърши една народополезна, една национална работа.

Г-да народни представители! Азъ искамъ само да забележа, че тя не бива да почва отъ голѣмитъ, отъ общо-европейскитъ проблеми, да създава мирогледъ за нова Европа. Наистина тя трябва да дава данни и за изграждането на нова Европа, но днесъ за днесъ ние имаме толкова много вътрешни проблеми, толкова много вътрешни задачи, толкова много вътрешни цели, които трябва да осъществимъ и да догонимъ, че не бива да почва съ голѣмитъ проблеми за устройството на нова Европа. Тя би трябвало да постави на дневенъ редъ всички ония въпроси, които сѣ отъ жизнено значение за заздравяването на вътрешния фронтъ на българската държава, за обединяването на българския народъ; да направи всичко, което е необходимо за сцеплението на българския народъ, за издигането на неговото национално съзнание, безъ да се впуска въ тия голѣми проблеми, на които — азъ поне така съмтам — още не имъ е дошло времето да бѣждатъ разрешени. Азъ не вѣрвамъ, че тия голѣми проблеми не занимаватъ всѣки мислещъ човѣкъ. Всѣки мислещъ човѣкъ мисли върху утрешната сѣдба и върху утрешното устройство на нова Европа, но азъ искамъ да изтъкна, че политическиятъ деятел, активниятъ политикъ има за задача най-напредъ да проведе здрави схващания и идеи вътре въ своята страна, да издигне националното самочувствие на своя народъ, а следъ това да му разясни голѣмитъ международни и европейски проблеми. Тѣ сѣщо така сѣ важни, но къмъ тѣхъ ще се мине по-късно, следъ като се заздравя нашиятъ вътрешенъ фронтъ.

Г-да народни представители! Войната създава твърде много тежести. Войната се отразява съ своитъ нужди и съ своитъ изисквания не само върху ония народи, които воюватъ, но и върху ония народи, които не воюватъ и които сѣ, може би, далече отъ войната. Отъ този голѣмъ международенъ конфликтъ, който днесъ се води, българската държава и българскиятъ народъ не можаха да останатъ незасегнати. Вие виждате, че се появила маса нужди въ нашето народно стопанство, които не могатъ да бѣждатъ задоволени напълно или които отчасти само могатъ да бѣждатъ задоволени. Въ нѣкои области на нашия стопански животъ се стигна до остри кризи. Но ние трябва да разберемъ, че ако не направимъ всичко възможно да проведемъ една здрава стопанска политика въ нашата страна, да подчинимъ всички проявления на нашия стопански животъ на едно смислено и здраво ръководство съ огледъ голѣмитъ задачи на държавата и на народа, които се поставятъ въ днешния моментъ, ние няма да можемъ да посрещнемъ всички събития и да задоволимъ всички нужди на народа и на държавата, както трябва. Моята мисль е, че ние трябва да създадемъ една стопанска система, въ всички поддѣления на която да прониква справедливостта. Безъ справедливостъ, безъ справедливо разпределение тежеститъ на войната, ние въ никой случай не можемъ да заздравимъ нашия вътрешенъ държавенъ фронтъ, ние не можемъ да бѣднемъ подготовени за посрещането на всички евентуалности и всички събития които утре могатъ да настѣпятъ. Крайно време е да се взематъ всички строги мѣрки, за да се осъществи една справедлива стопанска система въ нашата страна.

Г-да народни представители! Който е обикалялъ презъ двѣтѣ седмици, презъ които бѣхме въ отпускъ, селата въ Северна България, където е житницата на България, той ще е видѣлъ съ каква готовност българскиятъ народъ се отзова на позива на българската държава да даде своитъ храни, да даде очова, което е произвелъ, съ каква готовност отдели отъ своя залька, за да може да задоволи нуждитъ на българската държава. Но този народъ, за да понесе тѣзи тежести, за да изплати съ охота ония наряди, които му дава българската държава, иска следното. Той казва: все бъркате въ моя кошъ, искате отъ мене да отдѣлямъ отъ залька си, отъ залька на децата си; отдѣлямъ и ще отдѣлямъ, но азъ искамъ българската държава да бръкне и по мазитъ, и по таванитъ, и по разнитъ складове, индустриални и търговски. (Ръкоплескание). Въ които азъ съмтам, че сѣ скрити нѣкои нѣща; може би българската държава да не намѣри всичко, което азъ поелполагамъ, че има тамъ, но бръкнете, за да видите, че българската държава е справедлива, че она, която на българската държава еднакво посѣга върху имуществата на всички и иска отъ всички да направятъ жертви за нацията, и за държавата, когато тия жертви сѣ необходими и наложителни.

Г-да народни представители! Ние не бива да вземаме мѣрки, които ще засѣгатъ само едни съсловия, само едни

категории отъ нашето население. Нашите мърки трѣбва да засѣгатъ цѣлото наше население, всичките слоеве на нашия народъ. За да се покаже българската държава предъ народа ни справедлива, обективна, тя трѣбва да вземе отъсѣбже, кждето има, за да задоволи своите нужди и нуждите на нашето население.

Г-да народни представители! Крайно време е да се прибѣгне до строги и ефикасни мърки, чрезъ които да се внесе необходимото успокоение, за да може нашиятъ народъ да разбере, че се действува справедливо. Само това ще издигне духа на българина и ще го подготви да посрещне всички събития съ твърдост и съ вѣра. За да издигнемъ духа на българина въ тия тежки времена, ние трѣбва да му внушимъ съзнанието, че надъ всичко днесъ стои интересътъ на нацията, интересътъ на държавата, че върховенството на обществения интересъ е най-първото нѣщо, кето трѣбва да бѣде съблюдавано отъ българската власт, отъ българското правителство, отъ българското население, отъ българския Парламентъ. И ние, народните представители, трѣбва да бѣдемъ готови на всички жертви; и ние самите трѣбва да разберемъ, че върховенството на обществения интересъ е надъ всичко и него трѣбва да сълюдаваме, а следъ него интереса на отделните граждани. Нека се проникнемъ отъ съзнанието и нека внушимъ това съзнание на цѣлия български народъ, че личното съществуване на отделния българинъ е немислимо безъ съществуването на българската нация и българската държава. И когато ние се проникнемъ отъ тия схващания, тогава ще разберемъ, че онова, което трѣбва да се даде отъ всички ни въ тия върховни моменти на напрежение на нашата държава, ние трѣбва да го дадемъ съ готовност, съ радост, защото, давайки го на българската държава, на българската нация, въ смисленост ние подкрепяме и градимъ благоденствието на самите насъ.

Г-да народни представители! Спирайки се на стопанския животъ на нашата държава, азъ искамъ да изтъкна, че е крайно време вече нашата външна търговия да се приспособи къмъ държавитѣ, съ които ние търгуваме. Вие знаете, че нашата външна търговия днесъ се върши съ малко държави. Вие знаете, че държавата е, която контракува съ другитѣ държави, държавата е, която определя ценитѣ, която създава всички благоприятни условия, за да се извърши единъ износъ, да се пласира една или друга стока отъ нашего производство. Въ това отношение ние трѣбва да видимъ какво правятъ ония страни, съ които ние търгуваме, каква е тяхната система. Приспособявайки се къмъ тяхната система, ние ще можемъ да вършимъ най-добра и най-ползена работа за нашето народно стопанство.

Г-да народни представители! Ние търгуваме само съ Италия, съ Германия и съ други европейски държави, малки или голѣми, които иматъ определена стопанска система, които иматъ дирижирано, рѣководено стопанство. Ние трѣбва да се пригладимъ къмъ тяхния стопански животъ, ние трѣбва да организираме нашата търговия по начинитѣ, по които нашите контрагенти, странитѣ, съ които ние търгуваме, съ организирани своята търговия. Не разбирамъ защо трѣбва да съществува борса за земеделските произведения при Дирекцията за храноизноса, защо Дирекцията за храноизноса, когато трѣбва да продава царевица или жито на нѣкоя чужда страна, прибѣгва до посрѣдничеството на нѣкои търговци, когато тя самата може да извърши тая работа много лесно и много ефикасно.

Г-да народни представители! Трѣбва да надникнемъ тамъ, за да разберемъ, че правилникътъ на борсата дава възможностъ на този, който е купилъ дадено количество царевица или жито отъ борсата на Храноизноса, да го цесира на нѣкой другъ търговецъ и по този начинъ той последниятъ, безъ да ълага какъвто и да е капиталъ, да може да осъществи известна печалба. Азъ смѣтамъ, че е крайно време държавата, която преговаря съ другитѣ държави, която определя ценитѣ, на които ние изнасяме нашите произведения, сама да изнася, сама да продава, безъ посрѣдничеството на каквито и да било търговци.

По-нататъкъ азъ не мога да си обясня, и недоумявамъ защо съ нужди, напримѣръ, посрѣдници по доставките на Военното министерство.

Д-ръ Иванъ Бешковъ: За да печелятъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: Когато знаемъ каква е организацията въ Германия на продаване, на износа на стоки, азъ не мога да разбера защо нашата държава непосредствено не си купува и внася, а е нужно да прибѣгва непрямо до посрѣдници, които осъществяватъ голѣми печалби.

И най-сетне нека се спра съ нѣколко думи и върху другъ единъ въпросъ, г-да народни представители. Крайно време е да се тури край, да се пресѣче тоя лудъ бѣсъ за печалби за образуването на акционерни дружества ежедневно, за създаването на условия, които могатъ да донасятъ днесъ печалби. При мене мнозина сѣ идвали и сѣ ми казвали, че сега му билъ моментътъ и сега който не спечели, не зная кога ще спечели!

Г-да народни представители! Сега е моментътъ за жертви, сега е моментътъ за изпълнение на дългъ, сега е моментътъ да дадемъ данъ за осъществяването на всички ония национални възжелания, които всѣки българинъ носи въ своята душа и въ своето сърце. Сега не е моментътъ за трупане на печалби, сега не е моментътъ за създаване на мѣроприятия, които ще оцѣтятъ една категория отъ нашето население, за да осъществятъ голѣми печалби друга категория. (Рѣжкоплѣскания)

Нека се помисли и нека се взематъ всички мърки, щото тоя лудъ бѣсъ за печалби, за забогатяване, който е обхваналъ много срѣди, да се унищожи, да се изкорени изъ основи, за да може въ тия тежки времена да покажемъ на народа ни, че българската държава днесъ иска отъ всички жертви и че всѣки отъ насъ е длъженъ да изпълни своя върховенъ дългъ.

Г-да народни представители! Днесъ трѣбва да внушимъ на населението, че по-малко трѣбва да се говори за права, отколкото за задължения. Ние трѣбва да изтъкнемъ предъ нашето население, че днесъ имаме да изпълняваме само задължения, а утре може би ще искаме своите права. (Рѣжкоплѣскания)

Заради това нека националната пропаганда или който да било другъ органъ на нашата държава да направи всичко възможно, щото на предно мѣсто да се изтъкнатъ задълженията на гражданитѣ въ българската държава, и следъ това да се изтъкнатъ тяхните права.

Но това може да стане и това може да се възприеме изцѣло отъ българския народъ само тогава, когато има една справедлива стопанска система въ предѣлитѣ на нашето отечество, защото само тогава, когато има справедливостъ, всѣки ще бѣде готовъ да понесе и даде жертви за своето отечество и за своята родина. Но тогава, когато единъ ще изпълнява своите задължения и ще прави жертви за своето отечество, а другъ ще трупя огромни печалби, ние не можемъ да искаме никакво изпълнение на дълга и не можемъ да искаме съ настойчивостъ жертвитѣ, които сѣ необходими днесъ.

Г-да народни представители! Въ днешните времена най-необходимото нѣщо, което трѣбва да се създаде въ нашата държава, това е да се създаде дисциплина. Ние трѣбва съ всички срѣдства да дисциплинираме всички срѣди въ нашата страна, ние трѣбва да внушимъ на тия, които може би мислятъ, че съ своите капитали сѣ силни и непобедими, че надъ тяхните капитали и надъ всичко стои българската държава, защото, ако утре загубимъ българската държава, нищо не струватъ тяхните капитали и техните печалби. Дисциплината е най-важното нѣщо, което трѣбва да бѣде осъществено. Но същевременно трѣбва да бѣде осъществено и довѣрие между народа и правителството.

Г-да народни представители! Тамъ, кждето става дума за довѣрие, неминуемо трѣбва, двѣтѣ страни, между които това довѣрие трѣбва да съществува, взаимно да си довѣрватъ. Когато ние говоримъ за довѣрие въ нашия общественъ животъ, ние говоримъ за довѣрие на правителството къмъ народа и за довѣрие на народа къмъ правителството. Е добре, за да се постигне, за да се осъществи това довѣрие между правителството и народа и между народа и правителството, необходимо е самата власт, самото управление да се постави въ едно особено положение по отношение на народа, за да може народътъ да разбере и да схване управлението на своята държава. Първото условие за това е управлението да бѣде компетентно.

Не бива да допускаме въ никой случай да се създаватъ наредби следъ наредби, които въ много случаи взаимно се изключватъ и които въ много случаи взаимно си противоречатъ. Не бива, както бѣ случаятъ при изземването на хранитѣ, да се издаватъ телеграми следъ телеграми и долу нашего население да се обърква, и кметовѣ да се объркватъ, и околийските управители да се объркватъ и да не знаятъ какъ да изпълняватъ всички тия наредби, които въ много отношения — проучвалъ съмъ ги и ги зная — взаимно се изключватъ.

Е добре, г-да, ние трѣбва да искаме, за осъществяването на това толкова необходимо довѣрие, самата власт, самото управление да се постави въ ясно и определено отношение къмъ народа, а именно въ компетентно отношение къмъ този народъ, за да знае българ-

ският народ, че когато излезе една наредба, когато излезе едно постановление, когато се възвести нещо, което трябва да изпълни, да се дават никакви жертви, че е проучено, че то е добре разбрано, че действително сж взети под внимание всички данни. Тогава народът ще има абсолютно доверие към разпореденията и наредбите, които се дават, и ще ги изпълнява абсолютно, напълно. Без това компетентно самопоставяне на властта по отношение на народа, ние не можем да искаме и не можем да очакваме необходимото доверие на народа към управлението.

На второ място, г-да народни представители, за да може да се осъществи това доверие, чрез което да създадем една здрава, неизменна и непоколебима връзка между управлението и народа, необходимо е въ всички наредби и разпоредения, които ще дава властта, които ще дава държавата, да съществува и да бъде застъпен 100% моралният елемент. Ние не можем да мислим, че тия наредби ще се наложат само благодарение авторитета на административното ръководство, само благодарение на административната сила. Ние трябва да внушим не, но ние трябва да дадем да се разбере, че въ основата на тия наредби и разпоредби на българската държава трябва да е застъпен, трябва да лежи нравственият, моралният елемент, който ще даде сила, който ще даде престиж, който ще даде авторитет на изпълнението и на подчинението на тия наредби.

Г-да народни представители! Аз мисля, че има още много нещо, което трябва да направим, за да достигнем до онова положение, което е необходимо въ тия тежки времена, които преживяваме днес.

В заключение аз искам да изтъкна следното. Ние днес не бива да позволяваме на никой да говори на народа от името на която и да е групичка, от името на никаква интеллигентска сърца, въ центъра на която той е застанал. Аз зная, пък и г-нъ министърът на вътрешните работи не може да отрече, че днес въ София гъмжат събрания на разни националистически групи — ратници ли се казват, какъ ли — които ежедневно се събират, които предприемат различни акции и въ много отношения пръчат на политиката на българската държава.

Аз мисля, че днес, когато българските политически партии сж унищожени, когато ние всички сме ги забравили и когато не искаме никакво групиране, а сме представители на цял народ, не на никакви съсловия или групи, без да даваме отенък на каквото и да било съсловен или друг характер, ние не бива въ същото време да позволяваме, да търпим, да не пръчим да се разпространява пропагандата на едни хора, които мислят, че сж взели патриотизма като патент само за себе си.

Г-да народни представители! Българският народ цялостно е патриотичен; българският народ цялостно стои зад своя Цар и зад своята държава. Не може въ тия времена на върховни изпитания ние да си позволяваме лука да раздяляме българския народ и едни да подценяваме, а други да надценяваме. Ние трябва съ всички сили да се опълчим срещу такова непозволено групиране. Никой днес няма правото да каже, че българският народ стои зад него, или че той е водач на никаква част от българския народ. Българският народ днес стои и е обединен само зад един човек — зад своя Цар. Той не може да следва когото и да било. Той разбира мъдрата политика на своя Върховен вожд, той е обединен само зад него и ще върви само след него. (Ръкоплъскания) Никой да не си прави илюзията, че ще може да поведе никого и да се бие въ гърдите, че представлява никого.

В заключение аз ще кажа: няма млада България, няма стара България — има една България, на която ние всички сме призвани въ тия върховни моменти да служим съ всички необходими жертви, които нашата отечествена дълг изисква от нас. („Браво!“ Ръкоплъскания) И ние ще й служим. Ние ще обединим етуса на младите съ опита и разума на старите и ще можем съ общи усилия, следвайки мъдрите стъпки на нашия Цар, да закрепим, да организираме и да гарантираме бъдеща обединена България. („Браво!“ Ръкоплъскания)

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата народният представител г-н Лазар Попов.

Лазар Попов: (От трибуната) Уважаеми колеги! Разискванията по тронното слово приключиха страничната на теорията и на идеята. Говорившите подчертаха, че България е на прав път, че на нея е предопределено мястото на Балканите и че тя ще го заема както съ своите собствени усилия, така и съ подкрепата на дър-

жавите, които образуват Тристранния пакт и които сж наши съюзници. Разискванията по бюджета дават възможност да се определят средствата, съ които ще постигнем очертаната наша цел. Бюджетът е организацията на нашето народно дело. Тази организация трябва да бъде свършена. Само въ такъв случай ние ще вървим напред към прогрес.

Сега народното представителство има случая да направи точни преценки на нашето вътрешно положение и да даде конкретни препоръки. Задачата ни е много трудна. От нас се изисква знание, опитност и мъдрост. Съ чувство на отговорност трябва да говорим истината и да служим на справедливостта. Всеки опит да се движим по повърхността или да се упиваме от опума на красноречието, ще коства милиони и милиарди на държавата, ще пакости и ще ни лиши от правото да бъдем истински представители на нашия велик народ.

XXV Народно събрание сгъпи въ своята трета редовна сесия. Досега то изпълни своята задача, защото установи по един безспорен начин хармония между законодателната и изпълнителната власти. Днешното народно представителство се различава твърде много от това на партийното минало. То е избрано свободно и без ангажменти към личности или към правителство. То е най-важният отговорен политически фактор у нас. То има само едно задължение: да служи честно на България. И понеже днес няма една сериозна и творческа опозиция, върху нас лежи един двоен дълг — да направляваме съдбините на нашето отечество и да бъдем критични към собствените си дела. Никакви съображения не могат да оправдаят каквото и да е овчедушие или безхарактерност. Правителството е един инструмент на държавната политика. Ние ще трябва да установим доколко е годен този инструмент. Държавният глава ще чуе нашата дума и вероятно ще се съобрази съ нея, защото тя е гласът на самия народ, а той няма възможност да бъде всекога всред народа като нас. За това нашите препоръки сж мъдровни. Ние нямаме претенцията да бъдем политически мъже като некогашните партийни представители. Скронни обществени дейци, ние стоим на тия места като съвѣстни хора и амбицията ни не е да сваляме и да качваме министри, за да правим зрелища на враговете на България или на пенсионираният политици от софийските кафенета. Не, такава радост по чуждите дворове няма да създадем. Ето защо от нашата критика могат да останат недоволни само ония, които не умѣят да отдѣлят личното от общественото или пък живѣят съ предубеждение за своята непогрѣшимост.

Днешното народно представителство съжалява, че не е въ пълен състав. Правителството бѣше длъжно да намѣри време да произведе избори въ освободените земи — Добруджа, Македония, Моравско и Западните покрайнини. Въ тази сесия трябваше да заседават заедно съ нас политическите представители на тия токущо освободени земи, защото така по-пълно, по-вѣрно и по-целесъобразно България би разрешила своите задачи съ предлагания ни бюджет. Правителството дължи отговор на този въпрос. Следва въ най-непродължително време въ сградата на Народното събрание да посрещнем тъй дълго очакваният народни представители на дочераните роби българи. XXV Народно събрание има правото да преживѣе този велик момент, защото въ негово време и чрез политиката, която то одсбри, нашият народ постигна своето обединение.

Първият въпрос при тѣзи разисквания е: предлага ли ни нещо ново бюджетът и въ какво се изразява то? Въпросът е важен от две гледни точки. От външна гледна точка: строи се една нова Европа. Въ нея всеки народ ще вземе такова участие и ще играе такова роля, каквато самъ си извоюва. Неумѣстно е да се изчакват събитията, да изостанем назад и сетне да ни се дават уроци от другад. България не воюва и това дава основание да работим по-активно от всеки друг народ. България не е нито окупирана, нито победена страна. Напротив — независима, свободна и почти осъществила своите национални идеали. Въ сѣция този момент воюващите държави не спират процеса на своето утвърждаване чрез вътрешни реформи. Такъв примѣръ ни сочи Румѣния. Победени и разбити страни чертаят нови пътища на своето развитие — каквото е случаят съ Франция на маршалъ Петенъ. Новосъздадени държави, на примѣръ, Хърватско, открито и решително се устройват по типа на съвременната държава. Това е така, защото тѣ създават, че нова Европа не е случайно явление въ свѣта. Това е един исторически факт, чиито отражения се чувствуват още сега, когато трае войната.

Същността на нова Европа налага всеки да извоюва мѣстото, което му се пада. Духът на справедливост не ще оспори качествата и правата на жизнеспособните народи. Тѣ, обаче, трѣбва да ги проявят и да заслужат новата си сѣдба. А ние, които най-много сме мечтали за новъ свѣтовень редъ и имаме най-голяма нужда отъ него, не бива и не можемъ да бѣдемъ изпреварени. Напротивъ, нашата амбиция ни налага да дадемъ примѣръ, по който ще се водятъ народитѣ на Балкана и на Югоизтока.

Колкото, обаче, се отнася до вътрешнитѣ основания, тѣ сѣ още по-важни и още по-решителни. Наистина ли по организация и по духъ ние сме една нова държава и е ли въ възможноститѣ на нашата държава да сложи траевъ отпечатъ върху освободенитѣ земи, за да ги превърне въ неразривна частъ на нашето обединено отечество? Не вървимъ ли по шаблонни пѣтища?

Ето въпроситѣ. На тѣхъ отговоръ не получаваме отъ ръководнитѣ личности на днешното правителство. Това личи отъ представения бюджетъ, въ който наистина нѣма нищо ново. Нови сѣ само размѣритѣ на цифритѣ. И това е много естествено, като се вземе подъ внимание увеличената територия на царството. Снощи въ изложението на нашия министъръ на финанситѣ, тая моя констатация бѣ призната сѣ изявлението, че този бюджетъ не предлага творчество.

И така, какво е днешното наше състояние? Безпартийната и национална държава дойде преди всичко като реакция на стопанската анархия и слабостъ, сѣ които се отличаваше партийната държава. За да се премахнатъ тѣзи състояния, държавата трѣбваше да стане господаръ на стопанския животъ на страната. По този начинъ тя става силна и започва да играе социална роля. Да се внесе справедливостъ, да се повдигне благосъстоянието на народа, да се осигури производството отъ посегателствата на хищническия апетитъ на спекуланта — това сѣ задачи отъ първа важностъ.

По тия съображения авторитарнитѣ държави предварително очертахъ една цѣлостна система на държавната намѣса въ стопанския животъ, при която се създаватъ здрави и трайни условия за планомерното развитие на страната. Тѣ постигнаха стабилностъ въ ценитѣ, което дава възможностъ за създаване трайни доходи и за стабилностъ на паритѣ, кредита и данѣната политика, защото осигурява натрупването на капиталитѣ и правилното разпредѣление и обмѣна на стокитѣ.

Въ това отношение най-характерень примѣръ ни дава Германия. Чрезъ редица мѣроприятия до избухването на войната тя успѣ въ три години да премахне безработицата, въ осемъ години — да увеличи националния доходъ отъ 45 милиарда на 100 милиарда райхсмарки, да организира още презъ 1934 г. прехраната и разпредѣлението чрезъ една продоволствена организация, наречена Reichs-*Ernährungsamt*, и да стабилизира ценитѣ, като отъ 26 ноември 1936 г. създаде контролътъ и обща забрана за покачване ценитѣ на стокитѣ. Контролътъ върху ценитѣ се разпрострѣ и върху изчислението на костюмитѣ разноси. Затова покачването на ценитѣ на стокитѣ въ този моментъ тамъ, две и половина години следъ обявяването на войната, е само 6%. Тя успѣ да запази стабилността на паритѣ чрезъ ръководство въ кредита и въ паричното обращение. Следъ обявяването на войната Германия въведе едно пълно рационализиране на консумацията. Забрави се консумацията въ повече отъ единъ опредѣлен максимумъ, а производството на луксозни стоки се намали. Ограничиха се всички разходи за невоенни цели, и паричниятъ пазаръ се организира така, че да може да бѣдатъ използвани свободнитѣ срѣдства за държавни заеми. По този начинъ приходитѣ отъ данѣци сѣ увеличени отъ 7 милиарда на 30 милиарда марки.

Споредъ германския министъръ на финанситѣ, днешната сила на германското стопанство се дължи предимно на подготовката, извършена отъ 1933 г. насамъ. Като се е покачилъ националниятъ доходъ, като е нарастнало националното богатство, тежеститѣ на войната се понасятъ спокойно и предимно чрезъ данѣчното облагане. Така, презъ 1941 г. данѣчнитѣ постѣпления сѣ 31 милиарда райхсмарки, или 50% отъ разходитѣ, а въ Англия — едва 40%, макаръ че тамъ обложитѣ на голѣмитѣ доходи е достигналъ до 97.5%. Това е почти конфискация на голѣмитѣ доходи. Процентътъ е много по-голямъ отъ този въ Сѣветска Русия, а още по-голямъ отъ този въ Германия. Здравитѣ финанси сѣ позволили на Германия да не нарушава равновесието между националенъ доходъ и извънредни разходи за войната. Къмъ края на текущата година заемитѣ за покриване на военнитѣ разходи възлизатъ на около 100 милиарда райхсмарки — т. е. толкова, колкото е и националниятъ доходъ на Германия.

Направляването на покупателната сила е една отъ главнитѣ грижи на германското стопанство. Системно, по предварителень планъ, се направлява тая сила и се охранява военното стопанство отъ всѣкакви изненади. Исключително явление въ стопанската история е финансовата стабилностъ на Германия именно днесъ, когато тя воюва. За неукитѣ и за предубеденитѣ тази стабилностъ се дължи на плячката, която Германия взе отъ завоюванитѣ и окупирани територии. За насъ и за хората на науката това е естествениятъ резултатъ на една цѣлостна, планова и предвидлива стопанска политика, която датира отъ момента, въ който националсоциалистичитѣ поеха властта въ Германия.

Ние се спрѣхме бѣгло на тоя примѣръ, защото се стремимъ да изучимъ обективнитѣ причини за състоянието на нашето стопанство днесъ, каквото го виждаме въ 1941 г.

Г-да народни представители! Отраженията на войната върху народното стопанство сѣ безспорни. Подемътъ, който ние забелязваме въ нашето стопанство отъ 1934 г. до срѣдата на 1939 г., е прекъснатъ. Пречупи се, сѣ една дума, трайната тенденция на нашия стопански подемъ. Имаме ненормални признаци. Тѣ се изразяватъ сѣ запазяването въ необичайни размѣри, въ покачването на ценитѣ, които се държатъ свободни, въ известно разстройство на кредита, въ преустановяването на стоковия кредитъ, въ увеличаването на количеството на паричнитѣ знаци, въ известно спадане курсоветѣ на държавнитѣ ценни книжа, въ спекулата сѣ недвижимитѣ имоти, въ намалената покупателна сила на градския елементъ, специално на работничеството, въ липсата на запаси отъ сурови материали и на колониални стоки и въ засилването на вноса на сѣщитѣ следъ 1 септември 1939 г., когато ценитѣ на тѣзи стоки бѣха неимоверно покачени.

Защо сѣ тѣзи признаци и какъ ще ги отстранимъ? Една частъ отъ тѣхъ сѣ обективни. Това никой не може да отрече. Но има и субективни причини. На първо мѣсто една отъ причинитѣ е, че нѣмаме стопански планъ, нито съответна стопанска организация на държавата, която да го проведе. Резултатитѣ отъ всичко това у насъ не сѣ окуражителни. Стопанскиятъ животъ ни предлага много разочарования. Единодушното почти недоволство взема неограничени размѣри и то може да се изрази въ проявление, които могатъ да поставятъ държавнитѣ финансии на истинско изпитание.

Това е толкова по-важно, като се има предвидъ, че днесъ ние имаме новоосвободени земи, които чакатъ нова стопанска политика, чрезъ която да може да се почувствува разликата между насъ и поробителитѣ и да се повдигне благосъстоянието на довчерашиятъ роби.

Ето, обаче, резултатитѣ, гледани и извлѣчени отъ самия животъ, а не отъ теорията:

- 1) благага продължаватъ да бѣдатъ неравномерно разпредѣлени у насъ между хората на труда и тия, които държатъ голѣмитѣ капитали въ свои ръце;
- 2) данѣчнитѣ тежести все още несправедливо се понасятъ отъ различнитѣ стопански категории;
- 3) животътъ неоправдано и несправедливо е поскупналъ;
- 4) продоволствието е организирано лошо, продуктитѣ отъ първа необходимостъ липсватъ, разпредѣлението имъ не се извършва своевременно;
- 5) съществува черна борса и контрабанда. Черната борса предлага нахално и дрѣзко на притежателитѣ на купони всичко, което липсва на пазара, безъ купони, но на двойно и тройно по-високи цени; контрабандата успѣ да изнесе и да лиши българския консуматоръ отъ най-насѣщнитѣ продукти;
- 6) шири се една невиджана спекула чрезъ използването на военната диктатура, и предъ очитѣ на властта възникватъ нови богаташи тогава, когато голѣмата частъ отъ народа не е въ състояние да живѣе и преживява сѣ своитѣ нормални доходи;
- 7) реколтата на зърненитѣ храни тази година е недостатъчна, главната причина на което е намалената засѣвна площъ; а това е резултатъ на липсата на планъ, който веднажъ завицаги да спре охотата за замѣняването на зърненитѣ храни сѣ по-доходни култури, само защото сѣ по-доходни, а не защото сѣ потрѣбни на народното стопанство, и
- 8) изгледи за една лоша реколта на зърнени храни презъ 1942 г., поради липсата на семена за посѣвъ и достатъчно грижи за своевременното имъ доставяне на земеделското население.

Г-нъ министъръ Загоревъ се опита да обясни тѣзи факти, които напълно не отрече, сѣ военната обстановка и

гласявамъ се съ тѣзи обяснения, но намирамъ, че тѣ даватъ само една частъ отъ причинитѣ, които могатъ да оправдаятъ това състояние на нашето стопанство днесъ. Наложително е да посочимъ истинската причина; а тя е липсата на планъ и организация, което прави държавата по-слаба отъ спекулативния капиталъ и заставя отговорното правителство да се съобразява съ случайноститѣ.

Какъвъ лѣкъ ни предлага бюджетътъ, какво препоръчва министърътъ на търговията? Казахъ, бюджетътъ не ни предлага нищо, а министърътъ на търговията ни препоръчва една нова дирекция.

Г-да! Това е едно фатално връщане къмъ Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ, само че въ по-лоша форма. Дирекцията на министъръ Загоровъ щѣла да бѣде нѣщо като дирекция надъ сега съществуващитѣ дирекции въ неговото министерство. Формално министърътъ е длъженъ да играе тази роля, но работата му е толкова голѣма, че той нѣма постоянна възможностъ да координира всички дирекции. Наложителна е, значи, една коренна реорганизация на Министерството на търговията, чрезъ която да се внесе единство въ работата по снабдяването и по ценитѣ, да се осмисли на дѣло и ефективно контролъ върху магазинитѣ, които работятъ съ купони, и върху лицата, които получаватъ купони.

За съжаление, не е такава идеята на нашия министъръ на търговията. Това говори, че той не е напълно проникнатъ отъ духа на времето. Че това е така, вижда се отъ становището, което нашиятъ министъръ на търговията зае въ своята речъ по отговора на тронното слово на 19 ноември, когато обясняваше своята политика по ценитѣ. Той ни каза, г-да, следното: „Колкото по-свободно се държатъ ценитѣ, толкова по-голѣмо е производството и толкова по-пълно е снабдяването.“ Азъ недоумѣвамъ: въ Германия желѣзната продоволствена организация Reichsnährstand, съществуваща, както ви изтъкнахъ, отъ 1934 г., има за първа и основна своя задача да премахне анархията на пазара, създадена поради закона за търсенето и предлагането, и да я замѣни съ организиранъ и планоно рѣководенъ пазаръ. Никакво свободно държане на ценитѣ! Тази мисль трѣбва да се избие изъ главата на всички у насъ, защото въ противенъ случай поскупването на живота ще продължава. И не напразно въ това отношение вчера нашиятъ министъръ на финанситѣ отправи апелъ къмъ насъ: да си дадемъ дума за стабилни и справедливи цени. Ние си я даваме, но не при системата на свободно държане, а при системата на рѣководени цени. Това нѣщо ясно отразява противоречието между единия и другия министъръ относно тѣй наречената ценова политика.

Но има нѣщо обнадеждащо. Нашиятъ Министерски съветъ напоследъкъ постанови да се спре повишаването на ценитѣ на земеделскитѣ произведения, които сѣ монополъ на Дирекцията за храноизносъ, ценитѣ на скотовъднитѣ произведения и ценитѣ на продуктитѣ на мѣстната индустрия, както и на занаятчийскитѣ произведения, като ги закова до 1 августъ 1942 г. Съ това свое решение Министерскиятъ съветъ коригира становището на министра на търговията за свободни цени.

За да има, обаче, резултати, необходимо е да се премахнатъ свободнитѣ цени на всичкитѣ стоки — а такива съществуватъ и сега — и нормирането да се разпростре и върху костюмитѣ, разнишки и върху печалбата, за да се избѣгнатъ и премахнатъ обективнитѣ причини за спекулация.

Вѣрѣйки това, г-да народни представители, резултатитѣ не ще бѣдатъ много задоволителни, докато не се измѣни изъ основи нашата стопанска система. Липсва цѣлостенъ планъ, и вмѣсто да се пристѣпва съ решителни крачки къмъ създаването му, ние сме свидетели на изработването на единъ земеделско-стопански планъ.

Принципиално това е погрѣшно. Този земеделско-стопански планъ може да бѣде частъ отъ единъ държавенъ стопански планъ, да се движи въ неговитѣ рамки, но не и да го предшествува. Положениятъ трудъ отъ органитѣ на Министерството на земеделието въ случая, споредъ мене, е напразенъ. Теоретично този планъ не е издържанъ, защото по-скоро съвпада отчасти съ една светска система, а практически е лишенъ отъ възможността да бѣде приложенъ, тѣй като не разрешава голѣмия въпросъ за пазаритѣ и за ценитѣ на земеделскитѣ произведения у насъ. Този принципъ е достатъченъ да ни убеди, че има безсистемностъ и че тя продължава.

Но липсата на планъ поставя на изпитание частната инициатива у насъ. Г-да! Да държимъ добра смѣтка за частната инициатива. Никой не я унищожава, всѣки я насърчава. Специално у насъ резултатътъ отъ дейността на частната инициатива се изразява въ това, че тя дава три

милиарда и нѣколко стотинъ милиона лева рѣски данѣци на държавата. Е добре, нѣма човѣкъ у насъ, който да е противъ намѣсата на държавата въ стопанския животъ, но когато тя става безъ планъ, споредъ случая, когато не е насочена да предотврати лошитѣ последици за стопанството и народа, когато не сѣ известни границитѣ ѝ, частната инициатива не е сигурна, тя е изправена предъ постоянна угроза. Напоследъкъ не сѣ рѣдки случаитѣ, когато хората напускатъ своитѣ дългогодишни занаяти като търговци и стопани, защото сѣмъ отчаяни отъ тази наша система на намѣса. А държавната намѣса въ стопанството е желѣзна необходимостъ. Безполезна е случайната. У насъ тя е редовно явление. Ние се намѣсваме или когато е късно, или когато съзнанието на търговеца и производителя не се е проявило, или споредъ личната политика на нѣкой министъръ. Въ туй отношение ние имаме доста примѣри. Не стана ли така съ монополитѣ и съ намѣсата на държавата, да речемъ, въ покупката на вълната, на фия, на памука, на царевичата? 30 монопола вече тежатъ върху Дирекцията за храноизносъ, а ето че въпросътъ за тютюна, който представлява 40% отъ нашия националенъ доходъ, отъ нашето стопанство въобще, бихъ казалъ, още не е разрешенъ, държавата още не се е намѣсила. Въобще примѣритѣ сѣмъ достатъчно на брой, за да можемъ да кажемъ, че частната инициатива би била спокойна, би се развивала полезно, бихме я поощрили, тогава когато и намѣсата на държавата въ стопанския животъ бѣде планомерна и има известни граници. Въ противенъ случай резултатитѣ не ще бѣдатъ въ полза на държавното стопанство.

У насъ още се спори върху системата. Единъ бившъ министъръ на земеделието я нарече съ една турска дума и си отиде. Тази система, обаче, остана. Г-да народни представители! Не е време за игра. Днесъ новата държава трѣбва да внесе единство въ стопанското рѣководство, компетентностъ въ решенията си и да създаде една свършена организация на всички стопански дейности по градове и села. Разпокъсаността у насъ е явна. Както знаете, четири различни дирекции съ различни срѣдства и начини разрешаватъ едни и същи въпроси — въпроситѣ за снабдяването, за продоволствието и за ценитѣ. Но погледнете по-надолу — въ областитѣ, въ околитѣ и въ градоветѣ: търговски камари, земеделски камари, областни стопански съвети, областни земеделско-стопански дирекции и пр. и пр. фактори късатъ единството на нашата стопанска дейностъ. Време е да се премахнатъ тѣзи разнородни институции и вмѣсто тѣхъ да се изградятъ областни стопански камари, на които да се повѣри рѣководството на цѣлия стопански животъ въ всѣка областъ. Тѣ трѣбва да станатъ единствениятъ органъ на стопанския министъръ и чрезъ тѣхъ да се провеждатъ мѣроприятията на цѣлостния държавенъ планъ. Представителитѣ на тѣзи стопански камари ще трѣбва да излъчатъ националия стопански съветъ. Ето институтътъ, който ще има изключителна компетентностъ, подъ рѣководството на министра на стопанството, да се грижи за сѣдбата на народното стопанство. Този националенъ стопански съветъ ще бѣде компетентенъ сътрудникъ на Народното събрание при законодателството му по отдѣлнитѣ стопански въпроси. Една такава схема ще може да обхване правилно цѣлия производственъ и продоволственъ процесъ у насъ. Производителътъ и консуматорътъ ще бѣдатъ съответно представени въ този съветъ и заедно съ държавата ще рѣшаватъ стопанската сѣдба на 10 милиона българи. Нищо случайно и нищо противоречиво нѣма да се допуска, защото единството въ рѣководството ще бѣде доста силно, за да отстрани вреднитѣ влияния на егоизма и на алчността.

Намъ, обаче, не се предлага нѣщо подобно. Г-да народни представители! Поддържайки системата на рѣководеното стопанство, азъ дѣлжа да използвамъ най-последната речъ на министъръ Функъ, държана на 17 декември въ стопанската сесия на дружеството за европейския Юго-изтокъ, въ която той свършено ясно и просто опредѣли принципитѣ, на които трѣбва да почиватъ националитѣ стопанства на всѣка нова държава. Той каза: Само чрезъ свършено революционни срѣдства може да се разрешатъ въпроситѣ, които произлизатъ отъ новия стопански редъ на европейския материкъ. Кой е новиятъ стопански редъ? Новиятъ стопански редъ изисква, най-напредъ, стопанството да е рѣководено отъ държавата. Увеличаването на стопанскитѣ сили споредъ единъ добре уреденъ планъ е възможно и за производството, и за пазаритѣ. То обещава засилването на търговията между различнитѣ държави и по такъвъ начинъ ги поставя въ зависимостъ въ следния смисълъ: една еднообразна политика на цѣ-

нитѣ и една монетна политика върху основата на труда и единъ многостраненъ клирингъ, основанъ върху твърди цени.

У насъ се казва — и министърътъ на финанситѣ го казва — че ние не можемъ да копираме. Разбира се, г-да народни представители, ние не можемъ и не трѣбва да копираме. Но кое прѣчи да имаме едно рѣководено стопанство? Казва се, че прѣчилъ външниятъ пазаръ. Ако въ Германия, която днесъ и утре ще бѣде най-големиятъ нашъ доставчикъ, има твърди цени, едно рѣководено стопанство въ България ще може да спре поскупяването на ценитѣ. Продуктитѣ, които ние бихме доставяли отъ тамъ и които сѣ на твърди цени, въ никакъвъ случай една съюза Германия нѣма да ни ги предложи, при едно рѣководено стопанство, на по-високи цени. Днесъ прѣчката е другаде. Прѣчката е вътре въ страната, въ нашитѣ разбирания. И докогато ние не ги коригираме и не разберемъ, че 90% рѣководството на стопанството зависи само отъ нашитѣ разбирания, бѣдете сигурни, че тази система ще ни доведе до по-лоши резултати.

Азъ се спрѣхъ съ нѣколко думи върху стопанската система, защото се изтъкна и вчера отъ изложението на нашия министъръ на финанситѣ, че държавнитѣ финансии сѣ въ тѣсна зависимостъ отъ системата. Г-да! Левъ, кредитъ, спествания — това сѣ функции на общото състояние на стопанството. Доходитѣ и разходитѣ сѣ сѣщо въ зависимостъ отъ него. Нѣмамъ нищо противъ изложението на нашия финансовъ министъръ, особено относно издръжливостта на българското стопанство днесъ. Въпрѣки тѣзи дефекти, ние трѣбва да признаемъ, че нашето стопанство се оказа доста издръжливо. Кои сѣ признацитѣ?

Въ последнитѣ четири години държавата трѣбваше да направи извънредни разходи за 11.587.000.000 л. Отъ тѣхъ 5.608.000.000 л. бѣха за доставка на военни материали, 3.203.000.000 л. се използваха за посрѣщане общи нужди на държавата, предимно пакъ за народната отбрана; 2.115.000.000 л. сѣ употребени за строежи и за подобрене на съобщенията и 662.000.000 л. сѣ разходвани за просвѣтни и социални нужди, за подобрене на земеделското стопанство и др. Откъде взехме тѣзи пари? Отъ редовнитѣ бюджетни срѣдства на държавата или отъ нашето стопанство оставяйки го въ едно напрежение, което то издържа? И азъ трѣбва да кажа: да, частъ отъ тѣзи срѣдства ги взехме, първо, отъ стоковитѣ кредити въ чужбина, въ размѣръ на 5.616.000.000 л., но това е единствената сума, която е дошла отъ чужбина. Останалитѣ 1.389.000.000 л. ги взехме отъ нашата емисионна банка, а 4.582.000.000 л. сѣ отъ различни облигационни заеми, отъ фондове, отъ банки, въобще отъ народното стопанство. Прочее, нашето народно стопанство, вънъ отъ срѣдствата на бюджета, можа да отдѣли за извънредни разходи повече отъ 6 милиарда лева, безъ това да се отрази върху устойчивостта му.

Втори признакъ за издръжливостта на нашето народно стопанство, това сѣ постѣпленията отъ данѣци. Каза ви се, че тѣ сѣ увеличили значително и чрезъ тѣхъ държавата е могла да покрие 30% отъ увеличенитѣ разходи, наложени главно поради нуждитѣ на народната отбрана.

Тукъ, обаче, се поставя въпросътъ за нашата данѣчна политика. И нека да благодаримъ на г-на министра на финанситѣ, че той вече отвори една врата и ни каза: „Има още нѣщо да се желае“, безъ, обаче, да се обясни въ какво ще се изрази то. Азъ казахъ: данѣчната тежестъ още не се понася справедливо отъ различнитѣ наши стопански категории. Три пѣти въ този Парламентъ съмъ поддържалъ тази теза и съмъ я доказвалъ. И днесъ отново се връщамъ къмъ този въпросъ и специално къмъ онова, което ни изложи г-нъ министърътъ на финанситѣ. Да, споредъ чл. 52г отъ закона за данѣка върху приходитѣ — единъ теоретично много добре построенъ членъ — разносцитѣ по данѣка не могатъ да се включватъ въ разносцитѣ на предприятия, за да не се облагатъ тѣ. Не може, следователно да се прехвърля данѣктъ, който днесъ плащатъ хората, обложени съ данѣкъ върху оборота, на консуматора. Има и наказание по чл. 106. Теоретически това е правилно. Обаче, г-не министре, убеденъ ли сте, че това прехвърляне не става? И азъ мисля, че тукъ се налага една корекция. Теоретически това е право, но фактически свѣденията, съ които можемъ да разполагаме, говорятъ, че се намиратъ хиляди начини и срѣдства, този данѣкъ, който се плаща върху оборота, да влиза въ цената, да увеличава цената, да се трупва върху консуматора. И затова ние трѣбва да помислимъ да промѣнимъ нашата данѣчна система и да я направимъ такава, която ще внесе повече справедливостъ.

Но има и другъ въпросъ. Нови данѣчни обекти има ли и кои сѣ тѣ? Пакъ отъ тази трибуна азъ имахъ случая

преди две години да поставя въпроса — то бѣше, г-да народни представители, още въ началото на войната: не е ли време да създадемъ законъ за облагане на военнитѣ печалби, на конюнктурнитѣ печалби? Тогава ние не го направихме. Създадохме този законъ по-късно. Той тепърва, сега, презъ 1942 г. — значи, две и половина години, даже три години следъ войната — ще почне да действува. Г-нъ министърътъ предвижда да постѣпятъ 50 милиона лева отъ този данѣкъ. Азъ, обаче, считамъ, че въ течение на тѣзи три години у насъ наистина има създадени конюнктурни печалби и наистина се налага да провѣримъ още веднажъ този законъ, за да можемъ чрезъ него да обложимъ справедливо и достатъчно въ полза на фиска и на затруднената държава тѣзи печалби, като не ги оставимъ тамъ, където сѣ днесъ, защото действително това отговаря на нашата основна идея за социална справедливостъ и за правилна данѣчна политика.

Трети признакъ, който говори за нашата стопанска издръжливостъ, това е приключването на държавния бюджетъ. Ние се радваме на декларацията, която вчера ни бѣ направена тукъ допълнително: „Тази година държавниятъ бюджетъ ще приключи съ 800 милиона лева излишекъ“. Дано. Пожелаваме, излишекътъ да се покачи на 1 милиардъ лева. Излишекътъ, даже и малкиятъ излишекъ, значи пестеливостъ въ разходитѣ. Азъ виждамъ, че въ това отношение и новиятъ бюджетъ, съ голѣмитѣ усилия на г-нъ министъръ Божиловъ, е построенъ върху същата тази политика, но най-вече той държи смѣтка за равновесието между националния доходъ и държавнитѣ разходи. И затова въ туй направление нашето стопанство нѣма да бѣде поставено въ ново напрежение.

Четвърти признакъ за нашата стопанска издръжливостъ е покритието на държавния заемъ, този, за който ние можемъ да кажемъ само това: българскиятъ народъ показва колко е съзнателенъ и колко е готовъ за жертви. Срещу това му съзнание и срещу тази му готовностъ ние пакъ трѣбва да му се отплатимъ, като му дадемъ една свършена стопанска организация, за да не се чувствува той пренебрегнатъ или недоволенъ отъ нея.

И, най-после, пети признакъ за нашата стопанска издръжливостъ е спестовността. Азъ съмъ много доволенъ отъ декларацията на г-на министра на финанситѣ въ това отношение, а сѣщо и отъ това, че той вижда въ нашата Земеделска банка непрекъснатъ прогресъ. Той забеляза, че въ последнитѣ две-три години Българската земеделска и кооперативна банка напредва. Това е така. Обаче веднага ми дойде на ума да поставя следния въпросъ: ако наистина банката е напреднала, ако тя дава добри резултати, защо бѣ необходимо точно въ процеса на нейния възходъ да бѣде смѣнено управлението ѝ? Къде сѣ причинитѣ? Или има резултати — които вие признахте — или нѣма, и тогава вече може да стане смѣна на управлението. Въ това отношение има едно противоречие между Вашата констатация, г-не министре, и смѣната на управлението на банката, защото въ тѣзи времена всѣка смѣна се отразява върху възхода, който е почнатъ.

Но, г-да народни представители, наредъ съ въпроса за издръжливостта на нашето стопанство, който азъ се опитамъ да обясня по свой маниеръ, идва въпросътъ за стабилността на лева и въ връзка съ това — въпросътъ за банкотното обращение. Вчера нашиятъ министъръ на финанситѣ ясно ни показа, че нѣма инфлация. Но кога го сѣ говори за бюджетъ и за цифри, трѣбва да бѣдемъ точни. И азъ ще си позволя малко да разваля картината, която ни представи вчера нашиятъ министъръ на финанситѣ, разбира се, безъ да стигамъ до заключението, че има инфлация.

Ангелъ Сивиновъ: Ще я ретуширамъ.

Лазаръ Поповъ: Добре, ще я ретуширамъ. Приемамъ тази бележка. Г-да народни представители! Нашето банкотно обращение е увеличено — но забележете добре, то се увеличи много скоро, въ единъ кратъкъ срокъ отъ нѣколко месеца — съ 8.935.000.000 л. Това сѣ дължи, казва нашиятъ министъръ на финанситѣ, на следнитѣ причини, или се обяснява по следния начинъ. При 50% увеличена територия, върху 4 милиарда лева, колкото бѣше преди това банкотното обращение, увеличението прави 2 милиарда лева. Поради 50% поскупяване на живота, имаме увеличение 3 милиарда лева. Тукъ пакъ има противоречие между нашия министъръ на финанситѣ и министра на търговията. Г-нъ министърътъ на търговията ни каза, че поскупяването на живота е 39-40%, а тукъ ни се казва, че то е 50%. Но да приемемъ, че това е истината. Поскупяването

50% на живота се смѣта върху 6 милиарда лева, значи нсви 3 милиарда лева повече. Дирекцията за храноизносност е инвестирала въ народното стопанство за храни 2.300.000.000 л. девизни резерви — 900 милиона лева и обмѣнени леи, динари и драхми — 3.500.000.000 л. Получава се цифрата 11.700.000.000 л. Отлично, г-да! Увеличението, прочее, на банкното обращение отъ 8 милиарда лева е нормално и реално.

Но нека да бждемъ точни, г-не министри, защото азъ мисля, че Вие направихте две грѣшки. Преди всичко въ първата сума 2.000.000.000 л., поради 50% увеличена територия на царството, неминуемо ще влѣзе частъ отъ сумата за обмѣняване на леитѣ, динаритѣ и драхмитѣ, които идатъ отъ новитѣ земи. Тѣ ни ги дадохъ вече, а ние повторно ги смѣтаме. Следователно, за обмѣняване на леитѣ, динаритѣ и драхмитѣ ще предвидимъ не 3 и половина милиарда лева, а единъ и половина милиарда лева. Второ, въ връзка съ поскупването на живота съ 50%, Вие правите Вашата смѣтка върху 6 милиарда лева и предвиждате 3 милиарда лева, а всъщностъ трѣбва да я направите върху 4 милиарда лева, колкото бѣше банкното обращение преди поскупването на живота. И тукъ, значи, се пресмѣта единъ милиардъ лева въ повече. По тази причина азъ мисля, че ако искаме да обяснимъ на нашето общество причинитѣ, по които е увеличено банкното обращение въ страната, спокойно можемъ да кажемъ, че обективно тѣзи причини ни даватъ увеличение на банкното обращение съ 7.200.000.000 л. Но азъ мисля, че това пакъ не говори за инфляция. Въ всѣки случай ние трѣбва да бждемъ точни въ този моментъ, когато ни предстои да поемемъ контролата върху банкното обращение.

Като правя този ретушъ, искамъ да дойда до въпроса, има ли инфляция.

Обаждаатъ се: Нѣма.

Лазаръ Поповъ: Добре, нѣма. Но има признаци на инфляция. Първиятъ признакъ — това е поскупването на недвижимитѣ имоти. Това е единъ признакъ на страхъ. Положението на лева може да се влоши, ако се остави — така както е сега — свободното манипулиране съ ценитѣ на недвижимитѣ имоти, диктувано изключително отъ стремѣжъ за бързо забогатяване. Правителството закѣснѣ съ своитѣ мѣрки въ това отношение. Наложително е бързо да се взематъ законодателни мѣрки въ следния смисълъ. Първо, да се въведе специаленъ данѣкъ върху повишената стойностъ на земята и на недвижимитѣ имоти. Но за да не бѣда криво разбранъ, трѣбва да кажа, че този данѣкъ трѣбва да бѣде наложенъ само тогава, когато е реализирана печалбата, т. е. когато имаме продажба на недвижими имоти и земя и когато е реализирана голѣма печалба. Не сѣмъ малко случаетѣ, които ни говорятъ, че тукъ става спекуляция.

Нѣкой отъ народнитѣ представители: Еднократенъ данѣкъ.

Лазаръ Поповъ: Или еднократенъ данѣкъ — въпросъ на форма — но трѣбва да се въведе и за минало време, а не само за сега.

Стефанъ Каравановъ: Но само при покупка и продажба.

Лазаръ Поповъ: Да. Второ, да се нормиратъ ценитѣ на строителнитѣ материали и на работната рѣка; и трето, да се опредѣли максимумътъ на възможното покачване ценитѣ на недвижимитѣ имоти. Ние всички очакваме съ нетѣрпение такъвъ законопроектъ. Дано правителството го внесе по-скоро. И тогава този признакъ на инфляция — само признакъ, а не и действително състояние — ще изчезне, а и спекуляцията ще бѣде ударена прямо въ главата. Отъ тѣзи мѣрки ще загубятъ шепъ спекуланти, но ще спечели държавата и ще спечели българскиятъ левъ.

Г-да народни представители! Вториятъ признакъ за инфляция, както вече се изтъкна, това, безспорно, е увеличението на банкното обращение. Нека, обаче, да си обяснимъ увеличението на банкното обращение още по единъ другъ начинъ, вънъ отъ този, който ни каза г-нъ министърътъ на финанситѣ. Азъ мисля, че неговата мѣрка да намали банкното обращение съ 1.860.000.000 л., които сега предвиждаме въ бюджета за изплащане на нашитѣ кредитни доставки, е отлична. Ние го поздравяваме

за това и му даваме пълно право не само чрезъ тази мѣрка, но и чрезъ редица други мѣрки, за които нѣмамъ време сега да говоря, да въведе контролъ върху паричното обращение, да го движимъ ние, а не да бѣде то резултатъ на случайни фактори въ стопанството.

Обаче, г-да, увеличението на банкното обращение следва да се разгледа още и въ връзка съ нарастването на девизнитѣ резерви. На м. августъ 1939 г. ние имаме банкното обращение 5.300.000.000 л. срещу девизни резерви 841.000.000 л. И отъ тогава до днесъ, до м. октомврий 1941 г., банкното обращение е 13.389.000.000 л. срещу нарастнали девизни резерви 9.767.000.000 л.

Министъръ Добри Божиловъ: Това се каза, г-нѣ Поповъ.

Лазаръ Поповъ: Да, но азъ ще дамъ по-друго обяснение. Отъ тѣзи цифри се вижда, че нарастването на девизнитѣ резерви предизвиква и увеличение на паричното обращение. Следователно, тѣ сѣмъ едно реално покритие на пустнатата въ обращение на вътрешния пазаръ българска монета. Не сѣмъ нарастналитѣ държавни разходи причина за увеличаване на паричнитѣ знаци. Това би било опасно. Но не е така.

Насъ, обаче, ни интересува и вие ще питате, каква е реалната ценностъ на тѣи увеличенитѣ авоари. До войната свободнитѣ девизи бѣха главно въ рѣшетъ на държавитѣ съ плутократически режимъ, съ които България не можеше да търгува. Тогава тѣ избѣгваха старателно това. Следъ войната, и особено сега, нашата търговия се засили съ Германия. Липсата на свободни девизи у насъ бѣше замѣстена съ райхсмарката като арбитражна монета. Ние премахнахме съ законъ премията отъ 25%, която банката плащаше при покупко-продажбитѣ на свободни девизи. Ето, прочее, райхсмарката я приравнихме по режимъ съ другитѣ девизи. По силата на нѣщата днесъ и въ бждеще райхсмарката ще бѣде голѣмъ девизенъ факторъ. Вследствие на голѣмия износъ за Германия, който надвишава вносъ, влѣха се тѣзи девизи въ райхсмарки у насъ. Нашитѣ интереси не сѣмъ застрашени отъ това, защото девизното салдо е готовиятъ капиталъ за бждещитѣ покупки отъ Германия, когато условията позволятъ. Ше се засили вносътъ, ще надмине всички очаквания, като се иматъ предвидъ нуждитѣ на България отъ продуктитѣ на германската индустрия. И точно този вносъ ще бѣде изплатенъ съ днешнитѣ и утрешнитѣ налични девизни резерви отъ райхсмарки. Тукъ нѣма опасностъ отъ инфляция. Това, обаче, е една реална помощъ, която България дава на воюваща Германия, като я кредитира и по този начинъ помага на нейния успѣхъ, отъ който толкова много зависи новиятъ стопански редъ въ Европа и по-специално — нашето бждеще.

Ето, г-да народни представители, едно обяснение, което трѣбва да ни успокои веднажъ завинаги и отъ тази трибуна всички отговорни лица да кажемъ: наистина признацитѣ за инфляция сѣмъ толкова слаби, че тя не съществува днесъ и ние сме толкова силни съ своитѣ възможности, че можемъ да я предотвратимъ, стига да движимъ и ръководимъ паричното обращение, да движимъ и ръководимъ, както трѣбва, и цѣлото наше стопанство.

И така, г-да народни представители, азъ завършвамъ съ тѣзи въпроси, като още веднажъ подчертавамъ, че, въпрѣки всички теории, у насъ още съществува едно неръководено стопанство, ние не сме се съобразили съ нуждитѣ на единъ съвършенъ стопански строй въ страната, още не сме направили единъ цѣлостенъ държавенъ стопански планъ, съобразенъ съ себичнитѣ особености на българската земя. Да се разберемъ. Въ нова Европа националнитѣ стопанства ще могатъ да влѣзатъ добре организирани, сами, а не съ черна борса, спекулации или дезорганизираностъ. И затова, като се говори за нова Европа, недейте смѣта, че нѣкой ще дойде да ни полари новия стопански редъ. Ние сме, които ще го направимъ, особено днешното Народно събрание.

Г-да народни представители! Има още редица въпроси, които въ връзка съ бюджета не могатъ да не бждатъ разгледани. Безпартийната държава се яви като реакция на прогннатата отъ недѣли и пороци партийно-демократична система. Да изгради идейно единенъ народъ, да отстрани всички пороци, да смаже комунизма — ето главнитѣ политически основания на нашия режимъ. Ние въ Парламента дадохме вече примѣръ какъ трѣбва да се смаже комунизмътъ. Обаче отъ тази трибуна азъ съмъ длъженъ да кажа, че не виждамъ сѣщиятъ примѣръ да се дава отъ държавнитѣ ведомства. Напротивъ, ние каточели си за

тваряме очите пред известни истини. И за да не бъда голословен, аз искам да ви прочета един пасаж от статията на народния учител Иванъ Ганчевъ, от с. Шилковци, Еленско.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Г-да народни представители! Понеже частъ е 8, аз моля да се съгласите да продължим заседанието, докато този ораторъ свърши речта си и се изкаже следъ това още единъ ораторъ. Който приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Лазаръ Поповъ: Г-да народни представители! Този учител пише въ в. „Просвѣтно единство“, брой 8, статия подъ заглавие: „Нашитъ водачи трѣбва да се вдъхновяватъ на дѣло отъ народности чувства.“ Въ тази статия той казва: (Чете) „Всѣки гражданинъ познава лица, уволнявани отъ служба завинаги, подписвали декларация, че ще бждатъ вѣрни на Третия интернационалъ до гробъ, осждани на тежки наказания отъ държавнитъ сѣдилища, после амнистирани — днесъ подаватъ декларация, че сѣ добри националисти! По разни пѣтица нѣкои отъ тѣхъ се добраха дори до ръководни постове по разнитъ ведомства и утре ще представятъ за наказание своитъ подчинени за противодържавни идеи!“

Г-да! Действително, това е едно състояние, съ което ние трѣбва да се справимъ. Въ нашата държавна машина, на ръководни мѣста стоятъ фактори, които нѣма да се справятъ съ комунизма, или ще се справятъ съ нѣкой разсильен или метачъ, но не и съ онѣзи, които насаждатъ духа на комунизма. Азъ се обръщамъ къмъ г-на министра на земедѣлнето и го питамъ: може ли, напримеръ, главниятъ секретаръ на това министерство, Иванъ Георгиевъ, вчерашенъ приятелъ и поддръжникъ на Марселъ Кашенъ и на Сталинъ, да каже кои сѣ комунисти и да ги уволни? Категорично — не. Това е единъ случай, който е документиранъ. И въ туй отношение азъ изказвамъ своето учудване, че още въ това министерство стои начело единъ такъвъ главенъ секретаръ, за който има доказателства и сега, въ този моментъ, че наистина провежда една политика на съветизъмъ. Да се вземе бележка. Отговорността сѣ голѣми. Ние правимъ нова държава, въ която никаква половинчатост не може да има. И затова смѣтамъ, че комунизмътъ у насъ не е ликвидиранъ и не се взематъ мѣрки да бжде ликвидиранъ тѣй, както трѣбва.

Вторъ единъ недѣлъ, който сѣщо у насъ не се лѣкува здраво, това е бюрократическия духъ, който ни обладва. Важенъ е въпросътъ, г-да. Отстранихме ли чиновническия менталитетъ? Напротивъ, бюрократията почва да слага своя грубъ, отпечатъкъ и ни прави една чиновническа държава. Не е случайно това господство на чиновническия менталитетъ, който е въ пълно противоречие съ творческия характеръ на съвременната държава. Днесъ държавата е въ рѣцетъ на държавното чиновничество. Тя е всичко: тя ръководи стопанския, културния и социалния животъ. Е добре, идеалътъ на чиновника е stabilitet и пенсия. Ние усвършенствувахме тази програма. Ценоветъ осигуриха stabilitet, дипломата замѣсти ума. Прослуженитъ години сѣ единствено мѣрило за оценка на работата, а не качеството ѝ. Необходимо е да се замислимъ, щото умътъ и личнитъ достоинства да победятъ безличието на дипломата. Чувството на отговорност да се засили. Въ таквъ случай държавата нѣма да има единъ толкова подчертанъ бюрократически характеръ и нѣма да се ръководи отъ чиновничество съ ограничени схващания.

Но понеже заговорихъ за чиновническия менталитетъ у насъ, ще ви кажа: чиновническиятъ халъ е твърде лошъ. Не можете да искате отговорностъ и импулсъ за творчество отъ хора, на които заплатитъ не стигатъ за преживяване. Не мога да се съглася съ декларацията на нашия министъръ на финанситъ, че нѣма срѣдства за увеличаване на чиновническиятъ заплати. Г-да народни представители! Трѣбвало още единъ милиардъ лева. Ще го намѣримъ. Ако ние допустихме поскъпването на живота, ненормално и неоправдано, не можемъ да държимъ на такова равнище заплатитъ на чиновничеството, защото ще го направимъ утре корумпирано. Азъ смѣтамъ, било чрезъ този новъ излизекъ, който ни предлага г-нъ министърътъ на финанситъ, било чрезъ използване частично на вътрешния заемъ, било чрезъ другъ нѣкакъвъ данъченъ обектъ, да се помогнемъ въ бюджетарната комисија да намѣримъ една сума, за да увеличимъ заплатитъ на нашитъ чиновници, за да ги направимъ щогоде приравнени къмъ днешния уровеньъ на живота, ако искаме този духъ на бюрократизъмъ да не ни залѣе окончателно.

Вториятъ въпросъ, съ който трѣбваше да се справимъ, това е, корупцията. Г-да народни представители! Може ли да се намѣри нѣкой да каже съ спокойна съвестъ, че най-големиятъ врагъ на законността и авторитета на държавната властъ, корупцията, днесъ е вече мъртъвъ? Азъ твърдя, че има корупция, че не се взематъ сериозни и решителни мѣрки за нейното унищожение. Може и тукъ да се намѣрятъ нѣкои обяснения за причинитъ на съществуването ѝ, но това нѣма да оправдае никого. Въ миналото това бѣ допустимо и затова то се нарича порочно. Днесъ съществуващата корупция е Ахилесовата пета на режима и го прави несвършенъ и атакуемъ. Да се разберемъ правилно: не се касае за корупцията само срѣдъ чиновничеството, а до прояви отъ таквъ родъ и въ нашето общество. Много сѣ случантъ, които говорятъ, че нагонътъ за печалба е засиленъ. Въ единъ моментъ, когато народитъ воюватъ, когато сѣдбата ни е поставила на изпитание, самозабравили се хора трупатъ печалби, подкупватъ държавни служители (Ржкоплѣскания), живѣятъ охолно и дразнятъ социалното самочувство на работещия народъ. Мѣлвата за афери и за нечестиви сдѣлки се разхожда изъ улици и руши устоитъ на държавата. Време е, и азъ настоявамъ, да се взематъ всички мѣрки да спре тази мѣлва, да спре и този пропесъ. Въ противенъ случай народното представителство ще изпълни своя дългъ и чрезъ една парламентарна анкета (Ржкоплѣскания) ще се помъжи да установи онѣзи прояви, които иматъ съминително естество; да открие истинскитъ виновници за нѣкои неоснователни покачвания на ценитъ; да открие нечестивитъ сдѣлки, особено ония, които ставаха и ставатъ днесъ въ Тракия, и възъ основа на нейнитъ заключения да бждатъ наказани съ най-строги санкции всички онѣзи, които въ днешнитъ времена, усилни и мѣчни, сѣ смѣтали, че личното имъ забогатяване е по-сѣществено отъ държавното ни спокойствие и сигурност. Въ това отношение правителството има развързани рѣце. То ще получи нашата всестранна подкрепа. Но ние не бива да допуснемъ да се яви всрѣдъ насъ нѣкой новъ Ивайло, или нѣкой новъ Стамболийски, да гласува нѣкой новъ членъ четвърти, и тогаваше всички да бждемъ отговорни, че сме проспали времето, когато трѣбваше да хванемъ тази корупция за ушитъ, да я премахнемъ (Ржкоплѣскания), да създадемъ въ България наистина впечатление, че тукъ има властъ, има и сила, и че отдѣлниятъ личенъ интересъ никога не е преломилъ нашата воля за новъ редъ и справедливостъ.

Г-да народни представители! Тѣзи три състояния, които азъ ви изброихъ — комунизмътъ, бюрократията и корупцията — докато не изчезнатъ отъ образа и фона на нашата действителностъ, ние нѣма да бждемъ една нова държава. Азъ съмъ сигуренъ, че нашиятъ Министерски съветъ схваща въпроса тѣй. Той винаги е апелиралъ за подкрепа. Повтарямъ, че ще я има. Нека тѣзи честни и порядъчни хора, които сѣ на тази маса (Сочи министерската маса), да разбератъ, че съ полумѣрки корупцията не може да бжде лѣкувана. (Ржкоплѣскания) И въ туй отношение не бива да търпимъ състоянията, които каратъ мѣлвата да разстройва режима, държавата, да смущава спокойствието и да ни прави жертва на една безотговорност. Въпросътъ е повече отъ важенъ днесъ, когато ние, макаръ и да не воюваме, всѣщностъ сме поставени при сѣжитъ изпитания, на каквито сѣ поставени всички воюващи народи, както това призна и г-нъ министърътъ на финанситъ.

Г-да! Последниятъ въпросъ, това е въпросътъ за идейното единство. Питамъ се често: постигнахме ли идейно единство? Нашиятъ режимъ 7-8 години е на властъ. Той действува. Какви дѣла дадохме? Не говоря за добритъ дѣла, тѣ сѣ много. Обаче ние живѣемъ съ една наивностъ; ние мислимъ, че народътъ ще разбере тия дѣла и ще ни подкрепи въ всѣко отношение. Дѣлата не стигатъ, трѣбва организация, идейна и силна, да влияе върху съзнанието и да посочва дѣлата, защото само тогава ще се оформи едно ново идеологично съзнание въ народа. Безъ една постоянно въздействуваща политическа сила, силата на режима, ние, г-да народни представители, нѣма да имаме едно внедрено съзнание за вѣрностъ и жертва къмъ режима, който изграждаме. Често се питамъ: бихме ли могли днесъ, безъ една политическа организация, да намѣримъ 10 души въ България, платени или неплатени, които сѣ готови да умратъ за режима? И не си отговарямъ на този въпросъ, защото се страхувамъ отъ отговора. Но че действително ние имаме много натрупанъ материалъ за една нова сграда, че тя не е направена, че основитъ ѝ не сѣ поставени, говори и самата речъ на нашия министъръ-председател г-нъ Филовъ отъ 19 ноември тукъ, въ На-

родното събрание, когато каза: „Основният стълбозе на режима днес е сж: „Бранникът“, Съюзът на запасното войнство и професионалните организации.“ Г-да! „Бранникът“ и професионалните организации сж въ зародишно състояние. А новият Съюз на запасното войнство тепърва ще се изгражда като единна национална организация. Следователно, предстои да бъдат поставени основните камъни на режима. Но тукъ се слага въпросът: сж ли тѣ истинските основи? Според мене — не. Тѣ сж само частитѣ на едно тѣло, на което липсва главата. Главата е политическата организация съ своята идеология и съ своитѣ утвърдени водачи! Азъ съмъ при убеждението, че режимъ безъ партии не значи народъ безъ политическа организация. Едното бѣ истинска анархия и разложение, а другото е безначалие. Основанията ми да мисля така и да поддържамъ тукъ, че е крайно време да се създаде една политическа организация, сж:

Първо, тя ще обедини идейно привърженицитѣ на режима, ще ги увлѣче въ работа и борба, безъ да сж чиновници, и ще отстоява срещу враговетѣ му съ сила и убеждение;

Второ, тя ще възпитава идейно народа, безъ да го остави въ обятията на мѣлвата, безотговорнитѣ фактори и патриститѣ въ кавички;

Трето, тя ще оточи националната идеология, въ рамките на която ще се развива животътъ на всѣки гражданинъ, институтъ и организация.

Тя ще бѣде мѣстото, гдето ще се коватъ волитѣ и водачитѣ на новата държава. Само она, който е преминалъ редоветѣ ѝ, школувалъ се е въ борбитѣ ѝ и се е проявилъ положително, може да стане водачъ на държавнитѣ сѣдбини. По този начинъ ще се избѣгне прииждането на пришельци, които често идватъ при насъ сега срещу цената на високи постове, безъ да сж идейно принадлежащи на нашата идеология. Нѣщо повече, до момента на идването ѝ, тѣ сж били отявлени противници на режима и дѣлата му. Най-типичниятъ примѣръ е съ днешния министъръ на земедѣлието г-нъ Кушевъ, когото ние приехме съ отворени обятия, но въ чистото министерство днесъ виждаме едни поредки, които говорятъ, че тамъ има нѣщо гнило. Азъ посочихъ случая съ Иванъ Георгиевъ.

Тази организация ще издигне въ культъ водаческия принципъ, който е най-характерниятъ белегъ на новото време. Личноститѣ творятъ историята. Режимитѣ сж дѣло на личности. Режимъ безъ личности и водачи рискува да бѣде безличенъ, а отъ тамъ и безотговоренъ.

Тази организация ще приобщи по-лесно голѣмитѣ хора на нацията, принадлежащи въ миналото на разнитѣ политически партии. Това ще стане по резултатно и по-бързо само когато се влияе непрекъснато върху съзнанията и когато тази организация бѣде способна да пресѣе въ организационното си сито всички унаследени пороци нрави и погрѣшни разбирания отъ миналото. Никой, прочее, не е за затварянето на кръга, въ който трѣбва да се движи нашиятъ режимъ, при избора на ръководнитѣ личности. Той трѣбва да бѣде разширяванъ непрекъснато, за да се постигне пълно обединение на националнитѣ творчески сили. Такива ги има почти въ всички лагери. Границата на този кръгъ ще бѣде идейното вървю.

Тази организация ще бѣде контрола и за властѣта. Тамъ ще бѣде мѣстото, гдето всѣки ще се отчита за своитѣ дѣла.

И най-после, тази организация ще създаде и ще движи организирането на обществото. Всички организации: на младежѣта, на професиитѣ, на труда, на културата и стопанството ще бѣдатъ нейни поддѣления и чрезъ тѣхъ собствено тя ще провежда идейното ръководство на българския народъ и ще създаде новъ политически духъ — този на националното единство и на социалната справедливостъ.

Г-да! Новото време е преди всичко духъ. И само защото е така, можемъ да си обяснимъ необозримитѣ успѣхи на хитлеровитѣ войски, които, преди да станатъ войници, бѣха националсоциалисти, а следъ като грабнаха оржикето, поеха една борба като войници на една идеология. Не напразно армията на Хитлеръ се нарича революционна. Това е така, защото националсоциализмътъ наложи своя отпечатъкъ върху цѣлъ народъ, включително и армията.

Срещу изграждането на такава организация се правятъ главно две възражения: първо, че тя не може да бѣде създадена отгоре. Това би било върно, ако днешното правителство първо и единствено отъ всички бѣ вестителътъ на идеята за новата държава. Но това не е така, както

не е върно, че превратътъ на 19 май 1934 г. създаде отгоре чрезъ насилие днешния режимъ. Една честна и дълго водена борба преди тази дата предричаше гибела на партийния режимъ и разчистваше пътя. Идейни сили се бѣха сдружили да осъществятъ правото на България да живѣе безъ опекуството на партийни шефове, безъ демagoзи и безъ интернационали. Тази борба се водѣше отъ фалангитѣ на младото поколение. Отчасти това ставаше и въ самитѣ партии, където не единъ и два гласа съзнателно и упорито се борѣха срещу неджитѣ на партийната система 19-тѣмаци наmfриха една абсолютно подготвена почва за своето дѣло и затова превратътъ имъ успѣ. Тѣ ограбиха, обаче, единъ политически капиталъ и злоупотребиха съ него; тѣ паднаха подъ тежестѣта на своитѣ порочни разбирания. Но идеята за една национална и безпартийна власт не загина, защото коренитѣ ѝ бѣха дълбоко впитени въ съзнанието на българската душа, а величието ѝ бѣ коронясано въ сърцето, ума и съзнанието на Държавния глава, на нашия царъ Борисъ III. (Ръкоплѣскания) Актътъ му отъ 21 априлъ 1935 г. потвърждава тая наша мисълъ за този идеенъ процесъ. Става ясно, че ако днесъ би се пристѣпило къмъ създаването на политическата организация на режима, то това би било най-естествениятъ начинъ да бъдатъ събрани на едно мѣсто безъ насилие и принуда разпокъсанитѣ сили на привърженицитѣ на новата държава.

(Председателското мѣсто заема председателятъ Христо Калфовъ)

Възражението, че сега не му е времето, принадлежи на недалновиднитѣ. Времето не е, което твори събитията. Това сж хората. Зависи отъ тѣхъ да победятъ времето. Иначе тѣ ще потънатъ въ бездната на неизвестността, и историята ще ги отнесе, безъ да ги отбележи. Нашиятъ режимъ е безъ организация и безъ водачи. Всѣко друго разрешение го прави слабъ и чуждъ на народа. Ние, които сме били, сме и ще останемъ на тази позиция, твърдимъ, че се поставя много рисковано, като се остави режимътъ на произвола на сѣдбата. И предупреждаваме: тежка историческа отговорностъ носи всѣки, който спѣва създаването на една единна политическа организация, която само може да бѣде наречена стълбъ, основа на нова България.

Г-да! Азъ казахъ, че този бюджетъ не предлага нѣщо ново. Очаквахъ нѣкои реформи. Присъединението на новитѣ земи поставя голѣмия въпросъ за новитѣ задължения на държавата, които тя трѣбва да изпълни тамъ. Въпросътъ е, може ли изпълнителната властъ въ този ѝ видъ, въ който я сварва конституцията, да изпълни тѣзи задачи? Може ли съ 10 министри и 30 директори изпълнителната властъ да изпълни задачи политически, социални, културни, стопански и финансови, които има новата държава въ новитѣ земи? При уголѣмената територия на България ние искаме да видимъ единъ другъ видъ на нашия Министерски съветъ, на нашата изпълнителна власт. Конституцията не прѣчи за това. Време е, чрезъ единъ устройственъ законъ, да създадемъ у насъ едно тѣлкуване на конституцията, респективно на чл. 96, който предвижда комисари съ права на министри.

Председателъ Христо Калфовъ: (Звъни) Свършватъ ли?

Лазаръ Поповъ: Имамъ още две страници.

Азъ говорихъ по този въпросъ по закона за професионалнитѣ организации и нѣма да повтарямъ вече аргументитѣ. Ще кажа само: не може Дирекцията на народното здраве да бѣде поддѣление на Министерството на вътрешнитѣ работи. Народното здраве е единъ отъ проблемитѣ, който ще трѣбва да се разшири, защото имаме нужда отъ една подобрена раса, отъ увеличение на раждаемостѣта и намаление на смъртността. Това сж грижи, г-да, за едно специално министерство. Не може националната пропаганда да бѣде повѣрена на единъ висшъ чиновникъ и органически да не обединява всички служби, които правятъ пропаганда — отъ радиото и Народния театъръ до последния вестникъ. И тамъ трѣбва едно министерство. Не може министърътъ на търговията, който, както виждаме, нѣма време да обедини всички служби, да ръководи социалната политика на България. Трѣбва едно министерство на труда, защото нови трудови условия се създаватъ въ новата държава, и туй министерство изтъква че може наистина да се задълбочи въ задачитѣ и да ги разреши по-правилно.

Грижитѣ за младежѣта, грижитѣ за професионалнитѣ организации трѣбва да бѣдатъ повѣрени не въ ръцетѣ на единъ чиновникъ, макаръ висшъ, директоръ, а въ ръцетѣ

на един министър, отговорен пред нас и пред царя, защото само тогава тяхното политическо и държавно значение ще бъде по-голямо.

Г-да народни представители! Такава една реформа е нужна особено сега, когато властта има задължението да обхване цялостно живота. Защо не се предложи тя, не знам. Съображения за това няма. Но, повтарям, тя е нужна.

Дотук аз направих своята преценка, ръководен от желанието да посоча истинското състояние на държавата и на режима. Моята критика не спрѣ погледа си върху положителните дѣла, които сѣ много и сѣ безспорни.

Ние вървим напред. Въ сравнение с другите, ние сме несравними, особено въ сравнение с народите на Балканите. Не е ли това нашият капацитет? Разгънати ли сѣ всички сили? Проявени ли сѣ всички качества?

Нестихващият стремеж към съвършенство и вѣрата въ българското величие винаги сѣ ни карали да живѣемъ съ чувството на отговорност. „Ще дойдат по-добри дни“ — това бѣ пѣсенъ на българите въ робство и въ страдание; това бѣ нашата молитва, молитвата на нашия народъ, който 2/3 отъ своя животъ е прекаралъ въ нищета и безправие. Настѣпи ли нѣкога отчаяние? Никога.

Срещу потисниците отъ Ньойи нашата младежъ се вдигна на свещена борба и заяви: „Ние сме готови да смѣнимъ чантите сѣ раници, писалките сѣ пушки и да доизпѣемъ хайдушката пѣсенъ на Балкана, но никога да не се помиримъ сѣ позорните вериги отъ Ньойи, наложени ни отъ демократическите държави.“

Срещу вътрешното разложение, срещу пораженството, комунизма и идеята за интегрална Югославия ние обявихме свещената война и написахме на знамената си идеалите на нова, национална и безпартийна България. Защо? Защото огнено национално съзнание, калѣно отъ величавите примѣри на героичната ни история, ни водѣше къмъ идеята за мисията на българския народъ на Балканите, България е предопредѣлена да имѣе бѣже господаръ. Народътъ ни има всички качества за това си призвание. А ние ще изпълнимъ тази мисия, когато изградимъ България силна чрезъ социалната справедливостъ, единна чрезъ труда, дисциплината и семейството и борческа чрезъ народната ни войска, която винаги е била, е и ще бѣде стражниятъ юмрукъ за всички врагове.

Да живѣе България! — е единственият възгласъ, който озарява душите ни, и е единственият смисълъ на нашата парламентарна и изпълнителна дейностъ. (Нѣкои отъ народните представители ръкоплѣскаха)

Председател Христо Калфовъ: Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Никола Сакаровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ съмъ набелязалъ 3-4 въпроса, които смѣтамъ, че най-добре биха освѣтили моето отношение къмъ стопанската и финансовата политика, изразена въ бюджетопроекта за 1942 г.

Изложението на финансовия министъръ съдържа данни, достатъчни за освѣтлението на всичко онова, което е нужно да се разбере и знае около бюджета, както и около техническата страна на този бюджетъ.

Единъ колега ме запита още снощи: „Г-нъ Сакаровъ! Всичките данни, които дава г-нъ министърътъ на финансите — цифрите — цифри ли сѣ?“ Азъ му отговорихъ веднага, че цифрите не могатъ да не бѣдатъ вѣрни. За цифри, за статистики има едно правило: тѣ сѣ обективно дадени, такива, каквито сѣ, събирани сѣ по методите, по които се работи; има спорни въпроси, но тѣ се пораждатъ по манипулацията сѣ цифрите. Значи, зависи отъ това, сѣ щите цифри къде се поставятъ, отъ каква страна и отъ какво гледище се освѣтляватъ, къде имѣе мѣстото, каква хармония иматъ сѣ други, каква връзка иматъ сѣ други, и понеже се изхожда отъ едно цялостно гледище, преценяватъ се тѣ съответно това гледище, и отъ сами по себе си вѣрните и еднакви цифри се вадятъ не винаги еднакви заключения за дадено положение. Каза ми, че е задоволенъ. Били го смутили нѣкои цифри, понеже той билъ чѣлъ работи, които били развивани другояче, отъ други автори.

Пита ме още по единъ специаленъ въпросъ, който занимавалъ не само него, а още двама колеги, и който е свързанъ, бихъ казалъ, сѣ най-болния въпросъ на нашето финансово стопанство, именно сѣ въпроса за паричното обращение.

И азъ искамъ да спра вашето внимание за малко минути, преди всичко, върху него.

Паричното обращение, обаче, само по себе-си, може да даде голѣми и малки цифри. Може една значителна цифра, както сега у насъ оперираме, отъ началото на войната въ

Европа, а сега вече свѣтовна — да бѣде сравнена сѣ други сѣщо значителни цифри при сегашното положение и да се обсъди известна перспектива или известна вѣроятност за близко или по-далечно бѣдѣще. Цифрите могатъ да бѣдатъ и много крупни, голѣми, едри. Ако тѣ се взематъ откъснато, могатъ да правятъ едно впечатление; а ако се поставятъ въ зависимостъ, въ връзка сѣ ония стопански факти и стопански фактори, които опредѣлятъ тия или други цифри, тогава впечатлението може да бѣде друго, и да е близко до действителността. Както действителното тяхно значение, така и съответните голѣми въпроси или, иначе казано, едрите цифри, които може да шокиратъ, започватъ да добиватъ своето действително значение. И евентуално привидната опасностъ отъ нѣщо започва да се намалява, макаръ сами по себе-си цифрите да откриватъ нѣкакви страховитни предположения.

Г-да! Азъ разбирамъ, че повечето колеги сѣ смутени по въпроса за нашето голѣмо банкотно обращение. За това има и основания. Предварително ще кажа, че погледнато строго и поставени въ тѣсна връзка сѣ предполагащите отъ мене размѣри на тъй наречената детрезоризация у насъ, цифрите не сѣ още много голѣми. Ако се продължава по сѣщия пътъ на разходи, ще станатъ голѣми.

Азъ оперирамъ сѣ кръгли цифри, за да бѣдатъ по-леко разбираеми, защото, когато цифрите сѣ много, тѣ уморяватъ всѣкого. Азъ имамъ мнение, макаръ че доста ловко оперирамъ сѣ цифри отъ дългата практика, която имамъ, че е желателно много цифри да не се употребяватъ въ речите, защото не могатъ да бѣдатъ следени отъ слушателите. Това разбирамъ напълно.

Нашиятъ министъръ на финансите е възприелъ една добра практика. Като има предвидъ, че не може всѣки да намѣри време, възможностъ, и нѣма опитностъ да се снабди сѣ съответните материали, поднася ги печатно въ едно състояние, достатъчно за освѣтлението на този, който би се втурналъ да ги чете. Може би поради бързината на работата, може би поради мнжотията при оперирането сѣ цифрите, една голѣма частъ отъ нашите колеги като чели нѣматъ възможностъ да вникнатъ въ тѣхъ и, бихъ казалъ, дори да ги прочетатъ. Мнозина сѣ ми казвали: „А бе тя тая работа е много трудна; гледамъ ги, гледамъ ги цифрите, ама като ги гледамъ, минавамъ покрай тѣхъ.“ Не е удивително това. Разбирамъ го. То е вследствие не само на сложността, но и на сухотата на материята. Даже и азъ се значително уморявамъ, когато слушамъ сѣ внимание дълги речи сѣ цифри. Сѣщо азъ, който имамъ повечето отъ публикациите у дома си, и ужъ познавамъ материята, боравя сѣ нея много години, се отказахъ, поради краткото време, снощи да реша всичките, а чисто и просто се възползвахъ отъ сумираните данни, които сѣ далени вече въ печатното изложение, и които чухъ и запомнихъ отъ речта на министъра на финансите. За моите разсъждения азъ имамъ предвидъ три кръгли цифри или даже две, касателно паричното обращение въ страната. Приемамъ да кажа, че, преди да се открие войната презъ 1939 г., нашето банкотно обращение се е движило около кръглата сума 4 милиарда лева. Казвамъ кръглата сума за леснота на смѣтането. На днешна дата или на 30 ноември, то се движи около цифрата 13 милиарда лева. Математически това означава, че банкното обращение се е увеличило три размѣра, три пѣти.

Г-да народни представители! Ще трѣбва да отдѣлимъ фактите отъ известни психологически проявления. Много пѣти тѣ създаватъ лошо състояние на духовете и предизвикватъ по-голяма пакостъ за стопанския и финансовъ животъ, отколкото самото движение на банкното, увеличеното банкотно обращение. Влияе се и на она, който не го е счелъ още за много голѣмо. Въпросътъ стои така. Г-нъ министърътъ на финансите ни каза: „Г-да! Вземете предвидъ, че българската територия се е увеличила кръгто сѣ 50% спрямо територията ни презъ 1939 г., тъй като включва Добруджа презъ 1940 г. и Тракия и Македония презъ 1941 г.“ Точните цифри за територията сѣ 44%, но сигурно той каза 50% — за лекота на разбирането. Тѣ сѣ все пакъ близки. 44%, то е почти все едно, че говоримъ за 50%. Тази подробностъ нѣма да играе роля за случая.

Населението, което обитава тия територии и което за Македония и Тракия ще трѣбва да бѣде взето по преценка, а за Добруджа по преброяване, извършено въ края на миналата година — понеже е преброяване, значи, че е точно — е увеличено сѣ 35-39%, или казано по-другояче, по-леко за разбиране — сѣ 1/3.

Територията, значи, е увеличена сѣ половина, а населението — сѣ 1/3.

Тия два фактора играятъ роля по въпроса за необходимостта отъ увеличаване на банкното обращение,

респективно, като изразител на увеличената обмѣна на стокитѣ за увеличеното население. Но играятъ ли точно математически тая роля, която съответствува на увеличение 44% на територията и 35-39% на населението? Играятъ дори и по-голяма роля. Има ли специални фактори, на които се дължи много по-голямъто увеличение на банкното обращение? Има. Предварително трѣбва да кажа, че приемамъ детрезоризирани за цѣлата страна около 3 милиарда лева. Тоя специаленъ въпросъ трѣбва да се вземе също подъ внимание.

Но — да продължа — ние имаме банкното обращение три пѣти увеличено, а не съ $\frac{1}{2}$ или $\frac{1}{3}$ само, споредъ увеличената територия и население. Така е.

Трѣбва да държимъ смѣтка — и азъ винаги въ моитѣ разбирания съмъ държалъ смѣтка — за фактитѣ, развити специално въ връзка съ известни мѣроприятия, чиято полезностъ въ случая не преценявамъ. Тия факти преди всичко сѣ свързани съ ролята на Дирекцията за храноизносъ: сѣ монополизирани отъ тази дирекция артикули, които се намиратъ нѣкъде, но сѣ на нейно разположение или се намиратъ въ нейни складове, и сѣ предназначени за консумация отъ населението и войската — тоя фактъ представлява, споредъ даннитѣ на г-на министра на финанситѣ, една кръгла сума отъ 2.300.000.000 л., ако си я записахъ правилно.

Това, г-да народни представители, обръща вниманието на единъ мой колега, който още снощи ми каза: „Какво значение има това? Очевидно, има значението на всѣка авансова операция. Но тия банкноти нали ще бѣждатъ върнати?“ Естествено — отговорихъ му — тѣзи банкноти ще бѣждатъ върнати постепенно и то въ оня размѣръ, въ който получателитѣ на тѣзи банкноти ще иматъ нужда да ги пустнатъ въ обращение за свои нужди, разбира се, при условията, при които тѣ ще бѣждатъ въ положение да намиратъ задоволяването на тѣзи нужди. „А остатъка?“ Остатъка ще търсимъ на друго мѣсто, въ друго направление, което ще ни доведе до идеята за детрезоризацията.

И така мѣроприятията на Храноизноса играятъ роля съ около $\frac{1}{6}$, ако не дори между $\frac{1}{5}$ и $\frac{1}{4}$ отъ увеличението на банкното обращение.

Г-нъ министърътъ на финанситѣ ни занима и съ въпроса за обмѣната на чуждитѣ монети и банкноти. Въпросътъ е за обмѣната на динари, драхми, леи и германски марки въ размѣръ на 3 и половина милиарда лева. Какво е вътрешното съотношение на цифритѣ на разнитѣ монети — това има значение за по-подробно изучаване. Изглежда, че къмъ 35 или 38% отъ цѣлата маса сѣ германскитѣ марки, а останалата сума се разпредѣля по редъ на динаритѣ, сетне леитѣ, и най-малко сѣ драхмитѣ. Така щото и тая сума, тая обмѣна трѣбва да послужи за обяснение на въпроса за увеличаване паричното обращение.

Пакъ, обаче, не казвамъ, вземете го, математически, 3 и половина милиарда лева. Нека това да се отрази съ 3 милиарда лева, нека се отрази съ 2 и половина милиарда лева — то е нова $\frac{1}{5}$ или $\frac{1}{4}$ отъ увеличеното банкотно обращение.

Ясно е влиянието на тия фактори. Изключвамъ засега дори въпроса за намалението обема на кредитнитѣ операции въ страната. На дребно и на едро, този обемъ е намаленъ. Той е намаленъ съ огледъ на въпроса за плащане въ брой на хранитѣ и други артикули и най-главно съ огледъ недовѣрието, искаме да се плаща всичко въ брой веднага, а не на кредитъ. Това значи, че известна сума отъ банкноти се явява въ движение въ повече, отколкото би било, ако при нормални условия кредитнитѣ операции си заемѣха своето правилно мѣсто, за да се използва кредитътъ, а не паричнитѣ знаци. И тоя факторъ може да повлияе въ размѣръ къмъ 5% отъ увеличеното банкотно обращение.

Къмъ това се прибавя голѣмиятъ факторъ на поскупването, увеличаване ценитѣ на стокитѣ, между 35-50 и 100% за нѣкои.

Г-да народни представители! Тѣй изяснени тѣзи въпроси, азъ ги сумирамъ веднага и стигамъ до единъ размѣръ на най-малко удвояване на банкното обращение — отъ 1939 г. къмъ края на 1941 г. Но утрояването откъде произхожда? Между удвояването и утрояването именно, освенъ увеличаване ценитѣ на предметитѣ, още нѣщо трѣбва да се прибави, което обяснява голѣмъ размѣръ отъ увеличението свръхъ удвояването.

Все пакъ, на около 3 милиарда лева, при всѣкакво съотношение на действителнитѣ стопански и финансови фактори, не можемъ да намѣримъ обяснение. Азъ го търся и мисля, че го намирамъ, а именно голѣмия факторъ — пазя строго научното изразяване и точностъ — е детрезоризацията.

та А какво е това? Това е задържане на пари, невнасянето имъ въ съответни кредитни и спестовни учреждения, запазване на паритѣ малко или много въ възглавници и на други мѣста, отъ страхъ за утрешния день. Мисля, че между $\frac{1}{5}$ и $\frac{1}{4}$ отъ увеличението на нашето банкотно обращение се дължи на детрезоризацията, която засѣга и дребни срѣди.

Е ли, обаче, този фактъ изключителенъ, специаленъ за военния периодъ и специаленъ за насъ въ България? Когато нашето банкотно обращение бѣше четири милиарда, когато бѣше петъ милиарда лева, когато преди войната бѣше и не по-голямо отъ 3-3 $\frac{1}{2}$ милиарда, азъ съмъ поддържалъ и тукъ, много пѣти и въ мои писания, и когато бѣхъ управителъ на Българската земеделска банка, и е имало нужда да говоря нѣкъде, и особено по въпроса за уреждане задълженията, винаги съмъ поддържалъ, че съществува известна детрезоризация. По моето мнение — ако съберемъ звонкови монети и банкноти, дори преди 7-8 години — тя е била между 500-600-700 милиона лева. Сега размѣрътъ ѝ е значително голѣмъ, съобразно увеличеното 3 и повече пѣти банкното обращение, плюсъ увеличеното недовѣрие.

Какво поражда този въпросъ? Този въпросъ ни води къмъ едно съществено нѣщо: обхващатъ ли е съ нашето банкотно обращение всѣщностъ оня обмѣнъ на стоки вътре, както чрезъ вносъ и износъ, оборотъ вънъ и вътре въ страната; обхващатъ ли е този вътрешенъ обмѣнъ, значи, тая циркуляция на нашиѣ блага, това движение отъ производителъ презъ търговецъ до консуматоръ, или обратно — отъ производителъ до консуматоръ; обхваща ли това банкотно обращение тоя обмѣнъ; е ли този обмѣнъ по-голямъ, отколкото отговаря на банкнотитѣ, или е по-малъкъ?

Отговарямъ: той е по-малъкъ въ тая степенъ, въ която може да се констатира размѣрътъ на детрезоризацията. Ако, обаче, ония, които следятъ въпроса за отношението между паричнитѣ знаци и стопанскитѣ блага въ една страна, не схващатъ добре положението, тѣ довеждатъ обикновено — и това не е било единствено явление у насъ — не вече до инфлация, а до обратното, до дефлация, т. е. като не се знаятъ сумитѣ, които сѣ детрезоризирани, тѣ минаватъ въ баланситѣ на Народната банка, като намиращи се въ обращение. Банката не може да изключи детрезоризирани суми, защото тя не ги знае, за тѣхъ тя не мисли; тѣ минаватъ за намиращи се въ обращение. Съобразно съ туй, като се правятъ преценки на обращението на стопанскитѣ блага, стига се до положение да се каже, че паричнитѣ знаци сѣ достатъчни въ даденъ моментъ, а всѣщностъ се чувствава безпаричие на пиящата. И то въ прѣки че има много по-голямъ размѣръ банкноти въ обращение. Този резултатъ е плодъ на значителна детрезоризация. Много пѣти несведущи достатъчно лица или не преценили достатъчно новитѣ стопански факти въ живота говорятъ малко или много книжно по въпроса за определяне отношенията между банкнотитѣ, както другитѣ размѣни монети, и обема на стопанскитѣ блага и тѣхното движение.

Този въпросъ поставямъ само предъ васъ: всички вне сте образовани хора и можете да вземете съответната литература, да разсъждавате по-нататѣкъ, и отъ наблюденията, които правите сами, да разберете казаното отъ менъ. Не влизамъ въ подробности. Приемамъ, че, общо взето, линията, по която се движатъ въ Българската народна банка за определяне на това отношение — съ изключение размѣра на детрезоризацията, станала много голѣма — е теоретически правилна.

Г-да народни представители! Миналата година на 24 декемврий азъ говорихъ пакъ по бюджета. Казано въ скоба, тая година бѣхъ лишенъ отъ правото да говоря. И само благодарение на това, че Петко Стайновъ се разболѣ и ми отстъпи своя редъ, азъ се явявамъ предъ васъ на трибуната. Азъ бѣхъ поставенъ 17 по редъ, само за лице, за да се прикрие отнемане думата ми. Но затварямъ скобата. По-нататѣкъ вече ще има азъ да си разсъждавамъ за отношението, което се прояви къмъ мене, и специално по бюджета, по който ужъ нѣщо разбирамъ.

Г-да народни представители! Азъ искамъ да подчертая, че пропагандата за инфлация, съ която се оперира по кюшетата на много заведения, която се шушука повече отъ несведущи и заинтересувани хора, на четири очи и отъ лица дори въ официалнитѣ канцеларии, която се пренася и въ стопанския животъ — тая пропаганда за инфлация би трѣбвало да се изостави.

Г-да! Моля ви да проникнете въ голѣмата опасностъ за нашия стопански животъ, за нашето население — дребно, сръдно, селско, занаятчийско, служашко, работническо и

индустриално — доколкото действително вече сж се събрали или биха се допустнали да бждат събрани елементи за действителна инфлация.

Богати страни сь голъми капитали може още да си позволяват този лукс. Въ страни като нашата, при една действителна инфлация, постига се само единъ резултатъ — унищожаватъ се 90% отъ стопанскитъ сществуваня, тъй като тѣ сж дребни, срѣдни и, главно, наемнически.

А когато се говори за голъма спестовностъ въ България и се величае спестовността на нашия народъ, ние трѣбва, като се приказва туй, да разбираме сщевременно, че нашата спестовностъ се състои, се натрупва отъ малки суми, преди всичко на най-дребнитъ сществуваня. Това може да бжде констатирано отъ подробноститъ въ баланса на Българската земеделска и кооперативна банка, въ която сж концентрирани прѣво и косвено почти всички спестявания. Още повече това може да се констатира отъ подробноститъ на отчетитъ на Пощенската спестовна каса. Тамъ можете да видите разпредѣлението на социалнитъ групи, които внасятъ спестяванията. Отъ тая каса по-нататъкъ тѣ отиватъ пакъ въ сщщата Българска земеделска и кооперативна банка. Тѣ съдействуватъ да се образуватъ ония голъми суми, отъ които по-нататъкъ се ползува държавата, чрезъ заеми за разрешаване на много свои задачи.

По-специално въ последнитъ две години вие виждате, че всички суми, които образуватъ фондове на стопански организации, на професионални организации и, най-важнотъ, на кооперативни организации, групирани въ съюзи или не, както и на отдѣлни лица — произхождатъ преди всичко отъ такива малки спестявания.

Разбира се, не е въпросътъ да се направи само едно обикновено словесно предупреждение. Съответни признаци вече има. Опасностъ има. Както преди малко каза и Лазаръ Поповъ, явяватъ се вече елементи, които показватъ реална опасностъ отъ инфлация. Азъ разбрахъ и неговитъ думи. Той има вече съзнание за тая опасностъ и затова прави едно страшно бурно предупреждение — отъ страхъ за утрешния день. Той не казва, че инфлацията е просто заляла България. Нѣма още такава, и щастие ще бжде да я нѣма.

Нъ, моля, г-да, да бждемъ наясно по тоя въпросъ.

Г-да! Какъвъ е този бѣсъ за покупки на реални ценности, имоти — покрити и непокрити, градски и селски, бижута и други? Пита се: какво е това, кой върши това, г-да?

Разбира се, ние, които познаваме нашия народъ и неговата социална структура, нѣма да кажемъ, че го върши народътъ въ селата, че го вършатъ слабитъ сществуваня, че го вършатъ работници, че го вършатъ дребни и срѣдни наши чиновници, 70-75% отъ които едва преживяватъ, или че го вършатъ дребни занаятчи.

Или става дума за ония, които сж се издигнали до голъми търговци и индустриалци или по другъ начинъ забогатѣли? Да. За тѣхъ говоря. Касае се до известни върхове.

Г-да! Кой сж тѣзи върхове? Това сж ужъ интелигентни хора, наричатъ се и хайлайфъ, българска забъркана аристокрация. Публиката стои предъ тѣхъ, предъ тия стари и нови богаташи, злоупотрѣбители съ общественото си положение типове, и казва: моля ви се, еди-кой купишъ това и това, еди-кой-си купишъ това и това; еди-кой-си индустриалецъ или търговецъ, или богаташъ върши това и онова. Тукъ има нѣщо, нѣкаква опасностъ грози нашия левъ, щомъ тия сведущи крѣгове купуватъ реални ценности. Какво ли ще стане? Ето ви веднага не още инфлация, а страхъ предъ инфлация и страхъ, който кара и последния човѣкъ да каже: имамъ за черни дни 1.000-2.000 или 3.000 л.; за да не умратъ въ последния день — да купя и азъ нѣщо, по-реално, а не да спестявамъ отъ залька, за да ми пропаднатъ. Така разсжжаватъ. Ето страховтна паника, която увеличава опасността отъ инфлация, която създава условия за трезоризация и нейнитъ отражения презъ дефлация къмъ инфлация. Значи основата на тоя въпросъ, както е поставенъ засега у насъ, е другиятъ въпросъ: довърне има ли народътъ къмъ държавата, или, по-конкретно, има ли той довърне къмъ нейното управление, къмъ правителството, неговия режимъ и новата система?

Г-да! Да търсите и да търсимъ условията, които крѣпятъ довърнието и създаватъ довърието. Щомъ се създадатъ условията за крѣпене и създаване на довърне, тоя бѣсъ, тая спекула въ военното положение ще се намали, ако напълно да не отминне. Тя ще се сведе въ единъ минимален размѣри и тогава не ще има такава смущение въ обществото, не ще има смущение въ вашитъ редове тукъ, въ Камарата.

Азъ изслушвамъ наши колеги — тѣ много често ме питатъ, когато се съберемъ: какво ще кажешъ за положението, бай Никола. Сѣмъ татъ, че разбирамъ малко повече по финансови, стопански и политически въпроси. Отговарямъ: отгдето направи еди-какви-си заключения? Казватъ ми: бѣхъ въ моето село, чухъ отъ околийския управителъ, така ми каза той — така говори народътъ, много недоволенъ. Ужъ за него се грижимъ, а той пакъ недоволенъ. Каква е тая работа? Отговарямъ на всички, и особено когато виждамъ, че сь право и искрено изказватъ своето възмущение отъ много поредки. Като по-старъ и опитенъ човѣкъ, съмъ се мжчилъ и да ги поуспокоявамъ за нѣкои преувеличения, обаче по сщщество винаги съмъ имъ казвалъ: г-да, възстановете, създайте довърне у народа, той не е сь правителството.

И тукъ, сь васъ заедно, ще одобря думитъ, казани отъ Лазаръ Поповъ, че трѣбва да се взематъ мѣрки противъ тѣзи, които разнасятъ разни слухове, но ако се касае за лъжовни слухове. Колко души сж? 50, 100, дузини — не е важно. Ама трѣбва, г-да, не литература въ това отношение, а дѣло. Тамъ е всичкиятъ въпросъ. Дѣло противъ действителни виновници, а не измислени, за да се гонятъ неприятни лица. Туй трѣбва да стане.

Обаче азъ ви предупреждавамъ сь своето познание и дълъгъ опитъ, че не всичко, което се казва за дадени извършени действия или спекулативни слѣпки, е вѣрно. Азъ не казвамъ какъвъ процентъ сж преувеличенията и лъжитъ, но зная, че такива има. Борбата трѣбва да се води противъ самитъ поредки, да се премахватъ, а не противъ борцитъ срещу тия неправилни и лоши поредки.

Азъ зная сжщо, че паниката има голъми очи, че тя за всѣко нѣщо прави отъ мѣниче слонъ. Тя прави голъми пакости, създава по-голѣмъ страхъ, по-голѣми смущения. А ние се намираме въ военное време, и то вече близу 2½ години. Но и когато шкартираме онова, което действително трѣбва да се шкартира, като неправилно и несправедливо изтъкнато, все пакъ остава на дъното нѣщо, което за нашата малка страна — сь 10-12-20 по-голѣми градове, сь всичко 900 хиляди или единъ милионъ жители, сь изключение на новитъ земи — прави впечатление, г-да народни представители.

И още повече прави впечатление, когато подобно дѣло се върши отъ хора, които народътъ сѣмъ за фактори. Представете си, наприкладъ, подобно дѣло да се извърши отъ хора на властта, отъ хора, които сж членове на Народното събрание. Ами това е страховтна работа! Хората си казватъ: „Какъ, и депутатътъ ли се осигурява сь реални ценности? Той знае, той е предугадилъ, нему е казано отъ властта, той спасява паритъ си като купува имотъ. Кжде останаме ние!“ Какъ, що — една психоза обхваща хората и тогава се преувеличава и онова, което фактически сществува, и тогава се явяваме още по-безпомощни предъ мѣрkitъ, които трѣбва да се взематъ.

Деянъ Деяновъ: И се взематъ.

Д-ръ Никола Сахаровъ: Право, взематъ се, но... То е хубаво. — Моето говорене има за целъ: да ви предупредя и да имате предвидъ моя опитъ отъ по-раншинтъ войни, когато бѣхъ пакъ въ Народното събрание. Рисквамъ дори да кажа, че не смѣтамъ, че размѣритъ на тия нѣща сж още много голъми за много крѣгове. Напротивъ, броятъ имъ не е много голѣмъ. Нѣкакси монополъ се създава за използване времето.

Г-да, има и другъ елементъ. Като се говори по тия въпроси и по други, надава се единъ голѣмъ вой, въ връзка сь нашето продоволствие и въ връзка сь спекулата около него. Тоя вой, обаче, визира общо търговията въ страната.

Г-да народни представители! Азъ имамъ срѣдно търговско образование. Азъ съмъ изтъквалъ винаги ролята, която играе търговията въ всичкитъ ѝ форми — еднолична, дружествена и особено кооперативна — като посрѣдникъ между производството и консумацията. Г-да народни представители, моля ви, да сме наясно: търговия не се покрива сь спекула и спекула не се покрива сь търговия. Не трѣбва да става смѣнение: борба противъ спекулата не може да бжде борба противъ търговията. Азъ наблюдавамъ едно явление и сега, подобно на онова, което наблюдавахъ и изтъквахъ пакъ отъ тая трибуна презъ 1914, 1915, 1916, 1917 и 1918 години, по време на свѣтовната война. То е — явяватъ се търговци, които не сж търговци, а търгаши! Това, което се нарича сь обидната дума „далавераджия“, въ нашата страна го има. То засѣга, обаче, бихъ казалъ откровенно и честно, повече или почти изключително не действителни търговци, а търгаши и стопански пунгаши. Това сж нови,

временни, за дадени цели търговци. Тъ носят име представители, тъй изхождат отъ известни сръди, тайно дори и отъ висока бюрокрация. Тъ сж известни. Това сж хора, които, след като ортацитъ имъ или тѣхъ изкаратъ отъ министерствата, ставатъ неочаквано голѣми собственици и директори на предприятия. Тѣхъ ще намѣрите въ най-голѣмитъ кафенета и заведения на София. Тѣ сж, които шушукатъ. Тѣ сж черната борса. Тѣ сж, които съ съучастниците си, свободни или на служба, спекулиратъ.

Тѣ сж, които увеличаватъ отъ всички най-много смущения въ страната.

За голѣмо мое съжаление, има и такива, които трѣбва да бждатъ наблюдатели на тия явления, да преследватъ действителнитъ виновници, а тѣ се ползватъ отъ тѣхъ и имъ сътрудничатъ. Гонятъ нѣкой човѣкъ съ фирма, който плаща данъци за своята работа, и я върши честно и законно, защото може да не се е съгласилъ да помогне на такива ужъ търговци. Г-да народни представители, трѣбва на първо мѣсто да бждатъ преследвани и изобличавани такива търговци. Тѣ не трѣбва да бждатъ пощадени, ако и да се намиратъ на който и да е връхъ на държавната стълба, начина отъ Народното събрание и свършвайки съ последния стражаръ, безъ изключение. (Ръкоплѣскания)

Така щото, като отдѣлимъ това, което ще нарека плѣвелъ въ търговията, отъ действителната търговия, ние ще извършимъ две дѣла: ще пипнемъ действителната спекула и, второ, нѣма да позоримъ безсмислено и несправедливо действителната търговия, отъ която въ всичкитъ нейни форми, подчертавамъ, България ще има по-голѣма нужда, отколкото има сега, именно когато настане подиръ двестри години ...

Иванъ п. Константиновъ: Мирътъ.

Д-ръ Никола Сакаровъ: ... мирътъ или се очертае пжтътъ къмъ мира. Ние трѣбва да държимъ за значението на производителния апаратъ, на търговския апаратъ, на кооперативния апаратъ, защото, ако го изхабимъ или унищожимъ, много мжчно ще го възстановимъ. Това е една много мжчна проблема.

Азъ разбирамъ тая мжчнотия и винаги съмъ казвалъ, че въ днешно време, при много голѣми проблеми, заемай което искашъ друго мѣсто, обаче да не заемашъ, лекомислено неподготвенъ, мѣсто за министъръ. Това е моето мнение. Положението е такова, че удовлетворението на нуждитъ и исканията е много трудно. Опасноститъ сж много голѣми. Хитруванията и действителната спекула сж въ своя ходъ, заплашватъ добритъ желания, добритъ воли.

Деянъ Деяновъ: Надъ всичко трѣбва да стои изпълнениятъ дългъ.

Д-ръ Никола Сакаровъ: Да, всѣки трѣбва да изпълни своя дългъ.

Г-да народни представители! Проблемата за паричното обращение и проблемата въобще за продоволствието, ясно, добре организирано, предполага най-напредъ добро производство. Въпросътъ за производството у насъ е въпросъ за земеделско и земеделско-скотовъдно производство преди всичко.

Нѣма да кажа, че участието на земеделско-скотовъдното ни производство е точно 98%, колкото е процентътъ на нашитъ артикули отъ земеделски произходъ въ износа ни. Имаме вътрешна консумация и на друго занаятчийско и индустриално производство. Ще кажа, че тоя процентъ е най-малко толкова, колкото е процентътъ на земеделското население между социалнитъ групи въ страната. Ще рече 3/4 и дори нѣщо повече. Щомъ това е така, следва, че постоянната грижа, неизмѣнната грижа трѣбва да бжде за създаване, разнообразяване и организирано рационализиране на земеделското и скотовъдно наше производство. Колкото и да е вѣрно, че сега, въ време на войната, мжчнотитъ сж много за развиване плъненъ капацитетъ на производството, за снабдяване съ най-необходимия машиненъ инвентаръ, за поддържане необходимия добитъкъ, върѣгаванъ и млѣченъ, колкото и да е вѣрно това, все пакъ усилията трѣбва да бждатъ на първо мѣсто въ това направление.

И казвамъ защо — защото се касае за многолюдното на страната, защото се касае за основата на българското стопанство и животъ и защото се касае за една маса милионна, която, въпрѣки всички желания, още стои много по-назадъ въ културно и просвѣтно отношение отъ стохиладното търговско съсловие или десетхиладното индустриално съсловие. Въ тия две съсловия има, особено презъ

последнитъ години, твърде много интелигентни и сведущи хора. Затуй повече отъ всѣкъде другаде грижата на държавата се явява една необходимостъ за селското население. Защото това население, повтарямъ, въпрѣки всѣчки наши желания и усилия, стои още на твърде низко жизнено ниво. А сега войната го задържа на още по-низко ниво. То търпи много лишения за своето развитие. То се нуждае отъ тая грижа на държавата.

Но, г-да, постоянното, неизмѣнното, независимо отъ това, кой е министъръ, кой е директоръ, началникъ и пр., трѣбва да бжде: единъ пжтъ вече поетъ, то 5-10-15 години трѣбва да бжде следванъ тоя пжтъ, за да даде резултатъ. Нѣма ли това, не се ли работи непрекъснато, нѣма никакво значение и най-добрата литература, която може да се създаде за насърчаване земеделско-скотовъдното производство. Азъ имахъ възможностъ да прегледамъ пратения ни отъ Министерството на земеделското така нареченъ петгодишенъ планъ. Отъ предговора къмъ него разбрахъ, че се касае за нѣколко пжти по петъ години. Това е собствено — подчертавамъ това — здравата идея. И видѣхъ — трѣбва да кажа само съ една дума — добре съставена литературна конструкция. Г-да, азъ прочетохъ крупнитъ работи отъ тоя планъ. Имаше много подробности, които съмъ изоставилъ за по-нататкъ по липса на време.

Но азъ трѣбва да пожелаю само едно: поне коренъ квадратенъ отъ това, което се планира, да се извърши бързо, още въ първата година или въ първитъ 2-3 години. Защо казвамъ коренъ квадратенъ, а не казвамъ поне половината? Защото зная мжчнотитъ за прилагане на дѣло такъвъ планъ. Е добре, все пакъ то трѣбва да стане, независимо отъ това, кои сж го съставили и кой е министърътъ днесъ или утре.

Като го разглеждамъ, азъ намирамъ, че това не е дѣло само на сегашния министъръ. То е, очевидно, дѣло, резултатъ отъ събранитъ наблюдения и опити въ министерството — отъ едни, които сж отдавна и сега сж тамъ, и отъ други, които сж излѣзли отъ тамъ, както и отъ стоящи на страна, които сж изучавали въпроситъ, а и отъ трети, нови хора, които сега ги изучаватъ и, както винаги въ такива случаи, тѣ сж по-претенциозни. Значи, това е колективна работа.

Има хора, на които виждамъ имената въ комиситъ по тоя планъ и които, по мое мнение, не биха могли да играятъ роля, ако е въпросъ за тѣхно самостоятелно действие. Има между тѣхъ и книжници — разбирамъ какъ е станало това. Но цѣлото дѣло схващамъ като теоретически литературно правилно поставено; чувствавамъ перспективитъ за неговото развитие и казвамъ: продължавайте, г-да, нека да стане, да се осмисли това съ необходимитъ корекции. Поемете го, наредете го, да се дадатъ необходимитъ кредити и да се върши работа. Съгласенъ съмъ.

Добре е, но това не трѣбва да се противопоставя на други клонове отъ нашето стопанство, напримеръ на индустрията и занаятитъ, или пъкъ на организацията на търговията. Това, вървамъ, и вие не мислите. Но въпрѣки че не мислите това, изтъквамъ различното отношение къмъ разни съсловия. Достатъчно, въ течение на 4 десетилѣтия или дори на 4^{1/2} десетилѣтия, държавата е давала подкрепа и грижи, и насърденици, и ржководство за друга областъ на стопанския животъ — за индустрията. Не е достатъчна грижата, обаче, за она голѣмъ слой, за грѣбнака на населението, въ едни или други по-малки и по-голѣми паланки, който носи името занаятчийство. Ще трѣбва да се направи планъ и за него, обаче тоя трѣбва и да се изпълни. Впрочемъ, планътъ трѣбва да бжде: общъ стопански планъ за всички дейности въ страната.

Азъ вече съмъ получилъ до днесъ, въ течение на сеситъ на дветъ камари, XXIV и XXV, 4-5 изложения отъ Занаятчийския съюзъ. Сравнявамъ ги. Да ви кажа право — удивенъ съмъ: като че ли нищо отъ това, което е писано и искано въ първото изложение, не е извършено презъ времето до последното изложение на Занаятчийския съюзъ. Значи, като че ли просто това има литературно-историческо значение. Това е материалъ, който, значи, не е взетъ предвидъ. Прочее, трѣбва да се положатъ по-голѣми грижи, по-голѣми усилия, и то така, че действително да подкрепимъ занаятчийтъ. Едни отъ тѣхъ ще станатъ, наистина, полу-индустриалци. И въ военно време има условия за това. Така бѣше и въ миналата война. Други ще подпомогнемъ само въ качеството имъ на занаятчи, каквито же си останатъ.

Проблемитъ сж много. Като разглеждамъ бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда, разбирамъ, че въ съответната комисия ще трѣбва да направимъ нѣщо съществено по тоя въпросъ. Сжщото е и за

социалната политика на тоя бюджет, който засяга втората социална група след земедълците, а именно работниците.

Явява се въпросът: вѣрно ли е, че всичко, което се доставя отъ чужбина, вѣрно ли е, че всичко, което има и въ България въ наличност, наистина правилно, справедливо е отишло на мѣстото си, навреме и за всички? Ето проблемата. Вѣрно ли е? Азъ зная, че усилия се полагатъ, но очевидно резултатътъ не е този, който се очаква отъ тия усилия и който е необходимъ за народното продоволствие. Има нѣщо, което трѣбва да се измени. Това сж подробности, които нѣма да казвамъ тукъ сега, защото не му е времето, а и нѣмамъ възможностъ въ времето, съ което разполагамъ, но тѣ трѣбва да се иматъ предвидъ. Тѣхъ съмъ обсъждалъ много пъти въ комисията.

Азъ пакъ подчертавамъ: успѣхътъ на българското земедѣлско стопанство и на българското скотовѣдство е, преди всичко, предпоставката на българското стопанство изобщо, на цѣлокупната българска култура, на българското градско и селско благоустройство. Друго по-важно за момента нѣма.

Съ този именно пунктъ желая да закрѣпя двата начертани отъ мене въпроси.

Г-не председателю! Не виждамъ колко време ми остава още. Имамъ ли още време?

Председател Христо Калфовъ: 20 минути още.

Д-ръ Никола Сакаровъ: Още презъ месецъ юлий миналата година, когато говорихъ по допълнителния бюджетъ — говорихъ по бюджета на желѣзниците и казахъ работи, които трѣбваше да кажа по общия бюджетъ, защото и тогава пакъ стана нѣкакъвъ хаталъкъ и не ми се даде думата. Трѣбваше тогава да говоря по бюджета на желѣзниците, защото така се случи. Все има тукъ нѣкакви неприязнени отношения къмъ менъ. Не ми дадоха думата, както щѣше да стане и сега.

И тогава, прочее, обърнахъ внимание, че по мои преизчисления бюджетътъ на държавата — подъ което разбирамъ внесените вече общъ бюджетъ на държавата и специалния бюджетъ за фондовете, доколкото не се повтаря въ общия бюджетъ на държавата, разходитъ по който сж въ тежестъ на народа, заедно съ бюджета на желѣзниците — ще се движи около 19-20 милиарда лева. Това ще бѣде общата сума на обявени кредити, независимо, разбира се, отъ ония извънредни кредити, които не могатъ да бѣдатъ известни още сега, но ще бѣдатъ наложени отъ военната конюнктура.

По този въпросъ не мога да кажа нищо повече. Друго сега не мога да предвида. Бихъ настоялъ, когато се внесе бюджетътъ на желѣзниците, да бѣде той въ най-голямъ размѣри, понеже разбирамъ, какво значи транспортната проблема, особено въ военното време, за продоволствието изобщо на населението и на войската.

По фондовѣтѣ кредититъ сж вече фиксирани. Въпросътъ за пътищата е, преди всичко, пакъ въпросъ за транспортъ. Пътищата сж главниятъ елементъ, нервътъ въ благоустройството и културното развитие на страната.

По други въпроси сега не ще говоря, за да не надмина опредѣления ми часъ.

Обаче смѣтамъ, че единъ боленъ голѣмъ въпросъ остава и той не е разрешенъ и въ този бюджетъ. Този въпросъ засегнахъ и трима предиговоривши, и по-специално Лазаръ Поповъ, когото също изслушахъ.

Това е въпросътъ за положението на държавния служител. Г-да, нѣма да се мотивирамъ. Въпросътъ е наистина въпросъ на цифри, на съдържае въ съкровището, на разпредѣление на кредити. Но трѣбва да се взематъ непременно мѣрки. Да се изоставятъ ония кредити, които нѣма да бѣдатъ използвани — още отсега се знае за много кредити, че нѣма да се използватъ — и съ сумитъ отъ тѣхъ непременно да се задоволятъ нуждитъ на държавнитъ служители, които сж неизбѣжни. Съ тия заплати не може да се живѣе човѣшки.

Касае се и за технически работи, за които се даватъ кредити, безъ да се изпълнятъ. Има по това голѣми подробности, но бихъ желалъ тѣхъ да разгледаме въ комисията. И сигурно така ще бѣде, споредъ думитъ на финансовия министъръ. Тамъ ще трѣбва да се направи нѣщо съществено за персонала. Скъпотията стопява малкитъ проценти на увеличаване заплати.

Единъ другъ боленъ въпросъ ни занимава отъ редъ години насамъ — не само отъ последнитъ две камари, а отъ по-рано. Той е: даде ли се единъ кредитъ на едно министерство, то смѣга, че е вече далечъ отъ държавата и гледа на всѣка цена да използва кредита, макаръ и не за належащи нужди. Отъ икономии се страхуватъ. Ако

наближава краятъ на бюджетната година, търсятъ начини да използватъ разрешенитъ имъ вече веднажъ кредити, защото за следващата година не сж сигурни, дали ще получатъ същитъ кредити. И тогава задоволяватъ нужди не напълно добре проучени — избѣрватъ съ нѣщо; работитъ се вършатъ скѣпо, а и неправилно; ставатъ грѣшки, а нѣкой път ставатъ пакости отъ гледището на закона, злоупотребава се.

Въ това отношение може да се направи прегрупиране на кредити, вземане отъ едно ведомство и предаване на други, за да се отдѣлятъ пари за минимално подобрене положението на държавнитъ служители при увеличаваната се скѣпотия.

Г-да, азъ имамъ още десетина минути и искамъ да се спра поне на единъ-два въпроса.

Пакъ се връщамъ на въпроса за довърието въ управлението, за подкрепата на народа. Да не гледаме на тази работа несериозно. Довѣрието е единъ въпросъ и къмъ лица, и къмъ управление, и къмъ система. Довѣрието е единъ въпросъ, безъ който не е възможно да се отиде напредъ, и никой да не счита, било властта, било управлението, било тукъ депутатитъ, било които и да сж органи на властта, че като държи въ ръцетъ си тая власт, като може да заповѣдва, като може да запрети, като може да каже вето, като може да не даде нѣкое право, като може да не разреши изпълнение на дългъ — съ това е разрешилъ проблемата за действителното довърие, за задоволяване народа. По никой начинъ. Особено въ такива времена, въ които се намираме ние, въ време на война, въ конюнктура на война.

Азъ нѣма да разисквамъ въпроса въ този духъ, въ който говори г-нъ Лазаръ Поповъ. Това азъ считамъ повече вътрешна работа на правителството и на неговою болшинство — какъ да си организира националнитъ сили, ако изобщо е намислило да ги организира, и коя сила какъ да бѣде използвана; откъде и какъ да се копира, безъ да се мисли за послѣдствията. Само едно казвамъ: каквато и организация да се създаде, каквито и сили да се организиратъ, отъ едно да се пазимъ: да не се създаватъ организации и съюзи, само за да се натѣкмяватъ приятели хора. Шомъ това се спази, все добра работа може да бѣде извършена, ако се държи добра смѣтка за действителнитъ нужди и разбирания на народа. Не бива да се прави само политика за котерийни цели, защото опасността е много голѣма. Наблюдавамъ нѣкои проявления и въ Народното събрание отъ по-интименъ характеръ и се страхувамъ за бѣдещето на страната. Понеже съмъ отъ много години тукъ и съмъ преживѣлъ разни положения, азъ зная много добре, кога да се безпокоя отъ известни работи, вредни и опасни за бѣдещето на страната ни.

И затуй все предупредително моля да се внимава, понеже, ако се случи нѣщо недобро, положението не може да се оправи лесно. Тогава вече и реториката не помага, и литературата не помага, и биенето въ гърди за патриотизъмъ не помага, и медалитъ на гърдитъ не помагатъ. Да не продължаваме.

Г-да, финансовиятъ министъръ засегна единъ въпросъ отъ финансовъ характеръ — какъ да се покрятъ разходитъ. Той изказа идеята да не се увеличаватъ данѣнитъ. Напълно съмъ съгласенъ, ама да се изълъни, да бѣде така, дѣлата да бѣдатъ такива. Той изказа идеята да не се увеличаватъ и косвенитъ данѣни — акцизи, мита и т. н. Съвършено вѣрно. Съ това съмъ също напълно съгласенъ, защото тѣ увеличаватъ поскъпването, ценитъ.

Зная, че извънреднитъ разходи и нѣкои редовни се покриватъ съ срѣдства извънредни — вътрешни заеми. Сегашниятъ вътрешенъ заемъ е покритъ достатъчно добре. Съ каква сума участвуватъ непосредствено въ този заемъ отдѣлни единици отъ народа — не зная, но зная, че въ всички други заеми участвуватъ повече фондове, предприятия, банки, кооперации. Въ подписката на последния вътрешенъ заемъ има суми също отъ организации, отъ събрани спестявания за разни други цели.

Това е все пакъ по-правилно употребление на тия суми, защото тоя пласментъ е сравнително добъръ, пласментъ благоприятенъ и за държавата.

При това положение не ме интересуватъ никакви мнения за това какъ други държави задоволяватъ своитъ нужди. Абсолютно никакъ! Ние трѣбва да пазимъ интереситъ на нашия народъ.

Г-да! Отъ който клонъ на науката да сте специалисти, давамъ ви единъ съветъ: ако можете, читателитъ на чужди мнения да сведете къмъ нула. Никога нѣма еднаквостъ въ условията за животъ въ една и въ друга страна. Напримѣръ, г-нъ министърътъ на финанситъ вчера използва мнението на финансовия министъръ на Унгария. Азъ не

съм чейл неговата речъ. Чухъ читата. Азъ го разбрахъ. Но той се отнася за Унгариа. Нѣмамъ нищо противъ неговото мнѣние, щомъ е за Унгариа. Обаче въ Камарата работата стана така, че като спомена наѣнятъ министъръ думитъ на финансовия министъръ на Унгариа — че той не се боялъ за инфлация въ Унгариа — наши колеги се постреснаха отъ дръмката и изрѣкоплѣскаха, защото помислиха, че министъръ Божиловъ прави заключение за условията на инфлация въ България.

Министъръ Добри Божиловъ: И азъ го направихъ.

Д-ръ Никола Сакарсъвъ: Ти го направи после, но въ оня моментъ цитираше думитъ на унгарския министъръ и заключението му за Унгариа. За тамъ да си говорятъ, нѣмамъ нищо противъ. Но земевладението на Унгариа, както и земевладението въ Полша и въ Румѣния, нѣма абсолютно нищо общо съ земедѣлието и земевладението въ България. Ама абсолютно, г-да! Ако има крещящо противоречие между земевладение едро, отъ най-голѣмъ мащабъ, съ земевладение дребно, съ по 30-50 декара земя, то е именно между унгарското и българското земевладение. Тамъ условията за ценитъ на земеделскитъ произведения и на внасянитъ стоки сѣ други.

Въ България се проявява една тенденция, която има двойно значение. Добре е наистина да се организира вносътъ и износътъ, производството и вътрешната търговия въ страната правилно, икономно, въ интереса на всички народни слоеве, обаче това не трѣбва да става по такъвъ начинъ, че да се чувствува въ тая най-важна областъ личниятъ, груповиятъ, частниятъ монополъ, а не обществениятъ, държавниятъ. Това не бива да бѣде, а е така. Тая подробностъ изоставямъ засега; другъ пътъ съмъ я развивалъ предъ васъ. Но това е именно, което най-много дразни всички.

Не може да се казва, напримѣръ, че имало у насъ държавенъ институтъ за вноса и износа. Нито организацията на вноса, нито организацията на износа е държавна. Организацията е само подъ държавенъ контролъ и дирижорство. Пълненъ или непълненъ е контролтъ, това е другъ въпросъ, но тя си е всѣщностъ частна монополна организация и играе голѣма роля при опредѣляне ценитъ и тѣхното увеличение. Да не се заблуждаваме. Концентрацията къмъ частни монополи съществува и е опасна.

Идва въпросътъ, правилно поставенъ отъ министра на финанситъ: Г-да! При високи цени има и високъ размѣръ на банкноти. Това поменахъ въ началото. Съвършено вѣрно.

Стигаме до друга проблема. Когато селянитъ-стопани искатъ увеличение ценитъ на тѣхнитъ произведения и вие имъ кажете: „ще ги увеличимъ“ — граница има ли? Отъ какво зависи увеличението и до колко? Преди единъ часъ и половина единъ колега ми даваше примѣръ за едно свищовско село, където се е обмѣждалъ въпросътъ докъде може да се стигне въ увеличаване ценитъ на земеделскитъ произведения — думата е била за цената на млѣкото. Опитали се да обяснятъ, че повишението имало граница, че трѣбва да се внимава хубаво, да не се отива до крайности, но станалъ агрономътъ, който седѣлъ сѣщо тамъ, и поискалъ около 20% още увеличение на ценитъ. За момента той искалъ да бѣде угоденъ на населението. Извинете, ама това е една специална демагогия. А освенъ това, що за държавна дисциплина е това! Шо за държавенъ органъ е той! Не може така. Такъвъ родъ демагогия ще надмине бившата партийна демагогия. Селското население трѣбва да знае сѣщо до коя граница може да се отиде, когато става дума за ценитъ на млѣко, на храни, на хлѣбъ, на сирене, на кашкавалъ, защото освенъ населението, което произвежда, има друго въ сѣщия брой, пакъ въ селата, което не произвежда, а има и друго въ градоветъ, повече отъ 1.500.000 души, или къмъ 2 милиона съ новитъ земи, което сѣщо не произвежда. Държавата е обща за всички. Тя трѣбва да държи смѣтка за всички. Трѣбва да се внимава. Иначе какво ще излѣзе, ако се задоволи всѣко искане, което се издига? Нѣма граници и ще се яви недовѣрието въ смисълъ: не ни задоволиха! Ако дойде едикой-си, ще ни удовлетвори! Той ще ви удовлетвори, но сѣщевременно ще направи невъзможенъ живота на другата половина отъ народа. И обратно е съ индустриалнитъ и занаятчийски продукти за селянитъ. Трѣбва да има една граница. Казвамъ ви това като примѣръ. Които

боравятъ съ тия въпроси, и всѣки, който ги разбира, ще трѣбва да отговори искрено, безъ да се интересува, кому ще бѣде угоденъ. Ще трѣбва да се гледа, какъ ще бѣдемъ полезни на цѣлия народъ въ такива времена, въ които живѣемъ.

И последниятъ въпросъ, г-да, е за голѣмитъ разходи, които държавата прави по текущия бюджетъ, както и по последнитъ бюджети за въоръжение, на които разходи сега, въ 1942 г., дойде падежътъ, и трѣбва да се сложи начало за плащането имъ. Министърътъ изтъкна, че годишнитъ плащания на задълженията за въоръжението влизатъ въ съответното мѣсто на бюджета. Разходите въ бюджета сѣ за нормално време, обаче, днесъ се използватъ за изплащане дългове по извънредни военни кредити за извънредно време.

И по тѣхъ, и по всички разходи на държавата, макаръ тѣ да сѣ неизбежни, има единъ корективъ. Той е следниятъ: добре да се преценява, безъ суматоха, какво, наистина, е нужно и кога. Когато ще се разисква, въ какъвъ размѣръ и за какъде да се отпуска кредитъ, добре да се преценява, безъ суматоха, безъ бюрократизмъ и безъ други намѣрения и планове. Трѣбва да се види, докъде може да се простре приготвението за военни нужди, въ зависимостъ, а не въ дисхармония съ нуждитъ на населението въ цивилна униформа, което е приблизително 95% отъ цѣлото население. Налага се голѣмо внимание. Никакво излишество. Безъ което може да се мине, да се мине. Даже единъ милиардъ не ще тежи, щомъ е изразходванъ на мѣсто, за належаща нужда. Има ли действителенъ контролъ, нѣма ли злоупотрѣба съ положението, добросъвестно ли се действува — тежестта се понася.

Военната конюнктура — и съ туй завършвамъ, г-да — продължава. Отъ две години при всички мои говорения по бюджета и по други въпроси сѣмъ обръщалъ вниманието ви върху моята преценка на военната конюнктура въ Европа и въ свѣта. Азъ ви казвахъ: г-да, колкото да желаемъ минута по-рано да свърши войната, по моя преценка, докато войната не стане свѣтовна, не ще може да се говори за нейния край. Тя е вече свѣтовна. Сега можемъ да разсѣждаме за нейния край.

Азъ не искамъ да пророкувамъ, но дано нейниятъ край бѣде поне следъ като се измине още толкова време, колкото досега е изминало. Дано повече да не продължи.

При условията на тая конюнктура България трѣбва да организира добре своята армия, т. е. народътъ трѣбва да бѣде подготвенъ за всички евентуалности, макаръ да сме неутрални и е необходимо да останемъ вѣнъ отъ войната до нейния край.

Г-да! Проблемитъ сѣ двойни. Проблемитъ сѣ едни, ако биха се наложили на България военни действия, при нападение отъвнѣ на нашитъ граници. Проблемитъ сѣ, обаче, други — не по-малко тежки и не съ по-малка грижа трѣбва да се гледа на тѣхъ отсега — въ момента, въ който ще се каже, че военнитъ действия по фронтоветъ вѣнъ отъ насъ спиратъ и се пристѣпва къмъ уговаряне на миръ. Въ тоя моментъ може да стане необходимо за нѣкои страни, а специално и за насъ, да бѣдемъ готови за нѣкоя акция да защитимъ границитъ си.

Както въ моята глава се очертаватъ известни перспективи за отношения държавни, политически, на бѣдещи сили, отдѣлни или групирани, федерирани, възможно е да има нужда отъ нѣкакви по-осезателни действия за запазване народностнитъ ни права.

За тоя отдалеченъ моментъ, при едно правилно преценяване, законно и добросъвестно произвеждане на разходите, както и навременно гарантиране на необходимото за войска и народъ, трѣбва бюджетътъ действително да дава жертви за доброто бѣдеще на българския въоръженъ народъ. (Рѣкоплѣскания)

Председателъ Христо Калфовъ: Г-да народни представители! Ще вдигнемъ заседанието.

За идното заседание, утре, 9 ч. 30 м., въ съгласие съ правителството, ви предлагамъ сѣщия дневенъ редъ, който имаме днесъ: първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1942 бюджетна година — продължение разискванията.

Които приематъ тоя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣжка Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. 22 м.)

Председателъ: **ХРИСТО КАЛФОВЪ**

Подпредседателъ: **ДИМИТЪРЪ ПЕШЕВЪ**

Секретари:

АТАНАСЪ ЦВѢТКОВЪ

СТЕФАНЪ БАГРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**